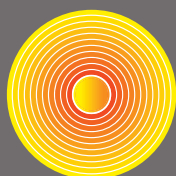

TAIKOMASIS TYRIMAS

NACIONALINĖS KULTŪROS MECENAVIMO STRATEGIJOS SUKŪRIMAS

VILNIUS, 2014

ATEITIES
VISUOMENĖS
INSTITUTAS

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

Tyrimą iš dalies finansuoja Lietuvos kultūros taryba ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerija pagal priemonę „Kultūros srities bendrieji tyrimai“

Tyrimą parengė VšĮ Ateities visuomenės institutas:

doc. dr. Eglė Vaidelytė, Kauno technologijos universitetas – 1, 2, 3, 5 skyriai

asocijuota teisininkė Gintarė Mockutė, „Raidla Lejins & Norcous“ – 4 skyrius

lektorius dr. Rasius Makselis, Vilniaus Gedimino technikos universitetas – 6 skyrius

© VšĮ Ateities visuomenės institutas, 2014

TURINYS

Įvadas	5
1. Mecenavimo ir su juo susijusių sąvokų apibrėžtys	7
1.1. Filantropijos ir mecenavimo veikėjai	10
1.2. Filantropijos ir mecenavimo motyvų tipologija.....	12
2. Filantropija, mecenavimas ir skirtingos užsienio šalių patirtys.....	14
3. Filantropijos ir mecenavimo tyrimai: antrinių duomenų apžvalga	17
4. Paramą kultūrai (mecenavimą) reglamentuojančių ir šiai paramos sričiai aktualių Lietuvos Respublikos teisės aktų apžvalga	24
4.1. Kultūros paramos reglamentavimas Europos Sąjungos lygmeniu	26
4.2. Kultūros paramos reglamentavimas Lietuvoje	28
4.3. Lietuvos Respublikos kultūros mecenavimo įstatymo projektas	41
5. Mecenavimo proceso dalyvių požiūriai ir patirtys	44
5.1. Kokybinio tyrimo metodologijos pagrindimas.....	44
5.2. Mecenavimo samprata ir motyvai.....	47
5.2.1. Mecenato samprata	47
5.2.2. Mecenavimo motyvacija.....	57
5.2.3. Gerosios mecenavimo praktikos	66
5.3. Kultūros mecenavimo poreikis ir praktikos.....	70
5.3.1. Kultūros finansavimo problemos Lietuvoje	70
5.3.2. Valstybės vaidmuo remiant kultūrą ir skatinant mecenatystę.....	77
5.3.3. Santykiai tarp donoro (mecenato) ir gavėjo	85
5.4. Mecenavimo ateities Lietuvoje vizija.....	89
Apibendrinimas.....	92
Nacionalinės kultūros mecenavimo strategijos modelis	96
Literatūra	104
Priedai.....	106

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

Paveikslai

1 pav. Mecenavimo dalyvių apibendrintos charakteristikos.....	11
2 pav. Nevyriausybinių organizacijų darbo sritys, kurioms teikiama pirmenybė aukojant labdarai.....	21
3 pav. Rėmėjo ir mecenato skirtumai (pagal interviu duomenis)	56
4 pav. Mecenavimo motyvacija (pagal interviu duomenis)	57

Lentelės

Lentelė 1. Filantropijos imperatyvai	12
Lentelė 2. Juridinių asmenų gauta parama kultūros srityje (tūkst. Lt)	22
Lentelė 3. Mecenato samprata donorų (mecenatų) požiūriu.....	48
Lentelė 4. Mecenato samprata tarpinių institucijų atstovų požiūriu	49
Lentelė 5. Mecenato samprata paramos gavėjų požiūriu.....	50
Lentelė 6. Samprata, ką turi ar gali aukoti mecenatas.....	52
Lentelė 7. Mecenavimo motyvacija donorų (mecenatų) požiūriu	58
Lentelė 8. Mecenavimo motyvacija tarpininkų požiūriu	62
Lentelė 9. Mecenavimo motyvacija paramos gavėjų požiūriu	63
Lentelė 10. Kultūros finansavimo problemos	70

ĮVADAS

*Bet kokie mąstymai apie filantropiją
prašyte prašosi ją apibrėžti – nustatyti ribas tarp veiksmo motyvų,
atskirti tas formas ir tikslus, kurie iš tiesų yra filantropija, ir
numatyti tuos, kurie nėra. Tinkama filantropijos apibrėžtis turi
atkreipti dėmesį į filantropijos praktikos kontekstą, nes pati
savime apibrėžtis nėra reikšminga.*

Eugene F. Miller, „Filantropija ir kosmopolitanizmas“ (2006)

Mecenavimas, kaip reiškiny, priskiriamas kultūros filantropijos procesui. Reikia pažymėti, kad Vakarų Europos ir JAV mokslinėje literatūroje (Schuyt, 2013, Sulek, 2010) diskutuojant apie kultūros rėmimą dominuoja *kultūros filantropijos sąvoka*, o *mecenavimo sąvoka* yra labiau populiarūs Rytų Europoje, kartais pasitaiko tekstuose prancūzų kalba ar japonų kultūros rėmimo kontekste.

Šis tyrimas skirtas atskleisti mecenavimo specifiką Lietuvoje ir paskatinti mecenavimo tradicijų kūrimą šalyje, atliekant mecenavimo sampratos įvairovės teorinę analizę, apibrėžiant mecenavimo proceso veikėjus, mecenavimo motyvaciją, aptariant užsienio šalių praktikas, jau atliktus mecenavimo tyrimus, atliekant pagrindinių teisinių dokumentų, reglamentuojančių mecenatystę, analizę, parengiant strateginius pasiūlymus, kurie padėtų sukurti tinkamą politinį klimatą mecenavimo įstatymams priimti, empiriškai ištiriant mecenavimo proceso dalyvių požiūrius, nuostatas ir patirtis bei pateikiant rekomendacijas ir strateginius etapus mecenavimo sistemai Lietuvoje sukurti.

Gauti rezultatai aptariami ataskaitoje, kurią sudaro šešios pagrindinės dalys:

1. Mecenavimo ir su juo susijusių sąvokų apibrėžtys;
2. Filantropija, mecenavimas ir skirtingos užsienio šalių patirtys;
3. Filantropijos ir mecenavimo tyrimai: antrinių duomenų apžvalga;
4. Teisiniai mecenatystės instrumentai;
5. Mecenavimo proceso dalyvių požiūriai ir patirtys;
6. Nacionalinė kultūros mecenavimo strategija.

Pirmoje dalyje pristatoma *filantropijos* ir *mecenavimo* sąvokų etimologinė kilmė ir tarpusavio sąsajos, aptariami filantropijos sampratos įvairūs istoriniai ir šiuolaikiniai kontekstai, apibrėžiami filantropijos ir mecenavimo veikėjai, pateikiamos jų charakteristikos, diskutuojama apie filantropijos ir mecenavimų motyvų tipologiją.

Antroje dalyje aptariamos užsienio šalių mecenavimo praktikos, pabrėžiamos filantropijos, mecenavimo ir su juo susijusių sąvokų reikšmių skirtys skirtinguose kultūriniuose kontekstuose.

Trečioje tyrimo dalyje apžvelgiami svarbiausi filantropijos ir mecenavimo tyrimai ir iniciatyvos Lietuvoje, trumpai pristatomos vykdytų tyrimų rezultatų tendencijos.

Teisiniai mecenatystės instrumentai, ES įstatymų bazė bei paramą kultūrai (mecenavimą) reglamentuojantys ir šiai paramos sričiai aktualūs Lietuvos Respublikos teisės aktai analizuojami šio tyrimo ketvirtoje dalyje.

Penktoje dalyje pristatoma empirinio tyrimo metodologija bei kokybinio tyrimo rezultatų analizė, atskleidžiant mecenavimo proceso dalyvių požiūrius ir patirtis kultūros filantropijos srityje.

Šeštoje dalyje, remiantis užsienio šalių mecenavimo gerosios praktikos pavyzdžiais ir empirinio tyrimo rezultatais, pateikiamos rekomendacijos ir strateginiai etapai mecenavimo sistemai Lietuvoje sukurti.

1. MECENAVIMO IR SU JUO SUSIJUSIŲ SĄVOKŲ APIBRĖŽTYS

Etimologine prasme *filantròpija* yra graikų kalbos kilmės žodis ir reiškia meilę žmonėms [gr. *philanthròpia* – žmonių meilė]. Šiandienė šios sąvokos reikšmė buvo iškristalizuota tik XX a. ir dažniausiai siejama su filosofiniu arba politiniu kontekstu. Filantropijos sąvokos raida klasikinėje graikų ir Vakarų Europos filosofijos tradicijose atspindi plačią sąvokos reikšmių įvairovę, kuri nebūtinai siejama su žemiškų fiziologinių poreikių tenkinimo visuma, šiaudien neretai užgožiančia patį dovanojimo veiksmą (Sulek, 2010, p. 396).

Apibendrinamas įvairius filantropijos sampratos kontekstus, kuriuose istoriškai vystėsi filantropijos sąvoka, Sulek (2010, p. 395) išskiria šešias temines kategorijas:

- Teologinė, pabrėžianti dieviškumą;
- Filosofinė, pabrėžianti žinojimą, mokymąsi, žinias, kultūrą;
- Politinė, pabrėžianti valdymą, piliečius, įstatymus ir kitus politinius vienetus;
- Ontologinė, pabrėžianti įgimtą žavėjimąsi žmonėmis, moralės pojūtį, sentimentus, psichologinį polinkį, skatinantį padėti kitiems;
- Socialinė, pabrėžianti tam tikrą socialinį gerumą – atjautą, draugiškumą, bendrystę;
- Fiduciarinė, pabrėžianti finansinį dosnumą.

Klasikinėje Graikijoje filantropijos samprata pirmiausia formavosi teologijos ir dieviškumo kontekste. Akademinėje literatūroje pastebima, kad filantropijos sąvoka tapo populiari V–IV a. pr. Kr. ir prie šios sąvokos suklestėjimo prisidėjo dauguma to meto mąstytojų mokyklų – sofistai, filosofai, poetai ir kiti. IV a. pr. Kr. viduryje filantropijos sąvoka įgavo politinę prasmę – tiek Sokrato filosofų, tiek oratorių kalbose žodžiu *filantropija* apibūdinamos pilietinės dorybės. Platonas savo darbuose filantropijos sąvoką apibrėžia keliuose plotmėse:

— *Philanthròpía. Geros manieros ir įpročiai [eùágôgos êthous,] kuriuos lemia „meilė žmonėms“ [ânthrôpon philían]. Buvimas naudingam žmonijai [eùer- getikê,] stengtis žmonijos labui. Mandagumas, gerumas [cháritos], rūpestingumas [mnê'mê] kartu su „gerais darbais“ [eùergesías] ([pseudo-] Plato, Definitions, 412e; Liddell et al., 1961 M. Sulek, 2010).*

Tuo pačiu metu filantropijos sąvoka vartojama ir ontologinėje plotmėje – Ksenofono, ir vėliau Aristotelio darbuose. Aristotelis filantropiją pabrėžia kaip žmogaus bruožą, patrauklų kitiems žmonėms, jo darbuose filantropijos sąvoka vartojama etikos, moralės kontekstuose. IV a. pr. Kr. pabaigoje filantropija įgauna socialinę prasmę – šis kontekstas išlieka dominuojantis ir vėlyvojoje Antikoje. III a. pr. Kr. atsiranda ir fiduciarinis filantropijos sampratos kontekstas, atspindintis asmeninį aukojimą viešajam gėriui (plačiau žr. Sulek, 2010a).

Moderniais laikais filantropijos sąvoka atgimsta tik vėlyvajame Renesanse kaip filosofinio reikšmingumo sąvoka – Francis Bacon savo darbuose taiko ją apibrėždamas gerumo koncepciją. Sulek (2010, p. 397) pastebi, kad *anglų* teologija XVII a. suteikia filantropijos terminui teologinę prasmę. XVIII a. Švietimo epochos politikos filosofai mini ir ontologinį kontekstą, o filantropijos sąvoką sieja su prigimtiniu gerumu (plačiau žr. Sulek, 2010).

Pirmoji filantropijos, kaip intencijos aukoti pinigus ar laiką, apibrėžtis pateikiama „Webster“ anglų kalbos žodyne 1828 metais. Šią geranoriškumo sampratą pagrįstą filantropijos apibrėžtį galima laikyti artimiausia šiuolaikiniam filantropijos sąvokos kontekstui, kuris atspindi angliškąją filantropijos reikšmę. XX a. filantropijos samprata susiaurėja ir iš esmės atspindi tik labdarinę veiklą.

Apibrėžiant *mecenavimą* galima daryti prielaidą, kad dominuoja fiduciarinis sampratos kontekstas, t. y. mecenavimas suprantamas kaip finansinis aukojimas viešajam gėriui sukurti. Taip pat galima įžvelgti ir politinį aspektą. Tiek viešasis valdymas, tiek filantropija bei mecenavimas kuria viešąjį gėrį. Kartais tai daroma bendradarbiaujant – valstybės pinigai dažnai yra pirminis kultūros projektų finansavimo šaltinis, – o kartais filantropija pradeda kurti viešąsias gėrybes tada, kai nei rinkai, nei valstybei jų sukurti nepavyksta.

Etimologine prasme *mecenavimo*, *mecenatystės* sąvoka siejama su asmenvardžiu Gaius Cilnius Maecenas, buvusiu garsiu Romos kultūros rėmėju (gyvenusiu 68–8 m. pr. Kr.).

Vertinant šiuolaikinę filantropiją ir mecenavimą privalu atkreipti dėmesį į du kriterijus:

- Pirmas, veiksmo ir proceso tikslas turi būti viešoji gėrybė.
- Antras kriterijus yra aukojimo intencija arba motyvas.

Filantropijos ir mecenavimo veiksmas pirmiausia turi remtis viešosiomis gėrybėmis, o ne donoro asmeniniu interesu. Ir žodis „pirmiausia“ šiame kontekste yra svarbus iš esmės. Žinoma, paskui gali sekti ir kiti interesai, tarkime, prestižo, įsiamžinimo siekis, kaltės jausmas arba gero pomirtinio gyvenimo siekis – asmeninių interesų spektras gali būti labai įvairus (Schuyt, 2013, p. 22).

Gaius Cilnius Maecenas žymus savo meile menui ir parama to meto poezijai. Šiandien dažniausiai pasitaikantys mecenavimo pavyzdžiai:

- renginių rėmimas;
- objektų rėmimas;
- meno kūrinių dovanojimas;
- savanorystė (veikla, taip pat patalpų suteikimas ir t. t.).

APIBENDRINANT REIKIA PAŽYMĖTI,

kad, kaip teigia Filantropijos studijų centro Indianos universitete (JAV) įkūrėjas, vienas iškiliausių filantropijos teoretikų Robert Payton (2000), filantropijos ir mecenavimo samprata ir veiksmas iš esmės grindžiami morale ir etika, o tai iškelia šių koncepcijų įvairias vertybines, racionaliąsias ir neracionaliąsias plotmes.

1.1. FILANTROPIJOS IR MECENAVIMO VEIKĖJAI

Filantropijos ar mecenavimo veikėjas gali būti apibrėžiamas kaip individas arba institucija, dalyvaujantys mecenavimo procese ir užimantys vieną iš trijų galimų pozicijų: donoro, arba mecenato; tarpininko, arba tarpinės institucijos; ar filantropijos gavėjo.

Mokslinėje literatūroje (Schuyt, 2013) keliama prielaida, kad mecenato statusą galima būtų apibrėžti remiantis tokiais kriterijais:

- pagal filantropijos veiksmo motyvą (asmeninis ar viešasis interesas);
- pagal veiklos rezultatą (viešojo gėrio kūrimas).

Donorų, arba mecenatų, pagrindinis bruožas yra tas, kad jie uždriba arba įgyja lėšas ir jas tiesiogiai arba per tarpininkus skiria filantropijos gavėjams. Mecenatystė yra jų antrinė veikla, o pagrindinė veikla siejama su kapitalo uždirbimu. Reikia pažymėti, kad tam tikrais atvejais mecenatystei skiriamos lėšos gali būti paveldėtos, o ne tiesiogiai uždirtos.

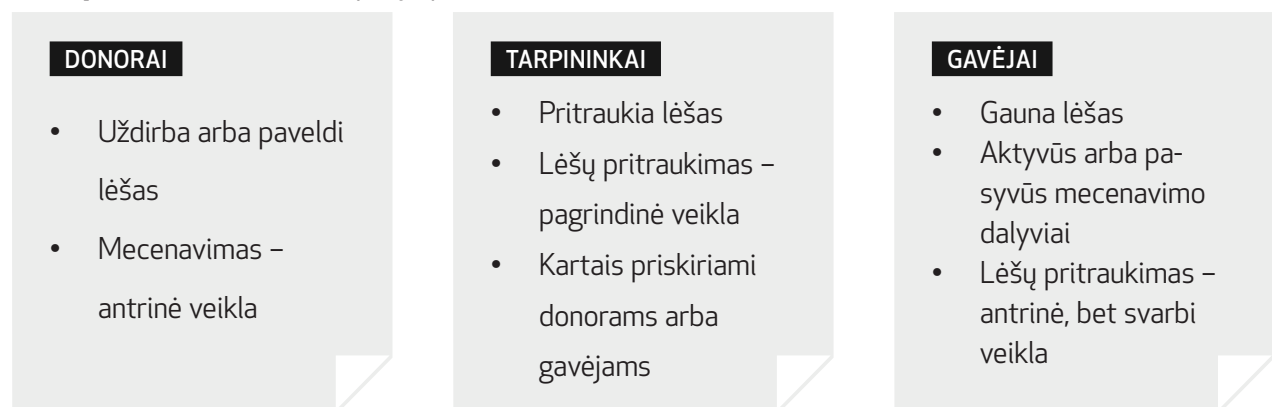
Mokslinėje literatūroje (Payton, 2000, Schuyt, 2013) teigiama, kad šios aplinkybės iš dalies lemia mecenato vertybes ir dalyvavimo filantropijoje motyvus. Paveldėtos lėšos dažnai siejamos su altruistiniu, normatyviniu požiūriu į mecenavimo procesą, tam tikrų tradicijų saugojimą. Savo ruožtu donoriai, kurie uždriba lėšas, labiau tapatinami su egoistiniu, racionali požiūriu į mecenavimo procesą.

Tarpininkai filantropijos procese ne visada išskiriami kaip atskira grupė – dažnai jie priskiriami arba donorams, arba gavėjams. Vaidelytė (2006, 2013) teigia, kad tarpininkai „apima platų įvairių institucijų ratą, pradant labdaros fondais ir baigiant žiniasklaidą“. Iš tiesų filantropijos ar mecenavimo tarpininkai tam tikra prasme yra „rišamoji grandis tarp mikro- ir makro- visuomenės lygmenų“ (Kinnunen, 2000, p. 92, Vaidelytė, 2013). Neretai tarpininkų funkcija yra ne tik tarpininkauti tarp donorų ir gavėjų, bet ir atlikti tam tikrą gavėjų atranką bei informuoti gavėjus apie galimas pritraukti lėšas (Kinnunen, 2000, p. 92, Vaidelytė, 2013).

Filantropijos ar mecenavimo gavėjai pasižymi labai plačiu socialinių charakteristikų spektru. Mecenavimo procese jie dažnai tipologizuojami pagal meno ir kultūros sritis arba sociodemografines charakteristikas. Pagal sociodemografines charakteristikas, atsižvelgiant į veiklą, vertybines orientacijas ir kt., gavėjai gali būti aktyvūs arba pasyvūs mecenavimo dalyviai. Reikia pažymėti, kad tam

tikras filantropijos gavėjų skirstymas būdingas ir ankstesniems istoriniams laikotarpiams. Pavyzdžiui, Viduramžiais ir vėlesniais laikais iki XX a. pradžios, gavėjai, pagal savo socialinio statuso kilmę, buvo skirstomi į „vertus“ ir „nevertus“ gauti paramą (daugiau žr. Geremek, 1987, p. 169, Dreakin, 2001, p. 26, Vaidelytė, 2006, 2013). Apibendrintos mecenavimo dalyvių charakteristikos pateikiamos 1 paveiksle.

1 pav. Mecenavimo dalyvių apibendrintos charakteristikos

Šaltinis: sudaryta autorių.

1.2. FILANTROPIJOS IR MECENAVIMO MOTYVŲ TIPOLOGIJA

Remiantis Sulek (2010, p. 398) anksčiau minėtomis teminėmis filantropijos sampratos kategorijomis, susiformuoja platus spektras potencialių *filantropijos veiksmų skatinančių vertybinių orientacijų*: meilė žmogui, grožiui, dievybei, gėriui ar išminčiai; asmeninio tobulėjimo siekis, pilietinės dorybės ar moralė; racionalusis pasaulio suvokimas, moraliniai sentimentai ar gera valia; pripažinimo ar socialinės galios siekis; siekis pakeisti pasaulį, atliepti pilietinės visuomenės lūkesčius arba tiesiog noras pasiekti asmenybės pilnatvę, jaustis geru žmogumi.

Diskusijose apie filantropijos motyvus dažnai pastebimi vienas kitam prieštaraujantys vertybinių motyvacinių veiksnių poliai: *neracionalusis geranoriškumo ir geros valios (altruistinis) vs. racionalusis egoistinis*. Šiame kontekste tampa įdomi Simon (1993) argumentacija. Žymus teoretikas teigia, kad altruizmas iš esmės yra sunkiai apčiuopiama iliuzinė sąvoka, ir bando jį pagrįsti darvinistine evoliucijos teorija. Remiantis evoliucine teorija, altruizmas – tai savo gerovės (išlikimo galimybės) mažinimas šiuo veiksmu didinant kitų gerovę (išlikimo galimybes). Altruizmo genai reiškiasi tik tam tikromis aplinkybėmis ir gali būti perduodami iš kartos į kartą, altruizmas taip pat pasireiškia ir kaip kitiems daromas poveikis siekti altruistinių tikslų (Simon, 1993). Savo ruožtu racionalumą Simon apibrėžia kaip ribotą, nes jį riboja socialinė sistema, informacijos trūkumas ir kita (Simon, 1993).

Vis dėlto filantropijos ir mecenavimo motyvų tyrimuose viena reikšmingiausių yra Khalil pateikta filantropijos veiksmo imperatyvų tipologija (daugiau žr. Khalil, 2004, p. 97–123, Vaidelytė, 2012). Vaidelytė (2006) adaptavo minėtą tipologiją ir išskyrė tris imperatyvų plotmes: egoistinę plotmę, altruistinę plotmę ir egocentrinę plotmę – jos apibendrintai pristatomos 1 lentelėje.

Lentelė 1. Filantropijos imperatyvai

Teorinė plotmė	Vertybinių orientacija	Pagrindiniai bruožai
Egoistinė	Orientuota į grįžtamąją naudą	Tiesioginiai naudos lūkesčiai Utilitaristinės vertybinės nuostatos
Egocentrinė	Orientuota į tarpusavio mainus	Netiesioginiai naudos lūkesčiai Aukojimas, grindžiamas netiesiogine simpatija, sentimentais

Teorinė plotmė	Vertybinė orientacija	Pagrindiniai bruožai
Altruistinė	Neorientuota į grįžtamąją naudą	Neturi naudos lūkesčių Aukojama dėl asmeninių vertybinių nuostatų, t. y. „altruizmo genų“

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Khalil, 2004, p. 97–123; Vaidelytė, 2006, 2012.

Egoistiniai imperatyvais grindžiamiems filantropiniams veiksams dažnai būdingas aiškiai demonstruojamas donoro, arba mecenato, finansinis pranašumas, kuris neretai pateikiamas ir kaip moralinis pranašumas. Gavėjas tokioje situacijoje paliekamas nevisavertėje bendradarbiavimo pozicijoje. Egoistinė perspektyva gali iškilti ir tokioje situacijoje, kai mecenatas aukoja iš racionalių paskatų. Reikia pažymėti, kad riba tarp egoistinio ir egocentrinio imperatyvo yra neretai sunkiai apčiuopiama.

Egocentrinis imperatyvas aiškinamas netiesioginiu moraliniu pasitenkinimu, kurį donoras jaučia aukodamas ir emociškai susitapatindamas su gavėju. Pavyzdžiui, mecenatas, remdamas žinomo menininko kūrinį, jaučiasi įvertintas turėdamas galimybę dalyvauti kūrinį pristatymuose, prisidėjęs prie meno plėtros ir kita.

Egocentrinis imperatyvas taip pat atspindi aukojimą iš socialinės pareigos arba sentimentų. Pavyzdžiui, remiama meno mokykla, nes donoras vaikystėje ją lankė arba norėjo lankyti, bet neturėjo finansinių galimybių, ir panašiai. Egocentrinė plotmė sykiu apima sentimentus, emocijas ir netiesioginės grįžtamosios naudos lūkesčius ir yra viena dažniausiai filantropijos praktikoje pasitaikančių imperatyvų.

Altruistinis imperatyvas reiškiamas vertybine nuostata padėti kitiems, plėtoti socialinį teisingumą ir kurti viešąjį gėrį. Anoniminė mecenatystė yra ryškiausias šio imperatyvo pavyzdys.

APIBENDRINANT REIKIA PAŽYMĖTI,

kad tam tikrose situacijose yra klaidinga asmeninį interesą tapatinti su savanaudiškumu, nes nėra vieno atsakymo, kas – donoras ar gavėjas – gauna didesnę naudą, kadangi kiekvienos intencijos horizontalės viename gale yra asmeninis interesas, o kitame – interesas sukurti viešąjį gėrį (Schuyt, 2013). Viešojo valdymo ir mokesčių politikos pareiga ir prerogatyva yra nubrėžti ribas, kas yra ir kas nėra filantropinis veiksmas ar mecenavimas (Schuyt, 2013).

2. FILANTROPIJA, MECENAVIMAS IR SKIRTINGOS UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTYS

Filantropijos tradicijas dažnai lemia kultūrinis šalies kontekstas ir politinės sistemos formavimosi istorinės ištakos. Skirtingos šalių mecenavimo patirtys atsispindi ir skirtingai vartojamose sąvokose. Wright (2001) pastebi, kad skirtingų šalių filantropijos lyginamoji analizė yra kupina kultūrinių paradoksų. Vienas tokių paradoksų yra klausimas, kas yra filantropija, ar skirtingai įvairiose šalyse suvokiama filantropijos samprata. Kaip minėta, mecenavimas, kaip sąvoka, yra būdingas Rytų Europai, o Vakarų tradicijoje kartais minimas kaip kultūros filantropija. Apskritai, tiek akademinėje literatūroje, tiek filantropijos praktikoje mecenavimas, arba kultūros filantropija, retai išskiriama iš bendro filantropijos konteksto. Tai atsispindi ir antrinių duomenų analizė, kuri pateikiama tolesniame skyriuje.

Wright (2001) pastebi, kad ir pati *filantropijos* sąvoka, ir filantropijos veiksmas yra labai populiarus reiškinys JAV, kur, skirtingai nuo Europos tradicijų, filantropija yra tapatinama ne tik su elitu, bet ir su visa pilietine visuomene. O štai Jungtinėje Karalystėje ir beveik visoje Europoje filantropija vis dar yra gana elitizuota, tapatinama su Viktorijos laikų „geradaryste“, moraliniu teisumu, gavėjų stigmatizavimu, neefektyvumu ir senamadiškumu (Wright, 2001). *Labdara* ir *labdaringa veikla* Jungtinėje Karalystėje yra daug populiareesnės sąvokos nei filantropija. Šios tendencijos galioja ir *mecenavimui*, arba *kultūros filantropijai*, bet sykiu ir tokioms sąvokoms kaip *rėmėjas*, *globėjas* ir panašioms.

Mokslinėje literatūroje (Wright, 2001, Breeze, 2005) pastebima, kad Jungtinėje Karalystėje neigiamos filantropijos sąvokos konotacijos iš esmės atitinka neigiamas labdaros koncepcijos konotacijas JAV. Paradoksalu, bet Europoje ir JAV labdaros ir filantropijos sąvokos dažnai taikomos veidrodiniu principu. JAV filantropija suvokiama kaip pozityvus reiškinys, o labdara kaip senamadiška jos atmaina. O Jungtinėje Karalystėje būtent labdara tapatinama su pozityvia veikla.

Panašias tendencijas pastebi ir vienas žymiausių šiuolaikinių filantropijos teoretikų Theo Schuyt (2013). Jis teigia, kad JAV filantropija yra kasdienė plačiai vartojama ir gerai supranta sąvoka. O Europos šalyse sąvoka *filantropija* neretai tapatinama su istoriniu laikotarpiu „iki gerovės valstybės susiformavimo“, kuriuo tradicinė filantropija tiesiogiai buvo siejama su labdara. Tačiau šiuolaikinė moderni filantropija tuo ir skiriasi nuo tradicinės filantropijos, kad yra aukščiau socialinės disfunkcijos

mažinimo, bet apima daug platesnį gerovės spektrą kuriant viešąsias gėrybes.

JAV filantropijos koncepcija skiriasi nuo filantropijos sampratos Europoje, kur ji yra suprantama labiau kaip geranoriškumas nei kaip pilietinė pareiga. JAV nuo seno garsėja labdaringos veiklos dvasia, jose filantropija laikoma neatsiejama verslo bei socialinės politikos dalimi ir yra plačiai paplitusi visuomenėje bei per mokesčių sistemą ir socialines lengvatas donorams stipriai skatinama valstybės.

Šį skirtumą gerai iliustruoja pavyzdys: Jungtinė Karalystė, besididžiuojanti Europoje senomis labdaringos veiklos tradicijomis, tik 1986 m. įvedė fiskalinį režimą, skatinantį labdarinę veiklą, o Amerikoje mokesčių lengvatų praktika veikia nuo XVIII a., t. y. ilgiau nei bet kurioje Europos šalyje (Vaidelytė, 2006, 2013).

JAV filantropinės veiklos skatinimo praktika grindžiama finansiniu saugumu ir galimybe filantropine veikla užtikrinti sau nuolatinės pensijų tipo išmokas iki pat mirties (donorai, paaukoję labdarai, tuojau pat gauna atitinkamą mokesčių lengvatą bei nuolatinės išmokas iš pelno, kurį labdaros gavėjas gauna iš donoro dovanoto turto) (Vaidelytė, 2006, 2013).

Mokslinėje literatūroje pastebima, kad Europoje žmonės dažnai mano esantys nepakankamai turtingi tapti donorais, o amerikiečiai yra linkę remti „savo aplinkos“ idėjas ir institucijas (Breeze, 2005, Sargeant Jay, 2010, Vaidelyte, 2013). JAV filantropija yra visuomenės mentaliteto dalis, tam tikras savotiškas „savanoriškas mokestis, kurio negali nemokėti“ arba „vienas iš charakteringiausių amerikietiško gyvenimo veiksmų“ (Breeze, 2005, Sargeant Jay, 2010, p. 6).

Mentaliteto svarbą pabrėžia ir Nyderlandų finansų ministerija, kuri filantropiją apibrėžia šitaip: „tai arba pinigų suma, arba dovana, aukojama iš dosnumo, privalomos arba savanoriškos intencijos, mokesčiai ir pan., kai grįžtamoji nauda nėra šio veiksmo esmė ir negali būti įvertinta piniginais vienetais“ (Schuyt, 2013, p. 22).

Vis dėlto anglosaksiškojo pasaulio šiuolaikiniame viešajame diskurse bandoma atskirti filantropijos ir labdaros sąvokas (Schuyt, 2013, p. 9). Filantropija siejama su plataus spektro viešosiomis gėrybėmis – parama bažnyčiai, architektūros paveldui, meno kūrinių dovanojimu muziejams. O labdaros koncepcija yra siauresnė ir apima aukojimą vargšams, pagalbą ir kt. socialinės disfunkcijos mažinimą. Taigi šiuolaikinė filantropijos reikšmė apima ir mecenavimo sampratą, o *labdaros* sąvoką taikyti mecenatystės apibrėžtyse yra netikslu.

Viena iš populiariausių viešinamų mecenatystės skatinimo praktikų yra metiniai apdovanojimai. Reikia pažymėti, kad tiek JAV ir Kanadoje, tiek Europoje (pvz., Airijoje, Jungtinėje Karalystėje) or-

ganizuojami visų filantropų apdovanojimai apskritai. Japonijoje organizuojami metiniai mecenatų apdovanojimai, kuriuos rengia Korporatyvinės paramos menams asociacija (*angl.* „Association for Corporate Support of the Arts“). Skiriamos Japonijos mecenatų apdovanojimų kategorijos¹:

- Didysis mecenato apdovanojimas, teikiamas labiausiai nusipelnusiam, iškiliausiam kultūros rėmėjui.
- Mecenato apdovanojimai, teikiami pagal kultūros sritis. Numatyta iki penkių apdovanojimų, kurių pagrindinis akcentas – visuomenės stiprinimas per menus ir kultūrą.
- Specialusis apdovanojimas skiriamas mecenatui, kuris iškiliai prisidėjo prie kultūrinės integracijos ar Japonijos kultūros populiarinimo užsienyje.

Lietuvoje trejus metus teikiami Lietuvos kultūros centrų asociacijos apdovanojimai „Auksinis feniksas“, kurių tikslas pagerbti fizinius ar juridinius asmenis, svariausiai nusipelnusius šalies kultūros kūrimui, plėtrai, perdavimui, saugojimui bei kultūros centrų sistemos vystymui, tobulinimui ir viešinimui.

2014 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija paskelbė kvietimą organizacijoms teikti siūlymus apdovanoti kultūros mecenatus Kultūros ministerijos garbės ženklais „Metų mecenatas“².

Numatomos tokios apdovanojimų kategorijos:

1. už einamaisiais kalendoriniais metais suteiktą paramą jauniems menininkams (asmenims nuo 18 iki 35 metų) arba pirmą kartą įgyvendintoms kultūros iniciatyvoms;
2. už einamaisiais kalendoriniais metais suteiktą paramą Lietuvoje vykdytiems kultūros edukacijos projektams arba visuomenės gerovę kultūros priemonėmis kūrusiems projektams;
3. už ilgametį verslo ir kultūros bendradarbiavimo skatinimą arba paramą dideliems kultūros ar meno projektams.

APIBENDRINANT GALIMA DARYTI PRIELAIDĄ,

kad plačiausiai taikomos pasaulinės filantropijos ir mecenatystės skatinimo praktikos yra racionalioji, kuri grindžiama mokesčių lengvatomis, ir neracionalioji emocinė, arba vertybinė, kurios pagrindas yra egocentrisis motyvavimo imperatyvas, praktikoje reiškiamas viešinimo, apdovanojimų išraiška. Vertybinės mecenavimo skatinimo praktikos ilgainiui veikia visuomenės mentalitetą, t. y. formuoja mecenavimo reiškinių teigiamą įvaizdį ir panašiai.

1 Daugiau informacijos: <http://www.mecenas.or.jp/english/MecenasAward2014-2014-No2Press20>.

2 Nuoroda į šaltinį: <http://www.lrk.lt>.

3. FILANTROPIJOS IR MECENAVIMO TYRIMAI: ANTRINIŲ DUOMENŲ APŽVALGA

Filantropijos, o juo labiau mecenavimo tyrimų Lietuvoje nedaug. Filantropijos tyrimai daugiausia yra kiekybiniai – daugiausia tiriama arba socialiniai filantropijos aspektai, arba visas filantropijos procesas apskritai. Toliau pateikiama tyrimų apžvalga.

Filantropijos tyrimai yra populiarūs JAV. Portalas „Filantropijos Kronika“ (angl. „The Chronicle of Philanthropy“) pristato įvairius naujausius su filantropija JAV susijusių apklausų rezultatus ir aktualią informaciją. Pavyzdžiui, 2014 m. siūlomi tokių apklausų rezultatai³:

- „Kaip Amerika aukoja“ (angl. „How America Gives“);
- „Amerikos geriausi donoriai“ (angl. „America’s Top Donors“);
- „Korporatyvus aukojimas“ (angl. „Corporate Giving“);
- Fondų tyrimas (angl. „Foundation Survey“).

Europoje filantropijos tyrimai ilgai buvo gana reti – dažniausiai pasitaikydavo kaip dalis platesnio šalies socialinės politikos tyrimo ar pan. (pvz., Jungtinės Karalystės socialinių pažiūrų tyrimas (angl. „British Social Attitudes Survey“)).

Šiandien vienas svarbiausių tęstinių filantropijos tyrimų yra kiekvienais metais skaičiuojamas Pasaulinis aukojimo indeksas (angl. „World Giving Index“). Pirmoji šio indekso ataskaita buvo išleista 2010 metais. Pasaulinio aukojimo indekso skaičiavimo iniciatorė Jungtinės Karalystės nevyriausybė organizacija Labdaringos pagalbos fondas (angl. „Charities Aid Foundation“ (CAF)), o atlieka jį viešosios nuomonės tyrimų agentūra „Gallup“. Reikia pažymėti, kad šis indeksas susijęs su aukojimu apskritai ir apima 160 šalių analizę trimis klausimais:

- Ar pastarąjį mėnesį aukojote labdarai?
- Ar pastarąjį mėnesį vykdėte savanorišką veiklą?
- Ar pastarąjį mėnesį padėjote nepažįstamajam, kuriam reikėjo jūsų pagalbos?

Šiame indekse dalyvauja ir Lietuva. Pagal 2013 m. duomenis, Lietuva užima 120 vietą (daugiau žr. „World Giving Index“, 2013). 2014 m. ataskaitos duomenimis, pirmoji vieta pagal šį indeksą skiriama

3 Daugiau žr. <http://philanthropy.com/section/Philanthropy-50/370?cid=megamenu>.

JAV ir Mianmaro Sąjungos Respublikai (daugiau žr. „World Giving Index 2014“), o Lietuva yra 119 vietoje (Latvija 89, Estija 109).

Aptariant empirinius filantropijos reiškinių tyrinėjimus Lietuvoje reikia pažymėti, kad kiek reikšmingesnis filantropijos tyrimas buvo atliktas 1996 m. Laisvosios rinkos instituto iniciatyva: buvo tiriamos vienos filantropijos veikėjų grupės – verslininkų – nuostatos filantropijos atžvilgiu (Vaidelytė, 2006). Tyrimo metu siekta iširti donorų ir potencialių donorų nuomonę apie filantropiją bei atskleisti filantropijos apimtis ir ją skatinančius veiksnius, atlikta kiekybinė apklausa bei keli kokybiniai interviu. Iš viso buvo apklausti 98 respondentai, kokybiniame tyrime atlikta 15 interviu.

Neabejotinai, vienas didžiausių iki šiol Lietuvoje atliktų reprezentatyvių filantropijos tyrimų yra Atviros Lietuvos fondo (ALF) užsakymu 2003 m. gegužės–liepos mėn. atliktas kiekybinis tyrimas „Filantropija Lietuvoje 2003“ (tyrimą atliko viešosios nuomonės tyrimų agentūra „Baltijos tyrimai“). Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti Lietuvos visuomenės požiūrį į filantropiją. Daugiausia dėmesio buvo skiriama filantropijos sampratai, filantropijos socialiniam vaidmeniui, filantropijos motyvacijai, bendrai filantropijos padėčiai ir jos vertinimui Lietuvoje.

Tyrimo rezultatai parodė, kad gyventojai yra mažai informuoti apie filantropiją. Tik maždaug kas antram apklausos dalyviui (47 proc.) žodis *filantropija* asocijavosi su vienu ar kitu dalyku. O sąvokos *labdara*, *parama* buvo dažniau girdėtos ir įprastesnės lietuviškojoje terpėje. Dauguma apklausos dalyvių teigiamai vertino labdaros ar paramos davėjus, požiūris į paramos gavėjus buvo ne toks palankus (žr. Filantropija Lietuvoje, 2003).

ALF tyrimo duomenimis savo daktaro disertacijos empirinio tyrimo analizėje iš dalies rėmėsi Eglė Vaidelytė. Tačiau autorė empirinius duomenis analizavo kitais požiūriais nei pateiktoje tyrimo ataskaitoje. Gautas tendencijas pagrindė su filantropijos dalyviais atlikto kokybinio tyrimo rezultatais – 2003 m. atlikto kokybinio tyrimo „Filantropijos kultūra Lietuvoje“, kuriame buvo bendraautorė ir vykdytoja, bei 2003 m. KTU VPTC organizuoto ir atlikto Kauno miesto ir Kauno rajono gyventojų visuomeninio aktyvumo tyrimo rezultatais (žr. Vaidelytė, 2006).

Daktaro disertacijoje analizuojama filantropijos samprata ir veiksmas apskritai, o kultūros filantropija, kaip atskiras reiškinys, tik šiek tiek paminima kokybinio tyrimo analizėje, nes keli respondentai priklausė mecenatams ir kultūros filantropijos donorams.

Vaidelytė (2006) teigia, kad dėl pokomunistinėms visuomenėms būdingų sąlygų, Lietuvoje filantropija pasižymi specifiniais, kartais prieštariniais bruožais, dominuoja iškreipta filantropijos sam-

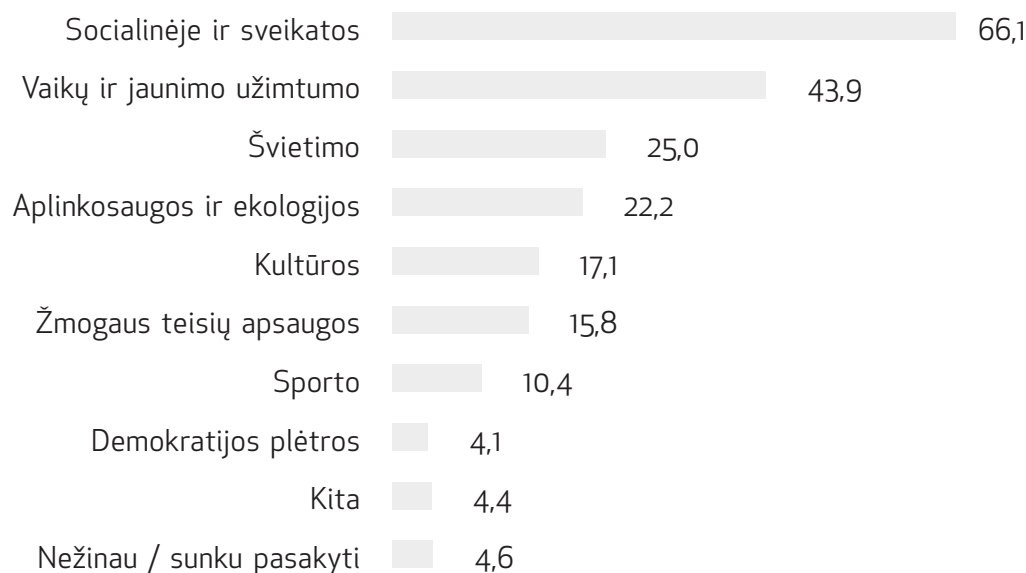
prata, filantropijos veiksmai yra nedarnūs. Autorė pastebi, kad pokomunistinės Lietuvos visuomenė filantropiją tapatina su krikščioniškąja paradigma, tačiau filantropijos veikėjai dažnai atsiduria nuo tarpukario (ikikomunistinės) kultūros išlikusių tradicinių vertybinių orientacijų, esamos politinės kultūros, socialinių-ekonominių veiksnių bei šiuolaikinės aplinkos nulemtu modernaus veiksmo sankirtoje.

Filantropijos socialiniai aspektai taip pat analizuojami 2004 m. Socialinių tyrimų instituto iniciatyva atliktame kiekybiniame tyrime „Lietuvos socialinė struktūra“. Tyrimo dalį sudarė klausimai, atskleidžiantys labdaros formas ir gavėjų tipus Lietuvoje. Tyrime buvo aiškinamasi, kiek apklaustųjų gauna labdarą, ar jie yra remiami pašalpomis. Į labdarą šiame tyrime buvo žiūrima kaip į socialinės-klasinės struktūros veiksnį, emocijų sociologijos objektą (Lazutka, Matulionis, Stankūnienė, 2005, p. 63, Vaidelytė 2006).

2005 m. BAPP iniciatyva „TNS Gallup“ buvo atlikta didžiausių Lietuvos įmonių apklausa apie paramą ir labdarą: buvo apklausta 50 didžiausių Lietuvos verslo įmonių siekiant išsiaiškinti filantropinės veiklos paplitimą tarp didžiausių Lietuvos verslo įmonių, šių įmonių požiūrį į filantropinę veiklą bei dalyvavimo joje aspektus. Kai kuriuose klausimuose šiame tyrime buvo naudotos panašios vertybių skalės kaip ir kiekybiniame tyrime „Filantropija Lietuvoje 2003“.

Vienas naujausių paramos ir labdaros tyrimų yra Pilietinės atsakomybės fondo užsakymu UAB „Rinkos tyrimų centras“ 2013 m. atliktas reprezentatyvusis tyrimas „Lietuvos gyventojų parama nevyriausybinėms organizacijoms“. Lietuvos gyventojų apklausa, kurios metu buvo apklausta 1 000 vyresnių nei 18 metų gyventojų, buvo vykdoma 2013 m. birželio 15–19 dienomis. Apklausa atlikta internetu. Šios apklausos tikslas – išsiaiškinti Lietuvos gyventojų požiūrį į paramą NVO, bet tyrime galima rasti ir duomenų, susijusių su mecenavimu. Pagal šio tyrimo duomenis, skiriant sritis, kurioms teikiama pirmenybė aukojant labdarai, kultūrai pirmenybę teikia 17,1 proc. Lietuvos gyventojų (žr. 2 pav.)

2 pav. Nevyriausybinų organizacijų darbo sritys, kurioms teikiama pirmenybė aukojant labdarai

Šaltinis: www.paf.lt.

Remiantis tyrimo ataskaita, 67,4 proc. respondentų teigia, kad per pastaruosius 12 mėnesių jie yra aukoję labdarai. Dažniau per pastaruosius metus labdarai aukojo moterys, aukštąjį išsilavinimą turintys bei didžiausias pajamas gaunantys (daugiau nei 1 500 litų per mėn. vienam šeimos nariui) respondentai. 28,9 proc. apklaustųjų teigia, kad per pastaruosius 12 mėnesių jie neaukojo labdarai. Pagrindinė to priežastis yra abejojimas paramą gaunančių organizacijų skaidrumu (40,8 proc.). Kitos dažniausiai minėtos priežastys yra tai, kad respondentai neturi pinigų (34,4 proc.), ir įsitikinimas, kad paaukotos lėšos būtų panaudotos neveiksmingai (25,6 proc.).

Kalbant apie konkrečius mecenavimo arba kultūros filantropijos tyrimus, reikėtų paminėti, kad 2006 m. buvo atliktas tyrimas „Verslo paramos kultūrai skatinimo galimybių studija“, kurį parengė UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“. Tyrimu buvo siekiama išanalizuoti esamą situaciją kultūros rėmimo srityje Lietuvoje bei parengti siūlymus ir rekomendacijas dėl galimybių pagerinti kultūros rėmimo situaciją tarp Lietuvos verslo subjektų. Tyrimo rezultatai parodė, kad paramos kultūrai skyrimą riboja įvairūs biurokratiniai formalumai administruojant paramos skyrimo procesą – kartais jie būna atsisakymo skirti paramą ar ją formaliai įforminti priežastis; verslas, skirdamas paramą kultūrai, dažniau orientuojasi į „fasadinius“ kultūros renginius, parama kultūrai nėra laikoma patrauklia, teikiant paramą yra siekiama „greito atsipirkimo efekto“, kurio kultūros renginiai negali garantuoti

(„Verslo paramos kultūrai skatinimo galimybių studija“, 2006). Šis tyrimas daugiau orientuotas į verslo sektoriaus institucinę paramą kultūrai, o ne į pačios mecenavimo sampratos bei mecenavimo proceso analizę.

2011 m. mecenavimo procesą savo baigiamajame magistro darbe „Kultūros mecenavimo prielaidos ir teisinė bazė“ tyrinėjo Aistė Laurinavičiūtė. Darbe autorė siekia apžvelgti kultūros finansavimo sistemą Lietuvoje, bando nustatyti mecenavimo tendencijas ir prieina prie išvados, kad Lietuvoje kultūros mecenavimas skatinamas nepakankamai. Vis dėlto metodologiniu požiūriu tai veikiau yra iliustracinis aprašomasis tyrimas, baigiamojo darbo formatas neleidžia daryti labiau pagrįstų, išplėtotų išvalgų, pateikti holistinio požiūrio į mecenavimo sistemą.

Reprezentatyvius statistinius duomenis apie kultūros finansavimą Lietuvoje pateikia Lietuvos statistikos departamentas. Nuo 1996 m. buvo leidžiamas periodinis leidinys „Labdara ir parama Lietuvoje“. Praėjusio dešimtmečio viduryje šio leidinio turinys buvo perkeltas į elektroninę erdvę, o duomenų analizės metodika patobulinta ir prieinama internetine forma⁴. Reikia pažymėti, kad, deja, pateikiama statistinių duomenų tematika yra gana ribota. Statistika apie labdarą ir paramą pateikiama dviem statistiniais pjūviais:

- Juridinių asmenų gauta parama;
- Lietuvos juridiniai asmenys paramos teikėjai.

2 lentelėje pateikiami duomenys apie paramą kultūrai 2012 m. ir 2013 m. pagal teikėjus ir gavėjus. Kaip matyti, anoniminė parama sudaro mažiausią paramos dalį. Pagal bendruosius rodiklius, 2013 m. kultūrai buvo skirta daugiau paramos nei 2012 metais.

---

4 Nuoroda į interneto svetainę: www.statgov.lt.

Lentelė 2. Juridinių asmenų gauta parama kultūros srityje (tūkst. Lt)

		2012 m.	2013 m.
Iš viso pagal teikėjus	Paslaugos	617,6	1 148,3
	Piniginės lėšos	31 916,1	32 514,9
	Materialinės vertybės	2 297,3	3 553,0
	Parama, iš viso	34 831,0	37 216,2
Užsienio šalių juridiniai asmenys	Paslaugos		
	Piniginės lėšos	4 029,1	5 770,5
	Materialinės vertybės	251,7	40,7
	Parama, iš viso	4 280,8	5 811,2
Lietuvos Respublikos juridiniai asmenys	Paslaugos	598,2	1 144,0
	Piniginės lėšos	23 895,3	23 920,9
	Materialinės vertybės	1 559,8	2 845,8
	Parama, iš viso	26 053,3	27 910,7
Anoniminiai teikėjai ir fiziniai asmenys	Paslaugos	19,4	4,3
	Piniginės lėšos	3 991,7	2 823,5
	Materialinės vertybės	485,8	666,5

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, www.stat.gov.lt.

Lyginamuosius statistinius duomenis apie kultūros finansavimą skirtingose Europos šalyse galima rasti EK iniciatyva sukurtame portale, skirtame kultūros politikai ir tendencijoms Europoje („COMPENDIUM. Cultural Policies and Trends in Europe“⁵). Šis portalas skelbdamas statistinius duomenis bendradarbiauja su EUROSTAT, plėtoja įvairius su kultūra susijusius statistinius indeksus, stebėsenos instrumentus, nemažai dėmesio skiria valstybės vaidmeniui finansuojant kultūrą. Tačiau reikia pažymėti, kad Lietuva dalyvauja ne visose tyrimo bangose.

Portale pateikiamoje medžiagoje yra pabrėžiama, kad 2009 m. pasaulinės finansinės krizės metu Europoje ypač nukentėjo meno finansavimas. Nyderlandų tarptautinių kultūros veiklų centras SICA pateikė ataskaitą apie ekonominės krizės padarinius kultūrai ir meno perspektyvas Europoje. Remiantis šia ataskaita, Lietuvos pavyzdys yra išskirtinis. Krizės laikotarpiu 2009 m. Lietuvoje menas

5 Daugiau žr. <http://www.culturalpolicies.net/web/statistics-funding.php?aid=87&cid=80&lid=en>.

buvo gana gerai finansuojamas valstybės lėšomis, kadangi Vilnius buvo paskelbtas kultūros sostine. Tačiau 2010 m. finansavimas kultūrai ir menui labai sumažėjo (atitinkamai pagal sritis nuo 25 proc. iki 50 proc.). Tiek finansinis nuosmukis, tiek pasirengimas Europos kultūros miesto programai atskleidė poreikį bei sukėlė diskusijas apie kultūros sektoriaus reformą, tačiau iki šiol šioje srityje nėra įvykę jokių konkrečių pokyčių (CCP Lithuania, žr. 2014). Mecenavimo strategija vienareikšmiškai galėtų būti viena iš kultūros politikos reformos sudedamųjų dalių.

APIBENDRINANT REIKIA PAŽYMĖTI,

kad išsamių mecenavimo tyrimų rasti nepavyko, o iki šiol atlikti filantropijos tyrimai dažnai pasižymi pozityvistine metodika, analizuoja patį filantropijos reiškinių neišskiriant atskirų jo sričių. Tačiau, kaip pastebi Porter, filantropija, o sykiu ir mecenavimas niekada nebuvo ir nebus „tikslioji“ koncepcija, kadangi pats reiškinys jau nuo pat pradžių yra tarpasmeninio bei tarpinstitucinio pasitikėjimo ir apsisprendimo veiksmas (Porter&Kramer, 2002), todėl šiam veiksmui analizuoti būtų tinkamesnė kokybinė tyrimo prieiga.

4. PARAMĄ KULTŪRAI (MECENAVIMĄ) REGLAMENTUOJANČIŲ IR ŠIAI PARAMOS SRIČIAI AKTUALIŲ LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTŲ APŽVALGA

Šiuo metu Lietuvoje galiojantys teisės aktai įtvirtina gana aiškų ir išsamų paramos teikimo, gavimo bei atitinkamų lengvatų paramos gavėjams ir teikėjams taikymo mechanizmą, kuriuo gali pasinaudoti juridiniai asmenys, siekiantys teikti paramą, be kita ko, ir kultūros srityje veikiantiems subjektams, teisės aktuose numatyta tvarka. Analizė parengta pagal 2014 m. rugsėjo 30 d. galiojusius teisės aktus ir aktualią informaciją.

Svarbu pažymėti, kad parama kultūrai, arba kitaip – mecenavimas, kaip specifinė paramos sritis, atskirai nėra reglamentuota. Todėl neretai paramos kultūrai srityje, siekiant teikti ar gauti paramą, susiduriama su tam tikromis problemomis. Pavyzdžiui, fiziniams asmenims, siekiantiems gauti paramą (*mecenuojamiems*) ar ją teikti (*mecenatams*), nėra galimybės pasinaudoti atitinkamomis lengvatomis, kuriomis naudojasi juridiniai asmenys, teikiantys paramą pagal galiojančius įstatymus.

Paramos kultūrai teisinis reglamentavimas, t. y. esminių spragų galiojančiuose įstatymuose užpildymas, neturėtų būti suabsoliutinamas. Atitinkamų mecenatų ir mecenuojamųjų teisių ir pareigų įtvirtinimas teisės aktuose pats savaime nereikš, jog privataus sektoriaus parama kultūrai išaugs. Nepaisant to, Lietuvai, kaip teisinei valstybei, atitinkamų teisės aktų spragų užpildymas ir paramos kultūrai klausimų sprendimas, priimant reikiamus teisės aktus ir (arba) papildant jau galiojančius, turėtų būti bene pirmasis žingsnis siekiant nuosekliai plėtoti ir vystyti mecenavimo kultūrą šalyje.

Prieš tai, kai smulkiau aptarsime paramos kultūrai teisinę bazę, svarbu pažymėti, jog pagrindinė skatinamoji priemonė privačiam sektoriui remti kultūros srityje veikiančius subjektus šiandien yra eilė mokesčių lengvatų. Nors fiziniai ir juridiniai asmenys (*mecenatai*), teikiantys paramą fiziniams

asmenims, minėtomis mokesčių lengvatomis pasinaudoti negali, įstatymai nenumato ribojimų tokią paramą teikti. Tokiu atveju suteikta parama paprasčiausiai turės būti atitinkamai apskaitoma bei apmokestinama, o paramos teikimo sandorio forma ir turinys – atitikti teisės aktų reikalavimus.

Taigi siekiant keisti ir pildyti jau galiojančią teisinę paramos ir labdaros bazę, kuri aktuali ir remiant subjektus, veikiančius kultūros srityje, svarbu atkreipti dėmesį į skatinamųjų priemonių mecenatams pakankamumą, patogumą ir aiškumą, kaip priemonę skatinti privataus sektoriaus paramą kultūrai bei atitinkamai mažinti tiesioginę valstybės finansinę paramą šioje srityje.

Toliau glaustai apžvelgiami teisės aktai, šią dieną vienu ar kitu aspektu reglamentuojantys paramos teikimą, o tai, kaip minėta, atitinkamai aktualu ir paramos kultūrai teikėjams bei gavėjams.

4.1. KULTŪROS PARAMOS REGLAMENTAVIMAS EUROPOS SAJUNGOS LYGMENIU

Lietuvai, kaip Europos Sąjungos narei, visų pirma, yra aktuali Europos Sąjungos teisinė bazė, reguliuojanti paramą kultūrai, nes į ją, priklausomai nuo konkretaus Europos Sąjungos teisės akto privalomumo, turėtų būti atsižvelgiama priimant ar keičiant atitinkamus teisės aktus Lietuvoje.

Remiantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo⁶ 6 straipsnio c) punktu, Europos Sąjunga turi tik papildomą kompetenciją kultūros srityje. Tai reiškia, kad visi klausimai, susiję su kultūros politika, įskaitant, bet neapsiribojant, parama kultūrai, priklauso valstybių narių kompetencijai. Savo ruožtu Europos Sąjungos kompetencijai priklauso atlikti veiksmus siekiant paremti, koordinuoti ar papildyti valstybių narių veiksmus minėtoje srityje.

Nagrinėjamoju atveju taip pat aktuali ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo XIII-oji antraštinė dalis „Kultūra“. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 167 straipsnio 2 dalis, esanti minėtoje sutarties dalyje, be kita ko, numato, jog Europos Sąjunga skatina valstybes nares bendradarbiauti, remia ir papildo jų iniciatyvas meninės ir literatūrinės kūrybos srityse. Europos Sąjunga taip pat skatina bendradarbiavimą kultūros srityje su trečiosiomis šalimis ir kompetentingomis tarptautinėmis organizacijomis, ypač su Europos Taryba (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 167 straipsnio 3 dalis). Europos Sąjungos institucijų (*Parlamento, Tarybos ir Komisijos*) vaidmuo šioje srityje iš esmės apima skatinamąsias priemones ir rekomendacijas, išskyrus įstatymų ir kitų teisės aktų derinimą (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 167 straipsnio 5 dalis).

Taigi pagrindinis Europos Sąjungos institucijų vaidmuo kultūros srityje yra imtis veiksmų, susijusių su bendros pozicijos formavimu, probleminiais klausimais kultūros srityje, įskaitant ir kultūros finansavimą⁷. Pagrindinis Europos Komisijos vaidmuo teisėkūroje – valstybių narių teisinės bazės peržiūrėjimas, studijos bei koordinavimas siekiant, kad valstybės narės taikytų

6 Žr. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinę redakciją: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2010:083:FULL&from=LT> [žiūrėta 2014-09-28].

7 http://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/index_en.htm [žiūrėta 2014-08-20].

geriausią praktiką šioje srityje.

Skatinamųjų priemonių ir rekomendacijų, susijusių išskirtinai su parama kultūrai, Europos Sąjungos kontekste nėra daug⁸. Daugumoje šių priemonių daugiausia įtvirtintas bendro pobūdžio siekis skatinti verslo paramą kultūrai. Su kultūros parama (mecenavimu) susijusių privalomųjų teisės aktų Europos Sąjungoje nėra priimta.

Apibendrinant darytina išvada, jog Europos Sąjungos institucijų vaidmuo kultūros srityje iš esmės yra koordinuojamojo ir rekomenduojamojo pobūdžio. Dėl paramos kultūrai pagrindinė Europos Sąjungos pozicija – privataus sektoriaus paramos kultūrai skatinimas, o kokiu būdu ar priemonėmis tai bus daroma, turėtų spręsti pačios valstybės narės, Europos Sąjungai minimaliai dalyvaujant priimant tokius sprendimus.

---

8 Žr., pvz., <http://old.eur-lex.europa.eu/lt/legis/20080701/chap1640.htm> [žiūrėta 2014-09-28], http://ec.europa.eu/culture/policy/cultural-creative-industries/regulatory-reform_en.htm [žiūrėta 2014-09-28] ir http://ec.europa.eu/culture/library/publications/cci-policy-handbook_en.pdf [žiūrėta 2014-08-20].

4.2. KULTŪROS PARAMOS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

Toliau apžvelgiami pagrindiniai Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys paramą ir (arba) tiesiogiai susiję su paramos kultūrai teikimu ir gavimu, lengvatų taikymu bei apskaita ir kontrole.

Lietuvos Respublikos Konstitucija

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (*toliau – Konstitucija*) 42 straipsnyje įtvirtinta, jog valstybė, be kitų dalykų, remia kultūrą ir mokslą, rūpinasi Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga. Manytina, kad pastaroji Konstitucijos nuostata, kaip ir dauguma jos nuostatų, turėtų būti aiškinama plečiamai, t. y. valstybės parama kultūrai turėtų apimti ne tik valstybės finansinę paramą, bet visų, bet kokių priemonių, skirtų remti ir skatinti kultūrą, visumą, t. y. sąlygų (*mechanizmy*), sudarančių galimybes ir skatinančių privatų sektorių remti kultūrą, kūrimą bei vystymą. Taigi minėtoji Konstitucijos nuostata laikytina pagrindu teisinio reglamentavimo bazei, skatinančiai bei sukuriančiai prielaidas privataus sektoriaus iniciatyvoms remti kultūrą bei tokiu būdu mažinti tiesioginę valstybės paramą šiai sričiai.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

Tarp paramos teikėjų ir gavėjų teikiant ir priimant paramą besiklostantiems tarpusavio santykiams, be kita ko, aktualios ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (Žin., 2000, Nr. 74-2262. Aktuali kodekso redakcija 2014 m. rugpjūčio 2 d.) (*toliau – LR civilinis kodeksas*) Pirmosios knygos „Bendrosios nuostatos“ II dalies „Sandoriai“, Šeštosios knygos „Prievolių teisė“ I dalies „Bendrosios nuostatos“, II dalies „Sutarčių teisė“, o ypač – XXVII skyriaus „Dovanojimas“ nuostatos. Paramos teikimo (gavimo) atveju tarp šalių neišvengiamai susiklosto tam tikri prievoliniai santykiai, kurie neretai yra įforminami ir atitinkamu susitarimu. Todėl tokiems santykiams (*susitarimams*) bus taikomos atitinkamos LR civilinio kodekso nuostatos, susijusios su tokių sandorių forma ir turiniu. Toliau trumpai aptariamos paramai aktualiausios LR civilinio kodekso Šeštosios knygos XXVII skyriaus nuostatos.

Pagal dovanojimo sutartį viena šalis (*dovanotojas*) neatlygintinai perduoda turtą ar turtinę teisę (*reikalavimą*) kitai šaliai (*apdovanotajam*) nuosavybės teise arba atleidžia apdovanotąjį nuo turtinės

pareigos dovanotojui ar trečiajam asmeniui (LR civilinio kodekso 6.465 straipsnio 1 dalis).

Pagal LR civilinį kodeksą, *auka* laikoma specialia dovanojimo rūšimi (*išskiriant pagal dovanojimo tikslą*) bei apima paramą bei labdarą, todėl minėtos normos nereglamentuotais atvejais taikomos ir dovanojimą reglamentuojančios bendrosios LR civilinio kodekso nuostatos, t. y. LR civilinio kodekso 6.465–6.475 straipsniai. *Aukai (paramai ir labdarai)* taikomi dovanojimo sutarties formai nustatyti reikalavimai, pagal kuriuos didesnei kaip 50 000 Lt sumai sutartis privalo būti notarinės formos (LR civilinio kodekso 6.469 straipsnio 2 dalis). Nesilaikant šios formos sandoris yra negaliojantis⁹.

Remiantis LR civilinio kodekso 6.476 straipsnio 1–2 dalimis, *auka (parama ir labdara)* laikomas turto ar turtinės teisės dovanojimas tam tikram naudingam tikslui, kai šiam turtui ar turtinei teisei priimti nereikalingas joks sutikimas. Pastaroji LR civilinio kodekso norma daug dėmesio skiria aukos panaudojimo tikslui, t. y. *auka turi būti naudojama tik tam, kam yra skirta*.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja visiems bendrą teisės taikymo ir aiškinimo praktiką, kuria rekomenduotina vadovautis aiškinant ir taikant atitinkamas teisės aktų nuostatas. Nagrinėjamoju atveju Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad naudingas tikslas, pagal LR civilinio kodekso 6.476 straipsnį, – „*tai bendra nauda, t. y. padovanotas turtas ar turtinė teisė yra skiriamas ne asmeniniams apdovanotojo, o visuomenės požiūriu vertingiems, nesavanaudiškiems poreikiams tenkinti*“¹⁰.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra išaiškinęs pirmiau aptartos LR civilinio kodekso nuostatos bei LR labdaros ir paramos įstatymo santykį:

— „*[l]abdara (parama) yra visuomenei naudinga veikla, kurią remia valstybė, šiuo tikslu yra priimtas Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas <...>, nustatantis taisykles, kurių turi laikytis labdaros ir (arba) paramos tiekėjai ir (arba) gavėjai, norintys pasinaudoti įstatymų nustatytais mokesčių ir muitų lengvatomis <...>. Labdaros ir paramos įstatymas – tai viešosios, o ne civilinės teisės aktas, todėl šio įstatymo normos su CK šeštosios knygos XXVII skyriaus normomis nekonkuruoja, tačiau sprendžiant, ar dovanojimo teisiniai santykiai kvalifikuotini aukos sutartimi pagal CK 6.476 straipsnį, Labdaros ir paramos įstatyme įtvirtintas visuomenei naudingų tikslų, kuriems gali būti teikiama labdara ar parama, sąrašas yra aktualus, kaip pateikiantis pavyzdinius bendro, visuomenės požiūriu naudingo aukos tikslo kriterijus*“¹¹

9 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-147/2011.

10 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-355/2009.

11 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-355/2009.

Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas

Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas (1993 m. birželio 4 d. Nr. I-172. Aktuali įstatymo redakcija 2013 m. sausio 1 d.) (*toliau – LR labdaros ir paramos įstatymas*) reglamentuoja labdaros ir paramos teikimo, gavimo, apskaitos tvarką bei kontrolę. Šiandien tai yra vienas pagrindinių teisės aktų, aktualių paramos kultūrai teikėjams ir gavėjams. Todėl, siekiant užpildyti teisės aktų spragas, kiek tai susiję su paramos kultūrai, kaip specifinės paramos srities, reguliavimu ir reglamentavimu, LR labdaros ir paramos įstatymas atitinkamai turėtų būti keičiamas ir pildomas.

Labdara ir parama LR labdaros ir paramos įstatymo prasme yra suprantama kaip savanoriškas ir neatlygintinas labdaros (*paramos*) dalykų (*pinigų, kito turto ar paslaugų*) teikimas įstatyme nurodytiems labdaros (*paramos*) gavėjams įstatyme numatytais būdais bei tikslais (žr. įstatymo 2 straipsnį). Pagrindiniai labdaros ir paramos skirtumai yra jų gavėjai bei teikimo tikslai. Labdara teikiama tam tikriems fiziniams asmenims atitinkamiems socialiniams bei gyvybiškai būtiniems poreikiams tenkinti. O parama, savo ruožtu, teikiama įstatyme nurodytiems juridiniams asmenims įstatyme apibrėžtiems visuomenei naudingiems tikslams. Visuomenei naudingais tikslais, be kitų dalykų, laikoma ir veikla kultūros srityje (LR labdaros ir paramos įstatymo 3 straipsnio 3 dalis).

Pagal LR labdaros ir paramos įstatymą paramos gavėjais gali būti paramos gavėjo statusą¹² turintys juridiniai asmenys¹³, kurių veiklą reglamentuoja specialūs įstatymai ir kurių veiklos tikslas nėra pelno siekimas, o jų gautas pelnas negali būti skiriamas veiklos dalyviams, t. y. paramos gavėjais gali būti labdaros ir paramos fondai, biudžetinės įstaigos, asociacijos, viešosios įstaigos ir panašiai (LR labdaros ir paramos įstatymo 7 straipsnis).

Pagal LR labdaros ir paramos įstatymo 5 straipsnio 2 dalį, paramos teikėjais gali būti Lietuvos bei užsienio šalių fiziniai ir juridiniai asmenys bei tarptautinės organizacijos, išskyrus politines partijas, politines organizacijas, valstybės ir savivaldybės įmones, biudžetines įstaigas, valstybės bei savivaldybių institucijas ir Lietuvos Respublikos centrinį banką.

Nors paramos gavimas apibrėžiamas kaip neatlygintina veikla, vis dėlto LR labdaros ir paramos

12 Paramos gavėjo statusas suteikimas asmenims, užsiimantiems LPĮ 3 str. 3 d. numatyta, tarp kitų ir kultūros, veikla. Dėl paramos gavėjo statuso suteikimo kreipiamasi į juridinių asmenų registro tvarkytoją. Detali paramos gavėjo statuso suteikimo procedūra reglamentuota Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarime Nr. 1047.

13 Kaip minėta, fiziniai asmenys turi galimybę įstatymo numatytais atvejais gauti labdarą, tačiau tai neturėtų būti tapatinama su paramos teikimu.

įstatymo 8 straipsnis numato galimus paramos gavėjo įsipareigojimus paramos teikėjui, pavyzdžiui, viešinti informaciją apie paramos teikėją. Minėtoje nuostatoje numatytos pareigos teikti ataskaitas apie paramos panaudojimą bei paramą naudoti pagal paskirtį neprieštarauja paramos neatlygintumo principui.

Įstatymas nepateikia baigtinio sąrašo, kokiais būdais turėtų būti teikiama parama, t. y. parama gali būti neatlygintinas lėšų ar kito turto teikimas, panauda, testamentu paliktas turtas ir panašiai (LR labdaros ir paramos įstatymo 9 straipsnis).

LR labdaros ir paramos įstatymas, be pareigos naudoti paramą įstatymo numatytiems, t. y. visuomenei naudingiems tikslams, įtvirtina draudimą gautą paramą naudoti politinėms partijoms ar kampanijoms remti bei perduoti kaip įnašą bendrovėms, kurių dalyvis yra paramos gavėjas (žr. įstatymo 10 straipsnį).

LR labdaros ir paramos įstatymas taip pat numato pareigą suteiktą ir gautą paramą tinkamai apskaityti (žr. įstatymo 12 straipsnį). Paramos teikimo ir gavimo priežiūra bei kontrolė paskirta Valsybinei mokesčių inspekcijai (*toliau – VMI*) bei, pagal kompetenciją, kitoms valstybės ir savivaldybių institucijoms, kai tai numatyta atitinkamuose teisės aktuose (LR labdaros ir paramos įstatymo 13 straipsnis).

Apibendrinant teigtina, kad LR labdaros ir paramos įstatymas įtvirtina gana aiškų paramos ir labdaros teikimo mechanizmą. Tačiau, kalbant apie paramą kultūrai, minėtas įstatymas nenumato mokesčių lengvatų ar kitų skatinimo mechanizmų paramos teikėjams ir gavėjams fiziniams asmenims.

Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas

Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675. Aktuali įstatymo redakcija 2014 m. sausio 1 d.) (*toliau – LR pelno mokesčio įstatymas*) reglamentuoja juridinių asmenų gautų pajamų apmokestinimo pelno mokesčiu tvarką bei sąlygas. Šis įstatymas paramos kultūrai teikėjams bei gavėjams aktualus tuo, jog numato pelno mokesčio lengvatas, be kita ko, paramos kultūrai teikėjams (juridiniams asmenims) bei numato paramos, gautos pažeidžiant LR labdaros ir paramos įstatyme numatytą paramos panaudojimo ar priėmimo tvarką, apmokestinimo taisykles. Šis įstatymas, kaip ir kiti toliau aptariami mokesčių įstatymai, yra mokesčių lengvatų, skatinančių paramą ir vienu ar kitu būdu prisidedančių prie kultūros rėmimo, teisinio mechanizmo dalis.

Išskirtinos kelios esminės aptariamo įstatymo nuostatos. Pirma, pagal LR pelno mokesčio įstatymo

28 straipsnio 1 dalį, pajamų mokesčio mokėtojams, turintiems teisę teikti labdarą ir paramą pagal LR paramos ir labdaros įstatymą, iš pajamų leidžiama atskaityti visas išmokas (išskyrus išmokas grynaisiais pinigais, didesnes nei 250 minimalių gyvenimo lygių (*toliau – MGL*) vienam paramos ar labdaros gavėjui per mokestinį laikotarpį), įskaitant perleistą turtą, suteiktas paslaugas, kurios LR paramos ir labdaros įstatymo nustatyta tvarka skirtos labdarai ir paramai.

Iš pajamų leidžiama du kartus atskaityti išmokas (išskyrus išmokas grynaisiais pinigais, didesnes nei 250 MGL vienam paramos gavėjui per mokestinį laikotarpį), įskaitant perleistą turtą, suteiktas paslaugas, kurios LR paramos ir labdaros įstatymo nustatyta tvarka skirtos paramai, tačiau ne didesnes kaip 40 proc. mokesčių mokėtojo pajamų, apskaičiuotų iš pajamų atėmus neapmokestinamąsias pajamas, leidžiamus atskaitymus ir ribojamų dydžių leidžiamus atskaitymus, išskyrus paramą ir anksčiau metų mokestinių laikotarpių nuostolius (LR pelno mokesčio įstatymo 28 straipsnio 2 dalis).

Antra, LR pelno mokesčio įstatymo 28 straipsnio 3 dalis numato, kaip turėtų būti įvertinamas parama teikiamas turtas bei paslaugos, pavyzdžiui, kada parama suteiktas turtas vertinamas pagal įsigijimo kainą, o kada pagal jo likutinę vertę.

Trečia, LR pelno mokesčio įstatymo 4 straipsnio 6 dalyje numatyta, kad jeigu gauta parama yra panaudota ne pagal LR labdaros ir paramos įstatyme nustatytą paramos paskirtį arba jeigu iš vieno paramos teikėjo per mokestinį laikotarpį grynaisiais pinigais gautos paramos dalis yra didesnė nei 250 MGL, tokia parama yra apmokestinama pelno mokesčiu.

Parama taip pat bus apmokestinama pelno mokesčiu, jeigu ji bus panaudota pagal LR labdaros ir paramos įstatyme numatytą paskirtį, tačiau bus pažeisti LR pelno mokesčio įstatymo 28 straipsnio 2 dalies reikalavimai. Pavyzdžiui, jeigu bus viršytas limitas ir bus skirta daugiau nei 250 MGL paramos grynaisiais pinigais iš vieno paramos teikėjo (žr. įstatymo 37³ straipsnį).

Apibendrinant, LR pelno mokesčio įstatymas įtvirtina taisykles, pagal kurias paramą, tarp kitų dalykų ir kultūrai, teikiantys juridiniai asmenys turi galimybę pasinaudoti pelno mokesčio lengvatomis. Įstatyme taip pat įtvirtintos svarbios nuostatos, numatančios paramos apmokestinimą, kai paramos gavėjas netinkamai priima ar panaudoja gautą paramą.

Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas

Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (2002 m. liepos 2 d. Nr. IX-1007. Aktuali įstatymo redakcija 2014 m. sausio 1 d.) (toliau – LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas) nustato gyventojų pajamų apmokestinimo pajamų mokesčiu (toliau – GPM) tvarką bei sąlygas. Paramos kultūrai aspektu šis įstatymas svarbus keliais toliau aptariamais aspektais.

Pirma, LR gyventojų pajamų mokesčio 34 straipsnio 3 dalis numato mokesčių administratoriaus pareigą, nuolatinio Lietuvos gyventojo prašymu, mokestiniam laikotarpiui pasibaigus, Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka pervesti Lietuvos vienetams, pagal LR labdaros ir paramos įstatymą turintiems teisę gauti paramą, iki 2 proc. GPM, mokėtino pagal metinę pajamų mokesčių deklaraciją, o jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas metinės pajamų mokesčių deklaracijos neteikia, – iki 2 procentų GPM išskaičiuojančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos.

Minėtoji aptariamo įstatymo nuostata aktuali tuo, jog šią dieną Lietuvoje galiojanti teisinė bazė suteikia galimybę fiziniams asmenims skirti tam tikrą paramą, t. y. 2 proc. GPM, pasirinktam juridiniam asmeniui, tarp jų ir juridiniam asmeniui, veikiančiam kultūros srityje. Siekiant tvirčiau sureguliuoti ir reglamentuoti mecenavimą, būtina atsižvelgti ir į šį paramos kultūrai būdą, kuriuo jau gali naudotis fiziniai asmenys. Jeigu būtų nuspręsta keisti paramos kultūrai teisinį reguliavimą, būtina pažymėti, kad turėtų būti pasirinkta viena paramos skatinimo sistema, t. y. arba mokesčių lengvatos, arba pajamų mokesčio dalies skyrimas paramai.

Antra, pagal LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 52 punktą, neapmokestinamomis pajamomis pripažįstamos premijos, kurias inicijuoja pelno nesiekiančios organizacijos, veikiančios LR labdaros ir paramos įstatyme nurodytiems visuomenei naudingiems tikslams, ir kurios yra skiriamos už nuopelnus Lietuvos kultūros, visuomenės ir mokslo srityse, jeigu tokių premijų gavėjai nustatomi konkurso tvarka, o premijai nominuotų darbų vertinimo komisija sudaryta iš ne mažiau kaip 10 narių, kurių dauguma – mokslo ir studijų sistemos institucijų, įstaigų ar organizacijų ir meno kūrėjų organizacijų atstovai.

Minėtoji įstatymo nuostata iš esmės įtvirtina papildomą skatinamąją priemonę fiziniams asmenims, veikiančioms kultūros srityje, – pajamos, gautos kaip premija, įstatymo nustatyta tvarka gyventojų pajamų mokesčiu nėra apmokestinamos.

Trečia, pagal LR gyventojų pajamų mokesčio 17 straipsnio 1 dalies 25 punktą, pajamos, gautos kaip labdara LR labdaros ir paramos įstatymo nustatyta tvarka, taip pat neapmokestinamos GPM.

Pastaroji įstatymo nuostata aktuali svarstant galimybę neapmokestinti ir mėcenuojamojo fizinio asmens pajamų.

Apibendrinant manytina, kad šiuo metu galiojantis LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas ne tik aktualus kalbant apie paramą bei mokesčių lengvatas kultūros srityje veikiantiems subjektams, bet į jį atsižvelgtina ir svarstant, kaip keisti bei pildyti paramos kultūrai teikimą ir gavimą, kiek tai susiję su fiziniais asmenimis.

Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas

Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (2002 m. kovo 5 d. Nr. IX-751. Aktuali įstatymo redakcija 2014 m. sausio 1 d.) (*toliau – LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas*) reglamentuoja prekių ir paslaugų apmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu (*toliau – PVM*) tvarką. Kalbant apie paramos, tarp kitų dalykų ir kultūrai, teisinį reglamentavimą, minėtasis įstatymas aktualus tuo, jog reglamentuoja kultūros paslaugų ir prekių bei prekių, tiekiamų kaip parama, apmokestinimo tvarką ir sąlygas.

Išskirtinos kelios paramos kultūrai atžvilgiu svarbios LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymo nuostatos, reglamentuojančios ir įtvirtinančios PVM mokesčio lengvatas. Pirmą, pagal LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 23 straipsnį, PVM yra neapmokestinamos pelno nesiekiančių juridinių asmenų teikiamos kultūros paslaugos ir prekės. Tokiomis prekėmis ir paslaugomis laikoma muziejų, zoologijos ir botanikos sodų, cirko veikla, kultūros ir visų meno rūšių renginiai, kino filmų gamyba, nuoma ir rodymas bei bibliotekų teikiamos bibliografinės ir informacinės paslaugos.

Pagal aptariamą įstatymo nuostatą, PVM neapmokestinamos ir kitos pelno nesiekiančių juridinių asmenų teikiamos kultūros paslaugos ir prekės, jeigu šios prekės tiekiamos ir paslaugos teikiamos pirmiau išvardytų paslaugų vartotojams ar šių prekių tiekimas ir paslaugų teikimas yra susiję su šio straipsnio 1 dalyje nurodytų paslaugų teikimu.

Antra, pagal LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 24 straipsnio 4 dalį, PVM, be kitų dalykų, neapmokestinamos pelno nesiekiančių juridinių asmenų, vykdančių LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pirmiau aptartame 23 straipsnyje nurodytą veiklą, organizuojamų labdaros ir paramos renginių metu tiekiamos prekės ir (arba) teikiamos paslaugos (įskaitant bilietų į nurodytus renginius pardavimą), jeigu surinktos lėšos, likusios padengus renginio organizavimo išlaidas, bus skirtos tik labdarai ir (arba) šių asmenų vykdomai visuomenei naudingai veiklai. Pastaroji nuostata taikoma

ne daugiau kaip 12 konkrečios juridinio asmens organizuojamų labdaros ir paramos renginių per kalendorinius metus.

Labdaros ir paramos renginiu LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymo kontekste laikomas kultūros (*teatro, muzikos, choreografijos ir pan.*) renginys, mugė ar panašus renginys, jeigu jį organizuojant nurodoma (*bilietuose, skelbimuose ar kitu būdu*), kad visos tokio renginio metu surinktos lėšos, likusios padengus renginio organizavimo išlaidas, bus naudojamos labdarai ir (arba) renginį organizuojančio juridinio asmens vykdomai visuomenei naudingai veiklai.

Trečia, pagal LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 50 straipsnio 1 dalį, taikant 0 proc. PVM tarifą yra apmokestinamos prekės, tiekiamos LR labdaros ir paramos įstatyme nurodytiems Lietuvoje registruotiems paramos gavėjams, jeigu šios prekės kaip parama minėtų paramos gavėjų išgabenamos už Europos Sąjungos teritorijos ribų veikiantiems juridiniams asmenims ir kitoms organizacijoms, pagal LR labdaros ir paramos įstatymo nuostatas galintiems būti paramos gavėjais.

Ketvirta, parama taip pat neapmokestinama importo PVM (žr. LR pridėtinės vertės mokesčio 40 straipsnio 1 dalies 10 punktą).

Apibendrinant, LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas įtvirtina eilę PVM mokesčio lengvatų, t. y. mokesčio netaikymo atvejų, kai tai vienaip ar kitaip susiję su kultūros subjektų veikla ir paramos teikimu bei dėl to atitinkamai teikiamomis paslaugomis ir (arba) tiekiamomis prekėmis.

Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas

Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas (2005 m. birželio 7 d. Nr. X-233. Aktuali įstatymo redakcija 2014 m. sausio 1 d.) (*toliau – LR nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas*) reglamentuoja nekilnojamojo turto apmokestinimo nekilnojamojo turto mokesčiu tvarką. Apžvelgiant paramos kultūrai teisinę bazę šis įstatymas aktualus tuo aspektu, jog numato nekilnojamojo turto mokesčio lengvatas juridiniams ir fiziniams asmenims, veikiantiems kultūros srityje.

Pirma, pagal LR nekilnojamojo turto mokesčio įstatymo 7 straipsnio 2 dalį, nekilnojamojo turto mokesčiu neapmokestinamas šių subjektų nekilnojamas turtas (*arba jo dalis*), naudojamas tik nekomercinei veiklai: labdaros ir paramos fondų, veikiančių pagal LR labdaros ir paramos fondų įstatymą; juridinių asmenų, veikiančių pagal LR asociacijų įstatymą, bei juridinių asmenų, veikiančių pagal LR meno kūrėjų ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymą.

Antra, pagal LR nekilnojamojo turto įstatymo 7 straipsnio 1 dalį, nekilnojamojo turto mokesčiu,

kurį moka fiziniai asmenys, yra neapmokestinamas fizinio asmens, turinčio meno kūrėjo statusą, nekilnojamasis turtas (*arba jo dalis*), naudojamas kaip kūrybinės dirbtuvės (*studijos*) individualiai kūrybinei veiklai.

Apibendrinant, LR nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas numato papildomas mokesčių lengvatas fiziniams bei juridiniams asmenims, veikiantiems kultūros srityje.

Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas

Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas (1996 m. kovo 14 d. Nr. I-1232. Aktuali įstatymo redakcija 2013 m. sausio 1 d.) (*toliau – LR labdaros ir paramos fondų įstatymas*) reglamentuoja labdaros ir paramos fondų steigimą, veiklą, pertvarkymą ir pabaigą. Labdaros ir paramos fondas neretai gali tapti priemone skirti atitinkamą paramą net ir kultūros srityje veikiantiems fiziniams asmenims. Taigi ši juridinio asmens veiklos forma itin aktuali apžvelgiant galiojantį paramos kultūrai teisinį reglamentavimą Lietuvoje.

Labdaros ir paramos fondas (*toliau – Fondas*) įstatyme apibrėžiamas kaip ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio pagrindinis veiklos tikslas yra labdaros, paramos ar kitokios pagalbos teikimas fiziniams ir juridiniams asmenims LR labdaros ir paramos įstatymo bei LR labdaros ir paramos fondų įstatymo nustatyta tvarka visuomenei naudingose ir su naudos sau siekimu nesusijusiose srityse, tarp kitų ir mokslo, švietimo, kultūros ir meno srityje (LR labdaros ir paramos fondų įstatymo 2 straipsnio 1 dalis). Fondas gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teises ir pareigas bei vykdyti įstatymų nedraudžiamą ūkinę veiklą, kuri neprieštarauja fondo tikslams, numatytiems įstatymuose ir paties Fondo įstatuose (LR labdaros ir paramos fondų įstatymo 13 str.).

Fondas savo veiklos tikslams bei įstatyme įtvirtintiems tikslams bei nustatyta tvarka disponuoja neliečiamuoju kapitalu, t. y. jam perduotomis ir nuo jo kito turto neapibrėžtam laikui atskirtomis lėšomis (LR labdaros ir paramos fondų įstatymo 2 straipsnio 2 dalis). Fondas, be kita ko, turi teisę neliečiamąjį kapitalą investuoti Lietuvos Respublikos investicijų įstatymo bei LR labdaros ir paramos fondo nustatyta tvarka (LR labdaros ir paramos fondų įstatymo 2 straipsnio 3 dalis).

Fondo steigėjai gali būti fiziniai ir (arba) juridiniai asmenys, sudarę fondo steigimo sutartį ir įsipareigoję skirti fondui įnašus pinigais ar turtais. Šie asmenys tampa Fondo dalininkais su visomis iš to išplaukiančiomis teisėmis ir pareigomis. Fondo steigėjas gali būti ir vienas asmuo, tačiau steigėjais negali būti asmenys, kurie pagal LR paramos ir labdaros įstatymą negali būti paramos teikėjais (žr.

LR labdaros ir paramos fondų įstatymo 4 straipsnio 1–2 dalis).

Paramos teikėjas paramos dalykus Fondui gali perduoti pagal paramos sutartį arba testamentu (LR labdaros ir paramos fondų įstatymo 16 straipsnio 1 dalis). Specialūs reikalavimai bei principai yra taikomi neliečiamajam Fondo kapitalui ir disponavimui neliečiamuoju Fondo kapitalu (LR labdaros ir paramos fondų įstatymo 19–24 straipsniai).

Fondas turi savo valdymo organus (LR labdaros ir paramos fondų įstatymo 7–10 straipsniai), pareigą atlikti auditą bei teikti finansinę atskaitomybę (LR labdaros ir paramos fondų įstatymo 11–12 straipsniai), taip pat pareigą vykdyti veiklą bei paramos dalykais disponuoti įstatymų ir vidaus taisyklių nustatyta tvarka (LR labdaros ir paramos fondų įstatymo 17–24 straipsniai).

Apibendrinant, LR labdaros ir paramos fondų įstatymas įtvirtina juridinio asmens veiklos formą, kuri gali būti efektyvi priemonė (tarpininkas) teikiant paramą kultūros srityje veikiantiems subjektams.

Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas

Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas (1996 m. liepos 3 d. Nr. I-1428. Aktuali įstatymo redakcija nuo 2014 m. sausio 1 d. iki 2015 m. sausio 1 d.) (*toliau – LR viešųjų įstaigų įstatymas*) reglamentuoja viešųjų įstaigų steigimą, veiklą, pertvarkymą ir pabaigą. Viešoji įstaiga yra dar viena juridinio asmens, galinčio gauti paramą, veiklos forma. Viešoji įstaiga, kaip ir toliau aptariamos asociacijos, yra mažiau į kultūros rėmimą orientuota juridinio asmens veiklos forma, o jos funkcijos labiau susijusios su bendresnio pobūdžio viešųjų interesų, tarp jų ir kultūros srityje, tenkinimu. Tačiau, siekiant visapusiškai apžvelgti paramos teisinę bazę, ši juridinio asmens veiklos forma, kaip ir asociacijos, trumpai aptartina.

Viešoji įstaiga yra pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokslo, kultūrinę bei kitokią visuomenei naudingą veiklą (LR viešųjų įstaigų įstatymo 2 straipsnio 1 dalis). Viešoji įstaiga gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teises ir pareigas, kurios neprieštarauja įstatymams, viešosios įstaigos įstatams ir veiklos tikslams (LR viešųjų įstaigų įstatymo 3 straipsnio 1 dalis).

Viešoji įstaiga gali gauti paramą (*lėšas, bet kokį kitą turtą, jai suteiktas paslaugas*), kurią privalo naudoti paramą suteikusiai ar lėšas perdavusiai asmens nurodytiems tikslams, jeigu tokie nurodymai buvo duoti. Viešoji įstaiga negali priimti lėšų, bet kokio kito turto ir paslaugų, jeigu paramą suteikiantis ar lėšas perduodantis asmuo nurodo šias lėšas, turtą ar paslaugas naudoti kitiems tikslams,

negu nustatyta viešosios įstaigos įstatuose (LR viešųjų įstaigų įstatymo 13 straipsnio 10 dalis).

Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas

Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas (2004 m. sausio 22 d. Nr. IX-1969. Aktuali įstatymo redakcija 2010 m. gruodžio 28 d.) (*toliau – LR asociacijų įstatymas*) reglamentuoja asociacijų steigimą, veiklą, pertvarkymą ir pabaigą. Asociacija yra ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus (LR asociacijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalis).

Kultūros rėmimo aspektu, panašiai kaip ir viešoji įstaiga, ši juridinio asmens veiklos forma aktuali tuo, jog asociacija gali disponuoti jai priklausančiu turtu bei lėšomis siekdama įgyvendinti asociacijos įstatuose numatytus tikslus, įskaitant ir labdaros bei paramos tikslus, nustatytus LR labdaros ir paramos įstatyme (žr. LR asociacijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalį).

Lietuvos Respublikos meno kūrėjų ir meno kūrėjų organizacijų įstatymas

Lietuvos Respublikos meno kūrėjų ir meno kūrėjų organizacijų įstatymas (1996 m. rugpjūčio 15 d. Nr. I-1494. Aktuali įstatymo redakcija 2011 m. sausio 1 d.) (*toliau – LR meno kūrėjų įstatymas*) reglamentuoja meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso suteikimo bei panaikinimo pagrindus ir tvarką (žr. įstatymo 1 straipsnį). Meno kūrėjo statusas suteikiamas profesionalųjį meną kuriančiam asmeniui, jeigu šio asmens meno kūryba atitinka bent vieną iš įstatyme nustatytų pagrindų (LR meno kūrėjų įstatymo 3 straipsnio 1 dalis). Meno kūrėjų organizacija turi būti įsteigta vadovaujantis LR civilinio kodekso ir LR asociacijų įstatymo reikalavimais, jos įstatuose turi būti nurodyta, kad į meno kūrėjų organizaciją priimamų naujų narių meno kūryba turi atitikti meno kūrėjui LR meno kūrėjų įstatymo keliamus reikalavimus (LR meno kūrėjų įstatymo 4 straipsnis).

Aptariamas įstatymas aktualus ne tik dėl galimybės meno kūrėjams ir jų organizacijoms numatytais atvejais gauti valstybės paramą (*įskaitant ir mokesčių lengvatas*), bet ir tuo atveju, jeigu ateityje būtų svarstomas mecenavimo reglamentavimas, pavyzdžiui, mecenuojamaisiais fiziniais asmenimis galėtų būti tik meno kūrėjo statusą turintys asmenys. Šis įstatymas laikytinas viena viešajam sektoriui priklausančių kultūros rėmimo priemonių.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl importuojamų prekių, gautų kaip parama, neapmokestinimo importo pridėtinės vertės mokesčiu taisyklių patvirtinimo“

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. 558 „Dėl importuojamų prekių, gautų kaip parama, neapmokestinimo importo pridėtinės vertės mokesčiu taisyklių patvirtinimo“ (*toliau – Taisyklės*) buvo patvirtintos taisyklės, reglamentuojančios importuojamų prekių, gautų kaip parama, PVM lengvatų taikymo tvarką. Taisyklės, kaip ir pirmiau aptarti mokesčių teisės aktai, yra aktualios paramos teikėjams ir gavėjams, nes detalizuoja mokesčių lengvatų taikymo tvarką ir sąlygas.

Kaip minėta, importuojamos prekės, gautos kaip parama, be kita ko, yra neapmokestinamos importo PVM. Taisyklėse detalizuojama su tokių prekių importu susijusi tvarka ir reikalavimai. Taisyklėse pateikiamas sąrašas prekių, kurios importuojamos į Lietuvą nekomerciniams tikslams kaip parama, tarp jų buitinės ir biuro prekės, bet kokios prekės, importuojamos paramos gavėjų, kad būtų parduotos, o jas pardavus gautos lėšos panaudotos paramos tikslams, ir panašiai (žr. Taisyklių 3 punktą). Taip pat Taisyklės numato, kaip importuojamos prekės turėtų būti apskaitomos ir kokiems tikslams naudojamos, siekiant, kad būtų taikoma importo PVM lengvata.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl valstybės stipendijų meno kūrėjams“

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2014 m. sausio 9 d. nutarimu Nr. 9 „Dėl valstybės stipendijų meno kūrėjams“ patvirtino Valstybės stipendijų meno kūrėjams nuostatus. Juose detalčiai aptariama valstybės stipendijų, skiriamų meno kūrėjams, teikimo tvarka ir sąlygos. Šiuo aspektu aktualus ir Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. sausio 10 d. įsakymu patvirtintas Stipendijų kultūros kūrėjams skyrimo tvarkos aprašas. Pastaroji priemonė taip pat laikytina valstybės skiriamos paramos kultūrai mechanizmo dalimi.

Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo įgyvendinimo“

Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. rugsėjo 23 d. įsakymu Nr. 289 „Dėl Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo įgyvendinimo“ (*toliau – Įsakymas*) buvo patvirtinti toliau aptariami dokumentai, reikšmingi paramos teikėjams ir gavėjams pagal LR labdaros ir paramos

įstatymą, kiek tai yra susiję su gautos paramos apskaita, ataskaitų teikimo atsakingai institucijai tvarka bei anonimiškai gautos paramos apskaita.

Pirma, Įsakymu patvirtinamas paramos teikėjų ataskaitų apie suteiktą paramą pateikimo VMI tvarkos aprašas. Pagal minėtą aprašą, paramos teikėjo pareiga teikti atitinkamą ataskaitą VMI atsiranda, kai paramos teikėjas vienam paramos gavėjui suteikia didesnę nei 50 000 Lt paramą per einamuosius metus ar konkretų mėnesį.

Antra, Įsakymu taip pat patvirtinamas paramos gavėjų ataskaitų už gautą paramą ir jos panaudojimą, už pačių suteiktą paramą, taip pat už savo veiklą, susijusią su LR labdaros ir paramos įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nurodytų visuomenei naudingų tikslų įgyvendinimu, pateikimo VMI tvarkos aprašas. Aprašas gana detalai reglamentuoja minėtųjų ataskaitų turinį.

Trečia, galiausiai Įsakymu patvirtinamas ir anonimiškai gautos paramos apskaitos aprašas, nustatantis tokios paramos apskaitos tvarką bei terminus.

4.3. LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MECENAVIMO ĮSTATYMO PROJEKTAS

2011–2012 m. buvo svarstytas Lietuvos Respublikos kultūros mecenavimo įstatymo projektas Nr. XIP-3781 (*toliau – LR mecenavimo įstatymas*), turėjęs užpildyti pirmiau aptartos paramos kultūrai teisinės bazės spragas ir tapti vienu iš pagrindų kultūros rėmimo tradicijai Lietuvoje vystyti bei plėtoti.

LR mecenavimo įstatymo projektui galiausiai nebuvo pritarta, jo pataisų etapas nutrūko, o kultūros mecenavimo teisinio reglamentavimo klausimas šiandien sprendžiamas siekiant priimti atitinkamas LR labdaros ir paramos įstatymo pataisas, tačiau siekiant pateikti išsamią ir visapusišką kultūros paramos teisinės aplinkos apžvalgą svarbu aptarti ir LR mecenavimo įstatymo tikslus, turinį bei pagrindinę kritiką, kurios projektas sulaukė iš įvairių valstybės institucijų.

Pagrindinis LR mecenavimo įstatymo tikslas buvo kultūros mecenavimo tvarkos, subjektų bei kontrolės reglamentavimas (žr. įstatymo projekto 1 straipsnio 1 dalį). LR mecenavimo įstatymas kultūros mecenavimą apibrėžė kaip neatlygintą savanorišką paramos kultūrai (*mecenavimo*) dalykų teikimą, grindžiamą viešuoju interesu ir skatinantį kultūros plėtrą Lietuvoje bei sklaidą už jos ribų, LR mecenavimo įstatyme numatytiems paramos kultūrai gavėjams LR mecenavimo įstatyme nustatytais būdais (žr. įstatymo projekto 2 straipsnio 1 dalį).

LR mecenavimo įstatymo turinys iš esmės buvo panašus į LR labdaros ir paramos įstatymu įtvirtinamą ir reglamentuojamą paramos (*labdaros*) teikimo teisinį mechanizmą. Pavyzdžiui, panašūs yra mecenavimo, labdaros ir paramos dalykai (žr. LR labdaros ir paramos įstatymo 4 straipsnį ir LR mecenavimo įstatymo 3 straipsnį), būdai (žr. LR labdaros ir paramos įstatymo 9 straipsnį ir LR mecenavimo įstatymo 7 straipsnį), naudojimas (žr. LR labdaros ir paramos įstatymo 10 straipsnį ir LR mecenavimo įstatymo 8 straipsnį), tapačios mokesčių lengvatos (žr. LR labdaros ir paramos įstatymo 11 straipsnį, LR pelno mokesčio įstatymo 28 straipsnį ir LR mecenavimo įstatymo 9 straipsnį) bei kontrolė (žr. LR labdaros ir paramos įstatymo 13 straipsnį ir LR mecenavimo įstatymo 11 straipsnį) ir panašiai.

LR mecenavimo įstatymo panašumai į LR labdaros ir paramos įstatymą, kaip ir jų esminiai skirtumai, sietini su paramos kultūrai specifiškumu ir skirtumu nuo paramos kitoms sritims. Išskirtini šie esminiai LR mecenavimo įstatymo skirtumai nuo LR labdaros ir paramos įstatymo bei su šiuo įstatymu susijusių teisės aktų:

- a. paramos kultūrai teikėjais (*mecenatais*) gali būti tiek įstatyme apibrėžti juridiniai, tiek fiziniai asmenys (LR mecenavimo įstatymo 4 straipsnis, LR labdaros ir paramos įstatymo 5 straipsnis);
- b. paramos kultūrai gavėjais (*mecenuojamaisiais*) taip pat gali būti tiek įstatyme apibrėžti juridiniai, tiek fiziniai asmenys (LR mecenavimo įstatymo 5 straipsnis, LR labdaros ir paramos įstatymo 6 straipsnis). Mecenuojamiems fiziniams asmenims, be kita ko, numatytas reikalavimas verstis nuolatine kultūrine ir meno veikla arba turėti meno kūrėjo statusą, o mecenuojamiems juridiniams asmenims – ne mažiau kaip trejus metus veikti kultūros srityje arba turėti meno kūrėjų organizacijos statusą (LR mecenavimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1–2 punktai);
- c. numatoma, jog mecenuojamaisiais gali būti ir aukštųjų mokyklų studentai, studijuojantys meno krypties programoje (LR mecenavimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas);
- d. susiaurinama galimų mecenuojamųjų pareigų mecenatams įsipareigojimų apimtis, pavyzdžiui, konkretizuojama, kokią informaciją apie mecenatą mecenuojamasis gali įsipareigoti viešinti (LR mecenavimo įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 1 punktas);
- e. patikslinama, kam gali ir negali būti panaudota pagal LR mecenavimo įstatymą gauta parama, pavyzdžiui, parama gali būti naudojama fizinių asmenų kūrybai ir kultūrinei veiklai (LR mecenavimo įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punktas) ir išlaidoms už studijas dengti (LR mecenavimo įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 3 punktas), tačiau draudžiama paramą naudoti mecenato prekių ir paslaugų reklamai (LR mecenavimo įstatymo 8 straipsnio 2 dalies 3 punktas); ir panašiai.

Daugiausia tuo metu svarstomas LR mecenavimo įstatymo projektas, be kita ko, buvo kritikuojamas šiais aspektais:

- a. LR mecenavimo įstatymo turinys ir esmė yra tapatūs LR labdaros ir paramos įstatymui, todėl LR mecenavimo įstatymu siekiami tikslai galėtų būti pasiekti atitinkamai keičiant LR labdaros ir paramos įstatymą;

- b. fiziniai asmenys gali remti paramos gavėjus, tarp jų ir veikiančius kultūros srityje, naudodamiesi LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymo suteikiama teise skirti 2 proc. pajamų mokesčio paramai;
- c. dėl palankios teisinės bazės mokantis bei keliant kvalifikaciją netikslinga numatyti papildomų lengvatų asmenims, studijuojantiems meno krypties programose;
- d. neaiškus mecenavimo, labdaros bei paramos tarpusavio santykis;
- e. nepateikti su LR mecenavimo įstatymu susijusių įstatymų, pavyzdžiui, paramos apmokestinimą reglamentuojančių teisės aktų, pakeitimų projektai;
- f. kai kurios esminės LR mecenavimo įstatymo sąvokos, pavyzdžiui, „mecenavimo sutartis“, „fiziniai asmenys, užsiimantys nuolatinio pobūdžio kultūrine ir meno veikla“, turi būti tikslinamos; ir kita.

APIBENDRINANT SVARBU PAMINĖTI,

jog atsižvelgiant į paramos kultūros sričiai šiuo metu galiojančią teisinę bazę ir mechanizmus, tokie mechanizmai ir įstatymai laikytini pakankamais, nors ir nėra įtvirtintos galimybės fiziniams asmenims (paramos teikėjams ir gavėjams) pasinaudoti mokesčių lengvatomis. Prieš keičiant galiojančią teisinę bazę visų pirma būtina visapusiška atitinkamų paramos skatinimo mechanizmų įtvirtinimo būtinumo ir efektyvumo analizė. LR mecenavimo įstatymas bei pagrindinė kritika galėtų tapti pagrindu svarstant atitinkamus įstatymų pakeitimus įtvirtinant specifinę paramos, t. y. paramos kultūrai, sritį, jeigu būtų nuspręsta tai daryti.

5. MECENAVIMO PROCESO DALYVIŲ POŽIŪRIAI IR PATIRTYS

5.1. KOKYBINIO TYRIMO METODOLOGIJOS PAGRINDIMAS

Nepaisant skirtingų filantropijos ir mecenavimo sąvokų vartojimo kontekstų, vieningai sutariama, kad vienas pagrindinių šiuolaikinės filantropijos, o sykiu ir mecenavimo bruožų yra aktyvus ir lygiavertis visų filantropijos dalyvių, t. y. donorų, arba mecenatų, tarpininkų ir gavėjų dalyvavimas procese. Taigi siekiant užtikrinti siūlomos mecenavimo strategos kokybę, būtina atsižvelgti ir įvertinti visose pozicijose esančių mecenavimo dalyvių nuomonę.

Kokybinio tyrimo tikslas – išanalizavus mecenavimo proceso dalyvių patirtis, pateikti pasiūlymus mecenavimo strategijai Lietuvoje sukurti.

Tyrimo tikslui pasiekti buvo suformuluoti tokie uždaviniai:

- Parengti interviu klausimyną ir apklausti ne mažiau kaip 20 mecenavimo proceso dalyvių, atstovaujančių visoms filantropijos veikėjų grupėms (donorams, arba mecenatams, tarpininkams, gavėjams).
- Ištirti mecenavimo Lietuvoje bruožus atsižvelgiant į mecenavimo dalyvių poziciją:
  - ♦ donorai, arba mecenatai, (5 interviu);
  - ♦ tarpinių institucijų vadovai (5 interviu);
  - ♦ gavėjai (10 interviu).

Šiuo tyrimu siekiama ištirti mecenavimo dalyvių požiūrius į mecenavimo procesą, skirtingas pozicijas užimančių mecenavimo veikėjų vaidmenis, valstybės politiką ir jos kompetencijai priklausančius mecenavimo skatinimo instrumentus. Svarbus tyrimo aspektas – mecenavimo sampratos ir požiūrių į mecenavimą skirčių ir panašumų tarp donorų, arba mecenatų, tarpininkų ir gavėjų akcentavimas.

Taip pat šiuo tyrimu siekiama parengti mecenavimo proceso tyrimo metodiką, kurią būtų galima

naudoti periodiškai tiriant kultūros filantropijos procesus Lietuvoje ir šitaip ne tik įvertinant reiškinio dinamiką, bet ir veikiant jo sklaidą. Tyrimo pakartotinumą galimybė sudaro sąlygas sisteminiam mecenavimo kompetencijų tyrimui bei užtikrina palankią šių kompetencijų ugdymo terpę.

Kultūros mecenavimo tyrimui pasirinkta *kokybinė metodologinė prieiga*, kadangi kokybinio tyrimo metodui yra svarbus „žmogiškasis veiksnys“ – į tam tikrus faktus žvelgiama konkrečių patirtį turinčių respondentų akimis. Kokybinio tyrimo silpnoji pusė yra mažesnis duomenų reprezentatyvumas bei subjektyvumas, taip pat didelės laiko sąnaudos renkant bei analizuojant duomenis. Tačiau kokybinis tyrimas, nors ir nepateikia lengvai ir greitai interpretuojamų duomenų, leidžia tyrėjui pažvelgti į tyrimo lauką „iš vidaus“, suvokti veiksmo priežastis bei veiksnius, lėmusius veikėjų atsakymus ir veiksmus, o tai labai reikšminga analizuojant sunkiai apibrėžiamus objektus.

Konstruojant tyrimo instrumentariją remiamasi teorinėmis prielaidomis ir kitų šalių tyrimų rezultatais, išryškinant šiuos pagrindinius aspektus:

- mecenato sampratą;
- mecenavimo motyvaciją;
- patirtį mecenavimo procese;
- kultūros finansavimo problemas;
- požiūrius į valstybės vaidmenį remiant kultūrą bei skatinant mecenatystę;
- požiūrius į mecenavimo dalyvių vaidmenis.

Mecenato samprata tirta klausimu 1 (žr. priedą Nr. 2). Šiuo klausimu prašyta pateikti penkias su mecenatu siejamas asmenines asociacijas.

Mecenavimo motyvaciją siekta atskleisti klausimu 2, taip pat klausimais 12a, 12b ir 12c (žr. priedą Nr. 2). Šiais klausimais siekta atskleisti filantropijos sampratos skirtis tarp mokslinėje literatūroje (Khalil, Vaidelytė, 2006) aptariamoms altruistinėms, vertybinėms neracionaliosios sampratos, ir egoistinės racionaliosios perspektyvos. Tačiau reikia pažymėti, kad tiek teorijoje, tiek praktikoje takoskyra tarp šių dviejų koncepcinių polių yra gana miglota – veikia galima nustatyti jų gaires nei grynuosius tipus.

Patirtis mecenavimo procese tirta klausimu 3 ir klausimu 4 (žr. priedą Nr. 2). Taip pat šiuo aspektu buvo reikšmingas klausimas 11 ir klausimai 12d, 12e, 12f, 12g (žr. priedą Nr. 2). Šiais klausimais siekta atskleisti mecenavimo dalyvių asmenines patirtis filantropijos procese, kurios iš esmės skiriasi priklausomai nuo mecenavimo veikėjo pozicijos. Apie asmeninę patirtį kalbant tiek su donoriais, arba mecenatais, tiek su gavėjais svarbus klausimas 10, leidžiantis atskleisti konkrečius mecenavimo pro-

ceso fragmentus (žr. priedą Nr. 2). Klausimas 5 ir klausimas 6 suformuluoti siekiant nustatyti kultūros finansavimo problemas Lietuvoje (žr. priedą Nr. 2). Klausimu 5 tirta informanto bendra nuomonė apie problemas, o klausimu 6 siekta išgryninti atskirų kultūros sričių problemas. Požiūriai į valstybės vaidmenį remiant kultūrą ir skatinant mecenatystę matyti atsakymuose į klausimą 7 ir klausimą 8, iš dalies į klausimą 13 (žr. priedą Nr. 2). Šiais klausimais siekiama parodyti tiek informantų nuomonę apie esamą valstybės politiką mecenatystės atžvilgiu, tiek apie siektinas, valstybės kompetencijai priskirtinas priemones, skatinančias mecenatystės plėtrą.

Klausimas 9 ir iš dalies klausimas 13 (žr. priedą Nr. 2) tiria informantų požiūrius į mecenavimo dalyvių, t. y. donory, arba mecenatų, tarpininkų ir gavėjų, vaidmenis mecenavimo procese. Šiame kontekste iš dalies taip pat atsiskleidžia ir informantų mecenavimo, kaip proceso, samprata.

Tyrimo informantų atranka grindžiama tokiais kriterijais:

- pozicija mecenavimo procese (donoras, arba mecenatas, tarpininkas, gavėjas);
- patirties mecenavimo procese kokybė.

Kiekvieno interviu trukmė 30–60 minučių.

5.2. MECENAVIMO SAMPRATA IR MOTYVAI

5.2.1. Mecenato samprata

Iš interviu duomenų galima pamatyti, kokį respondentai turi mecenato įvaizdį. Mecenatai, tarpinių institucijų atstovai ir paramos gavėjai gana panašiai apibūdina, kaip jie supranta mecenatą¹⁴.

Patys donoriai mecenatą suvokia kaip asmenį, remiantį meną, visuomenininką, aktyvų pilietį, kuris yra altruistas, dosnus, siekiantis socialinės lygybės, suprantantis socialinę atsakomybę, suinteresuotas švietimu, jaunosios kartos ugdymu ir gerbiantis savo kultūrą bei istoriją (žr. 3 lentelę).

Tarpinių institucijų atstovų požiūriu, mecenatas įsivaizduojamas kaip išmanantis meną, mylintis kultūrą, rafinuoto skonio, kultūringas inteligentas, tikėtina – verslininkas, žmogus, kuris yra aktyvus, visuomeniškas, pilietiškas, plačių pažiūrų, sykiu dosnus, nesavanaudiškas, socialiai orientuotas, prisidedantis prie bendro gėrio (žr. 4 lentelę).

Paramos gavėjų požiūriu, mecenatas gali būti įvardijamas kaip išsilavinęs, vertinantis ir išmanantis meną, kultūrą asmuo, tikėtina – verslininkas, dosnus, moralus, geranoriškas, aktyvus, visuomeniškas, pilietiškas, plačių pažiūrų (žr. 5 lentelę). Paramos gavėjai taip pat minėjo tokias savybes kaip anonimiškumas, sąžiningumas, brandumas, turtingumas ir mąstymas.

---

14 Interviu kalba netaisyta.

Lentelė 3. Mecenato samprata donorių (mecenatų) požiūriu

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Mecenatai	
Remiantis meną	„Pagalba, reiškias, pagalba menui.“ [MR2]
Dosnus, siekiantis socialinės lygybės, socialinės atsakomybės	„Dosnus. Nu, kažkas tai tokio. Tikriausiai taip.“ [MR1]
	„Tai yra žmogus, kuris yra, kuriam nesvetimas dalybos principas. Kad jeigu tu kažką turi ir tu matai aplinką ir kažkokias... kažkokias bėdeles, kažkokį stygių kažkam, tai tu visada pasidalini. Tai ir yra mecenavimas. Tai yra pasidalinimas su tuo metu blogesnėj situacijoj esančiu žmogum, ar ten įmone, ar, ar kažkokia visuomenės...“ [MR5]
	„Dar turi tam tikrą suvokimą socialinės atsakomybės.“ [MR3]
Visuomenininkas, aktyvus pilietis	„Dalinei tai turėtų būti žmogus, kaip ir socialinės lygybės sekėjas... Aš nežinau, kaip apibrėžti tai vienu žodžiu... Galvojantis apie kitus.“ [MR1]
	„Mecenatas – tai asmuo, kuris... nori padaryti kažką daugiau, negu savo kasdieninė veikla, turi daugiau interesų, negu kasdieninė veikla.“ [MR3]
Suinteresuotas švietimu, jaunosios kartos ugdymu	„Pirmas tai, manyčiau, būtų... visuomenininkas... Aktyvus pilietis...“ [MR1]
	„Sau susikurti veiklos sferą, kurioje tu galėtum save realizuoti...“ [MR4]
	„Iš tikrųjų daugiau, aš galvoju, menas – tai švietimas...“ [MR2]
Altruistas	„Vaikai. Todėl, kad, aš manyčiau, kad visada reikia jaunąją kartą ugdyti ir ją šviesti, ir pritraukti prie įvairių, reiškiasi, projektų, renginių, nes daug, kurie dalykai, kurie, sakykim, Lietuvoj daromi, jie nukreipti į tą, sakykim, segmentą, kuris jau, sakykim, ten susigulėjęs ir nelabai pakeis savo nuomonės. O tas ugdymas, tiesiog aš galbūt irgi kažkiek su sportu susijęs, tai per sportą tą matau, kad iš tikrųjų investicijos, kurios tolimoj perspektyvoj, dešimties metų, ten, sakykim, penkiolikos, žvelgiant į ateitį yra tikslingesnės ir jos vaisingesnės negu kad tos, kurios, sakykim, šiandieną bandoma taisyti ten tą situaciją, kuri neaišku, kaip ją ištaisyti arba jau ten nelabai ir įmanoma.“ [MR2]
	„Mecenatas yra tas, kuris daro kažką, reiškia... altruistiškai... visuomenei.“ [MR4]
Gerbiančio savo kultūrą, istoriją	„Gerbiančio savo kultūrą, istoriją.“ [MR1]

Šaltinis: sudaryta autorių.

Lentelė 4. Mecenato samprata tarpinių institucijų atstovų požiūriu

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Tarpinės institucijos atstovas	
Išmanantis meną, mylintis kultūrą, rafinuoto skonio	„Rafinuoto skonio. Todėl, kad jis turi atsirinkti kultūros procesus vykstančius. Ką, ką verta, kaip pasakyti, remti, kaip pasakyti, dažnai valstybės politika, kultūros politika turi būti tokia „colour blind“ – akla, ir dėl to jiniai remia tai, kas gerai, tai, kas vidutiniškai gerai, nes formalūs kriterijai dažnai neatrenka. O mecenatas – būtent tas žmogus, kuris gali aptikti kokį naują, retą, egzotišką, provokatyvų, mmm, reiškinių ir jį paremti, ir padėti jam tapti, kaip sakant, kultūros pagrindinės srovės dalimi.“ [TR1] „Rėmėjas, kultūros mylėtojas.“ [TR2]
Dosnus, nesavanaudiškas, socialiai orientuotas, prisidedantis prie bendro gėrio	„Dosnus.“ [TR1] „Nesavanaudiškas.“ [TR1] „Na, sakyčiau socialiai orientuotas.“ [TR4] „Prisidedantis prie bendro gėrio.“ [TR1]
Kultūringas, inteligentas	„Kultūringas.“ [TR1] „Inteligentas.“ [TR3]
Aktyvus, visuomeniškas, pilietiškas, plačių pažiūrų	„Motyviškai aktyvus žmogus, besidomintis ir kosmopolitiškas, ... keliaujantis. Todėl, kad šiek tiek platesnę pasaulėžiūrą turintys žmonės gali būti dalinai potencialūs mecenatai. Mes apie juos galvojame kaip potencialūs gavėjai.“ [TR2] „Besidomintis turbūt ta sritimi, kurią planuoja remti, ir nu plačių pažiūrų žmogus.“ [TR3] „Aktyvus, visuomeniškas.“ [TR4] „Žmogus, kuris yra pilietiškas.“ [TR3]
Verslininkas	„Verslininkas, matomai...“ [TR2]

Šaltinis: sudaryta autorių.

Lentelė 5. Mecenato samprata paramos gavėjų požiūriu

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Paramos gavėjas	
Išsilavinęs, vertinantis ir išmanantis meną, kultūrą	„Žmogus, vertinantis meną ir, reiškia, keliantis aukštus, aukštus kriterijus tam. Kuris, kuris... atskiria grūdus nuo pelų. Mato, kur yra... kur yra ta vertybė, o kur yra tiesiog paviršutiniškas kažkoks, reiškia, sluoksnis.“ [GR1]
	„Tiesiog turintis gerą supratimą apie visus kultūrinius reiškinius.“ [GR5]
	„Kultūra besidomintis.“ [GR5]
	„Kultūringas, išsilavinęs žmogus.“ [GR6]
	„Išsilavinimą, išprusimą turėčiau omeny, meno poreikis.“ [GR8]
	„Išsilavinęs žmogus.“ [GR9]
	„Jam labai rūpi tie dailės kūriniai, sakysim, šiuo atveju, ar kultūra, bet jisai turi mėgti tą. Tada jisai gali investuoti savo lėšas, aš taip įsivaizduoju.“ [GR10]
„Yra išprusęs žmogus ir pasaulio matęs.“ [GR10]	
Dosnus, turtingas	„Žmogus dosnus.“ [GR1]
	„Labai, remiantis, kultūrą, brangiai.“ [GR2]
	„Kažkoks turtingas dėdė, kuris remia.“ [GR3]
	„Atitinkamo kapitalą, kapitalo kiekį, turint omeny pinigus tiesiogiai.“ [GR8]
	„Tai yra dosnus žmogus ar įmonė dosni, kuriai rūpi būtent tas remiamas dalykas.“ [GR10]
	„Turi turėti atliekamų lėšų.“ [GR10]
Moralus, geranoriškas	„Teisingas moralės požiūriu.“ [GR1]
	„Labdara, geranoriškas rėmimas, kažkoks fondų kūrimas, parama.“ [GR10]
Sąžiningas	„Sąžiningas.“ [GR1]
Geranoriškas, nesavanaudiškas	„Geranoriškas, socialus... Siekiantis nesavanaudiškų tikslų...“ [GR4]
	„Kilnus tikslas...“ [GR6]
	„Dalinimasis... Bendruomeniškumas... Geradarystė.“ [GR7]

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Brandus, mąstantis	„Brandus.“ [GR2]
	„Mąstantis.“ [GR9]
Aktyvus, visuomeniškas, pilietiškas, plačių pažiūrų	„Žmogus, kuris nori prisidėti prie visuomeninės veiklos gerinimo.“ [GR4]
	„Atviras idėjoms, ne... ne siauro mąstymo. Plataus... plataus požiūrio.“ [GR1]
	„Kuris tiesiog iš savo gerbuvio norintis atkurti pridėtinę vertę, kad ta kultūra skleistųsi plačiau.“ [GR5]
	„Ta prasme, kad be jų nevyktų ir veiklos. Be mecenatų. Tai ta prasme katalizatorius, veiklos katalizatorius.“ [GR7]
Anonimas	„Incognito, ta prasme nežinomas.“ [GR5]
Verslininkas	„Verslininkas...“ [GR9]
Altruistas	„Altruistas, plačios dūšios.“ [GR9]

Šaltinis: sudaryta autorių

Nors visų tipų mecenatystės veikėjai – mecenatai, tarpinių institucijų atstovai ir paramos gavėjai – savo įsivaizdavimus, kas yra mecenatas, grindžia šiek tiek skirtingais savybių rinkiniais, vis dėlto bendra prasme **mecenatas yra suvokiamas kaip žmogus, remiantis kultūrą, išmanantis, vertinantis meną, išsilavinęs, dosnus, geranoriškas, aktyvus, visuomeniškas, pilietiškas, plačių pažiūrų.**

Pagal interviu duomenis, mecenatai nebūtinai turi aukoti tik pinigų ar materialines vertybes – tai gali būti laikas, patarimai, konsultacijos, organizacinė pagalba. Tokią nuomonę išsakė patys donoriai (mecenatai), tarpininkai ir paramos gavėjai (žr. 6 lentelę).

Lentelė 6. Samprata, ką turi ar gali aukoti mecenatas

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Paramos gavėjai	
Ne tik pinigai	<i>„Tai manau, kad kiekvienas tas indėlis yra svarbus.“ [GR1]</i>
	<i>„Ne, tai neturi būti pinigai. Pagal paprastą, nusistovėjusį standartą, atrodytų, turėtų būti pinigai, ar tenai pastatai, nu, kažkoks materialusis turtas. Bet intelektualinis turtas arba laikas – jis irgi yra labai brangus...“ [GR2]</i>
	<i>„Ne visą laiką ta finansinė parama yra tos, kurios labiausiai reikia kultūrai, nes, kaip ir jūs paminit, konsultavimas, patirties perdavimas ar kažkokių materialinių dalykų, nebūtinai pinigais, suteikimas, tai irgi yra labai reikalinga, todėl tai turėtų įeiti į mecenavimo sąvoką.“ [GR5]</i>
	<i>„Visi sėkmingi projektai yra žymiai daugiau – ne tik pinigai. Tikrai yra tavo pastangos, intelektualinės, vadybinės visos... Tavo, ta prasme, ryšių išnaudojimas ir taip toliau.“ [GR6]</i>
	<i>„Mes tikrai labai daug gauname galbūt ne finansinės tos paramos, bet mes gauname... paramą kažkokiais jau materialiais dalykais. Mums atiduoda ten vienokius dalykus, ar kitus panaudai...“ [GR7]</i>
Tarpininkai	
Ne tik pinigai	<i>„Manau, kad visi resursai yra labai toleruotini ir naudingi, o mūsų kultūros srityje, deja, kultūros vadybininkai yra pakankamai dar per mažai turintys kompetencijos, kad mokėtų įvertinti ir mišsuoti skirtingus resursus. Ir kuo natūralesnis resursas prašomas iš mecenatų, tuo lengviau jį ir įkalbinti, pavyzdžiui, jeigu tai yra nekilnojamojo turto objektus valdanti bendrovė, tai visada iš jos bus lengviau gauti patalpas veiklai, sakykim, nes visada turi galimai laisvę, negu kad, sakykim, tiesioginių finansų, jeigu tai, sakykime, kokia nors kita veikla, sakykim, logistika, ar ne? Kuriai sunkiau duoti savo kažką – tai finansinė parama, jeigu jinai yra priimtina mecenatui ir natūrali. Iš tikrųjų tai labai dažnai patys mecenatai komunikuoja ir leidžia suprasti greitai, kas jiems lengviau – ar jie labiau linkę duoti tam tikrus resursus ar finansus.“ [TR2]</i>

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Ne tik pinigai	„Žinoma taip visi dažniausiai prašo pinigų ir tų pinigų tik ir laukia, bet aš tai labai vertinu ir laiką. Aš žinau, kad taip, tie pasiturintys žmonės jie sunkiai pinigus uždirba ir jų laikas taip pat yra labai brangus. Tinka ir patalpos, viskas. Kokiu būdu beparemsi viskas tinka.“ [TR3]
	„Jeigu tai yra organizacija, kurios didžiąją veiklos dalį sudaro, sakysim, administraciniai kaštai, ir jos sukuriama veikla yra tiesiog žmonių veikla ir jisai suteikia patalpas, kurios yra didelė dalis organizacijos kaštų, tai irgi galima vadinti mecenatu.“ [TR4]
	„Jeigu aš, pavyzdžiui, atiduodu, nežinau, kaip Kazickas būdamas, savo namus, leidžiu daryti kažkokį labdarinę vakarėlį, tai jau čia būtų solidu. Tai būtų vienas, kai gali duoti realią kainą daiktams kažkokiais savo. Antras lygiai tas pats Kazicko atvejis: jeigu aš pasikviečiu savo turtingus draugus, tai čia irgi – ir savo laiką skiriu. Tai čia absoliutus mecenavimas. Čia daugiau, negu tu kada nors gali tikėtis.“ [TR5]
Mecenatai	
Ne tik pinigai	„Aišku, jeigu žmogus užsiėmęs ir turintis verslų, tai jo laikas irgi kainuoja. Be abejo, jo patarimai kitą kartą gali būti žymiai naudingesni, negu kažkokia dalinė finansinė injekcija. Ta prasme, duokim jam tą meškerę, su kuria jis pagautų tą žuvį, o ne tiesiog atiduokim tą žuvį vieną, kurią suvalgytų, ir tada vėl galvotų, iš kur dar gaut.“ [MR1]
	„Parama – kaip tik ne pinigais, nes ji turi didesnę išliekamąją vertę. Nes jeigu mes kalbame apie produktą, tarkim, ar apie pačią idėją, ar patį pasiūlymą, kuris turi toliaregišką perspektyvą, o pinigai – jie išsisemia. Išleisti juos labai paprasta, o va palaikyti tradicijas, ta prasme, nuo tų tradicijų didžioji dalis visuomenės pajustų tą paramą.“ [MR1]
	„Įvairios formos ir, sakykim, kuo tu dar esi mažiau žinomas, ten tau bet koks bent ranka padėta ant peties, tave veda per kažkur tai, kur tu ten nelabai supranti, tai tau netgi gali būti labai geras postūmis, kaip menininkui pajudėt į priekį arba kažkur tai plačiau pažiūrėt.“ [MR2]

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Ne tik pinigai	„Tai dabar rėmimas menininkų iš dalies yra susijęs su tuo, kad norisi jiems padėti. Yra daug gabių žmonių, bet... Nu, jie negali... sau leisti, tiksliau – neturi resursų organizuoti parodas, reiškia, kažką, sakykime... prasiužti. Tai tu ne jiems pinigų duodi, bet tiesiog padedi, kad jie galėtų... juos visi galėtų pamatyti.“ [MR3]
	„Tai mecenatystė čia, plačiąja prasme, ir yra tom įvairiom formom. Nu, kas galbūt... neturi pinigų, atliekamų, sakykime, bet... Tam, kad galėtų skirti tam tikrą sumą, tai, aišku, gali įvairiai padėt. Juk turbūt... ir patalpas gali skirt ir kažkokią profesinę pagalbą. Ir matome mes gi įvairias formas. Tai ten ir spausdint, sakykim, jų bukletus ten įvairiausiai, afišas ir... Tai irgi – tam tikra prasme mecenatystė, nes sąnaudos tai yra kažkur, jos... Niekas šiame gyvenime nėra veltui. Nebūtinai duot pinigų, ir va – aš jau mecenatas.“ [MR3]
	„Jeigu tu neturi pinigų, tai gali aukoti laiką. Jeigu neturi nei laiko, nei pinigų, tai gal turi patalpas, kurias gali užleisti dailininkams, tai... Tai irgi tam tikra mecenavimo forma.“ [MR4]

Šaltinis: sudaryta autorių.

Tačiau kai kuriais atvejais pinigai yra reikalingiausia paramos forma:

- „Kai kuriose vietose, aišku, finansai yra būtini, ir ten, pavyzdžiui, pabaigt kažkokį tai kūrinį, tarkim, ar pjesę, ar operą tau trūksta finansavimo, lėšų. Tai galbūt toje finalinėje stadijoje pinigai turi didžiausią reikšmę.“ [MR1]
- „Aš galvoju taip: iš principo, pinigai vis tiek yra labai svarbu. Kaip bebūtų.“ [MR2]
- „Jeigu turi pinigų, bet neturi laiko, tai duok pinigus tam, kas gali tuos pinigus paversti kažkokiu tai... kultūriniu kapitalu.“ [MR4]
- „Mecenato labiau finansinė, ne paslaugom, o finansavimu.“ [GR4]
- „Mecenatas turėtų turėti būtent kapitalą, materialinę bazę ir juo disponuoti. Nes jeigu jis naudoja savo laiką kažkam, tai jau yra savanoriavimas, ne mecenavimas. Vis dėlto, man tai asocijuojasi su tokiu pinigų disponavimu.“ [GR8]

— „Finansinė, aišku, pagalba.“ [GR9]

Mecenatystė kartais yra gretinama su investavimu (tačiau investavimas suprantamas plačiaja prasme – nauda nebūtinai tik individui, bet ir visuomenei):

„Čia vėlgi yra toks dalinis investavimas, ar ne? Mes investuojame. Ar laiką investuojame, ar lėšas investuojame, kad išgauti iš to didžiausią racionalią naudą, kurią kuo platesnė visuomenės dalis gautų.“ [MR1]

— „Tai transformuojasi, žinokit. Kai pradėjome remti, mūsų noras irgi buvo visą laiką, kad bent taip būtų pažymėta mūsų įmonė. Ta prasme, kad mes buvome ten ir ten pažymėt... Kuo toliau, tuo mums tai yra mažiau svarbu... Ta prasme, kad gal mums ir nereikia. Aišku, reklamos niekada nebūna per daug. Be abejo. Bet galbūt mums ir nereikia, ta prasme, tiek save reklamuoti. Bet aš manau, kad tai daugiau yra požymis, kad mes remiame ne dėl kažko...“ [MR1]

Todėl šis požiūris kelia platesnės diskusijos apie mecenavimo ir investicijų santykį poreikį. Respondentai mato skirtumus tarp įvairių rėmėjų grupių:

„Iš tikrųjų paramos yra žiauriai skirtingos, nu, kiek ten kas dalyvauja, tada tiesiog pradeda dailinti – ten generalinis rėmėjas, ten mecenatas, paprastas rėmėjas.“ [MR2]

— „Mecenavimas skiriasi nuo investicijų: taip sakant, nebandoma komercializuoti, tai yra būtent paaukojimas.“ [TR1]

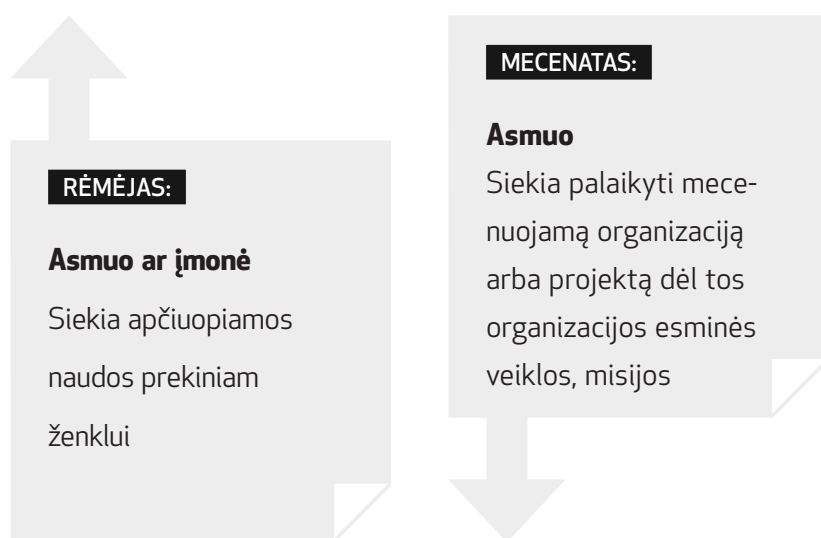
Tad interviu pagrindu galima išskirti pagrindinius rėmėjo ir mecenato skirtumus. Kaip teigia tarpinių institucijų atstovai:

— „Rėmėjas skiriasi kaip komercinis ženklas nuo mecenato. Rėmėjas rinkoje yra ta šalis, kuri gali būti ir asmuo, ir įmonė, kuri nori aiškios, apčiuopamos naudos prekiniam ženklui. Ir tai labai matosi iš pokalbio, iš bendravimo, iš susitikimo, taip kaip jie yra vedami. Yra žiūrima, kaip į investiciją, ir teirujamasi iš karto būtent tendencingos informacijos, kuri parodytų, kokia yra grąža. Tai yra, jeigu mes pristatome kokį nors projektą arba renginį... labai daug neįsigilinau į jo kultūrinės vertybes, o labiau į statistinę skaičių kalbą ir kokią naudą gaus prekinis ženklas galimai. O mecenatas arba potencialus mecenatas yra tas asmuo, kuris nori palaikyti, pavyzdžiui, organizaciją arba patį projektą dėl jo esminės veiklos, dėl misijos... Dėl tam tikrų vertybių, tada pokalbis ir diskusija pasikeičia turima informacija ir yra kitokio pobūdžio. Daugiau domina tada mecenatą... kodėl vyksta vienoks ar kitoks projektas? Ką

jisai veikia? Kokias problemas sprendžia? Kokią misiją atlieka? Kaip jiems sekasi? Kokios vertybės yra?” [TR1]

— „Yra tekę sutikti per praktiką nemažai ir verslininkų, kurie nėra rafinuoti. Ir jie netampa mecenatais, arba patapę mecenatu iš esmės turi daug lūkesčių, kurie labiau būdingi rėmėjui: tai daug viešumo, labai daug naudos. Naudos apetitas niekada nesibaigia tol, kol baigiasi projektas. Sunkiai, dramatiškai valdomas procesas, nes norisi vis daugiau ir daugiau, ir vertė matoma, kaip nesibaigiantis sąrašas... reikalavimų. Kurie iš esmės jie nesibaigia tol, kol nesibaigia ir renginiai, nes su kiekviena diena norisi kažko naujo.“ [TR2]

3 pav. Rėmėjo ir mecenato skirtumai (pagal interviu duomenis)

Šaltinis: sudaryta autorių.

5.2.2. Mecenavimo motyvacija

„Aš netikiu ta mecenatyste, kur nėra to tokio asmeninio, gero santykio ir vidinio įsitikinimo.“ [MR3]

Mecenavimo motyvacija yra susijusi su keliomis veiksmų grupėmis (žr. 2 pav.):

- Asmeninis domėjimasis konkrečia kultūros sritimi (asmenys dažnai linkę mecenuoti veiklas ar sritis, kurias gerai išmano, kai yra nuodugniai susipažinę su tam tikros srities problemomis, taip pat kai gerai pažįsta menininkus);
- Vertybinės nuostatos, pasitenkinimas (nuostatos, kad turint reikia dalytis, šeimos vertybės, vidinis pasitenkinimas atlikus gerą darbą);
- Organizacijos viešinimas (reklama, ženklo žinomumas, investicija);
- Kultūros išliekamosios vertės suvokimas, meilė menui (suvokimas, kad gali padėti išsaugoti Lietuvos kultūrą).

4 pav. Mecenavimo motyvacija (pagal interviu duomenis)

Šaltinis: sudaryta autorių.

Asmeninis domėjimasis konkrečia kultūros sritimi yra tas motyvas, kurį pabrėžia visi mecenavimo proceso dalyviai – tiek mecenatai, tiek tarpininkai, tiek paramos gavėjai (žr. 7, 8 ir 9 lenteles). Patys mecenatai labai dažnai pabrėžia, kad vienas pagrindinių motyvuojančiųjų veiksnių imtis mecenavimo yra šeimos vertybės. Tačiau paramos gavėjai ir tarpininkai apie jas mažai užsimena. Mecenatai pabrėžė, kad mecenavimui reikia pribręsti, todėl noras mecenuoti dažnai ateina kartu „su amžiumi“. Kai gyvenime jau daug kas atlikta, tada ir norisi prisidėti prie viešojo gėrio kūrimo. Svarbus motyvas yra ir tiesioginiai ryšiai su paramos gavėjais: kai mecenatas asmeniškai pažįsta žmogų, menininką, labiau yra linkęs jo veiklą mecenuoti. Kitas motyvuojantysis veiksnys yra labiau racionalios prigimties – tai noras viešintis, reklamuotis (reklamuoti save, kaip asmenį, savo organizaciją), pripažinimo, žinomumo siekis. Šį aspektą mini mecenavimo proceso dalyviai – tiek patys mecenatai, tiek tarpininkai, tiek gavėjai.

Lentelė 7. Mecenavimo motyvacija donorų (mecenatų) požiūriu

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Mecenatai	
Kultūra yra domėjimosi ar verslo sritis	„Mūsų dalis verslo, būsiu atviras, susiję su kultūra.“ [MR1]
	„Dažniausiai visgi žmonės remia tai, kas jiems patinka.“ [MR1]
	„Dažniausia remia arba mecenuoja tą sritį, kuri jiems yra artimiausia. Arba kurią jie supranta. Arba kuria domisi. Ir tada mato tos būtent... ahm... srities aktualijas, problematikas ir visa kita.“ [MR1]
	„Kadangi dailę studijavau ilgiau nei teisę, tai tas prisidėjo.“ [MR3]
	„Nu, pavyzdžiui, Dargį paėmus – nu, jis kažkada džiaze grojo, ir dabar tą džiazą jis remia, nes jam... tai yra suprantama, artima ir aiški muzika.“ [MR3]
	„Ne iš snobizmo gi mes... mecenuojame, jeigu taip galima skambiai pavadinti, bet dėl to, kad mus kažkas užkabina.“ [MR3]
	„Dažniausiai domisi žmonės. Dažniausiai domisi ta sritimi arba turi draugų, arba turi žmoną, turi gimines, nu, kur kažkas juos supažindino. Žmonės nemėgsta aukoti ten, kur nežino, kur tie pinigai nukeliaus, nu, į abstrakčias aukojimo iniciatyvas kažkokias.“ [MR4]

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Kultūra yra domėjimosi ar verslo sritis	<p>„Taip, tai yra hobis, ta sritis tau įdomi yra, tu matai, kad ten trūksta valstybės paramos, trūksta dėmesio. Tu turi galimybes... Tu turi turėti du dalykus – tu turi domėtis sritimi ir turėti galimybes. Tai tada atsiranda tokia sinergija, ir žmonės... pasiryžta. Tu, jeigu negali apmokėti savo dujų ar benzino sąskaitos, tai aišku, kad nepulsi mecenuoti, bet... Bet Lietuvoje jau daugėja žmonių, kurie jau savo buitinius poreikius visus patenkina.“ [MR4]</p> <p>„Niekas nesiūlė ten per prievartą, bet jiems patinka ta sritis ir jie kažką daro. Tai čia žmonių iniciatyva yra.“ [MR4]</p>
Tiesioginiai ryšiai su meno žmonėmis, kuriems reikia pagalbos	<p>„Ir, aišku, labai dažnai tenka, tekdavo ir dabar tenka, susidurt su istorinėm asmenybėm ir meno žmonėm, kuriems yra gana sudėtinga, gana sunku įgyvendinti tai, ką jie norėtų įamžinti, įtvirtinti. Sakykim, ta pati laikmena yra dalinai tų pačių žmonių gyvenimo, kūrybos dalies įtvirtinimas. Ir stebint tai, kad jiems kartais yra sudėtinga surasti lėšų, įgyvendinti ir užfiksuoti kažkokią tai dalį savo gyvenimo, nuveiktų darbų prasme... Kadangi su jais daug susidurdavome, aš, ko gero, pradėjau matyti galimybes pagelbėti. Tai čia galbūt tos ištakos, jeigu taip žiūrėti...“ [MR1]</p> <p>„Nes pas mus ir meno žmonės kreipiasi.“ [MR2]</p> <p>„Mes remiam, nes žinom, kad tuos, kuriuos remiam, jie padaro teisingą reikalą. Mes remiam dėl to, nes žinom, kad jiems reikia, sakykim, mūsų pagalbos.“ [MR2]</p> <p>„Bet vis tiek aš turiu tikėt tuo menininku.“ [MR3]</p> <p>„Artimiausių draugų turėjau tokį ratą... pažįstamų menininkų, dailininkų, tai... iš vienos pusės, kaip ir... iš jų gaudavau signalus ir žinias...“ [MR4]</p> <p>„Jeigu kai kurie profesionalai vertina nekaip, bet tu jauti, kad tau tinka, patinka ir pats žmogus nu fainas, dažniausiai fainas žmogus, jisai sukuria gerus produktus. Tai vat tu tada nutari ir duodi tam žmogui. Patiki ir duodi šansą žmogui ir jeigu jis išnaudoja jį, tai išnaudoja, neišnaudoja, nu tai ką, ką padarysi.“ [MR5]</p>

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Šeimos tradicijų tęsimas, šeimos vertybės, auklėjimas	„Bet žiūrint į ir tarpukario Lietuvos istoriją, ta prasme, kad nepaisant to, kad Lietuvos valstybingumas buvo gana trumpas sąlyginai, bet to mecenavimo gerųjų pavyzdžių buvo labai daug. Ten ir tėvai iki tremties (jie buvo ištremti į Sibirą)... Tai ta prasme, tas pasakojimas ir dovanojimai ir pagalba smulkiems ūkininkams. Nes ten seneliai buvo dvarininkai.“ [MR1]
	„Be abejo, tai yra iš tėvų. Taip. Tai yra iš tėvų atėję, nes aš tai mačiau ir su tėvais, nepaisant to, kad jie, kaip sakiau, gyveno Sibire. Aš – pirmas vaikas, kuris gimiau Lietuvoj. Mano sesuo gimė Sibire. Ta prasme, nepaisant to, visgi tas buvo visada... Aš manau, kad tai pagrinde yra nuo tėvų, bet jeigu atvirai kalbant, čia jau galbūt tik ištakos. Noras padėti, visgi manau, yra nuo auklėjimo.“ [MR1]
	„Gal dar genuose... aplinkoj, iš senelių, prosenelių. Mano proseneliai ir ir buvo tokie jau gan, gan mecenatai Lietuvoj ir ir aš tą kažkaip jaučiu. Man toks yra kažkoks vidinis jausmas... Tai nebuvo tokio tiesioginio kontakto, bet vat gal teisingą žodį panaudot – per tas šeimos vertybes. Viskas, kaip ten sako, persiduoda per mamos pieną ar kažką. Kartais atsimenu, ir visai neturim pinigų, ir vis tiek tu duodi. Jeigu tu esi toks davėjas, jeigu tu turi, aš sakyčiau, gerą širdį, tai tu ją ir turi. Nieks to nepakeičia.“ [MR5]
Vidinis pasitenkinimas darant gerus darbus	„Be abejo, manau, kad iš dalies čia noras pasidalinti ir džiaugtis tuo, kad kitas galėtų džiaugtis. Jis, manau, kad ateina iš ten daugiau pagrinde.“ [MR1]
	„Savo gyvenimo amžinas įtvirtinimas, nes tu gali būti laimingas, jeigu yra kitam gerai. Tam ir dovanos dovanojamos dažniausiai. Mecenatystė yra dalinai yra kaip dovana visuomenei, dovana atskiroms grupėms socialinėms, žmonėms.“ [MR1]
	„Nes eina tada gera emocija, kuri gera emocija, jinai, sakykim, padeda vėlgi gerai nuotaikai, gera nuotaika skatina žmones džiaugtis gyvenimu visuomenėj.“ [MR2]

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Vidinis pasitenkinimas darant gerus darbus	<p>„Nu, nedaug, bet jų yra, ir kurie tą daro tikrai ne dėl laikraščio, ne dėl „paukščiuko“, o dėl to kad... Žinot, tu esi daug turtingesnis, jeigu duodi. Ir žymiai blogiau yra imti nei duoti. Kai tu duodi, tu tikrai turi labai gerą jausmą. Aš tikrai tai patyriau, nes esu ir stipendiją savo gyvenime steigusi kai kur. Tai jeigu dar, nu, išgelbėjai kažkieno, pasukai likimą, nu, tai čia – didžiausia dovana gyvenime. Bet čia jau tikrai, nu, pats gerai jautiesi, ne... ne... ne dėl to, kad laikraščiams.“ [MR3]</p> <p>„Kad ir tegul nesupranta to meno, bet žmonės... sprendimus priima dėl rėmimo pagal savo vidinius įsitikinimus.“ [MR3]</p>
Kultūros išliekamosios vertės suvokimas, meilė menui	<p>„Jeigu nebūčiau verslininkas, manau, kad žengčiau tuo pačiu keliu, ta prasme, žiūrėčiau daugiau į kultūrą. Nes jeigu žiūrint iš investicijos pačios ar laiko skyrimo, tai yra didesnė grąža visuomenei.“ [MR1]</p> <p>„Mes remiame dėl to, kad, sakykim, taip. Nu žinau, kad menas yra gerai [juokiasi], kad to reikia tiek jaunai kartai, tiek, reiškiasi, tas dvasinis, geras įdirbis jis yra į dvasią, jis labai. Tai svarbu.“ [MR2]</p> <p>„Aš, kaip sakant, tą darau iš meilės menui.“ [MR3]</p>
Reklama	<p>„O yra rinkoj, kurie nori kažkaip pasirodyti. Tai manau, kad tas irgi yra, bet čia, manau, gal nėra ta kritinė masė, kuriai reikėtų atkreipti dėmesį.“ [MR2]</p> <p>„Kitos įmonės tą skiria dėl reklamos. Nes jie naudoja reklamos biudžeto pinigus.“ [MR3]</p>
Amžius, išėjimas į pensiją	<p>„Aš galvoju, kad žmogus, sulaukęs tam tikro amžiaus, jam atsiranda poreikis tai daryti, jeigu jo finansinės galimybės leidžia.“ [MR2]</p> <p>„Nu, matot, kai sulauki tam tikro amžiaus, ir tarsi visko turi... tai... Tas poreikis duoti kažkaip kyla natūraliai. Dalintis kažkaip.“ [MR3]</p>

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Amžius, išėjimas į pensiją	<i>„Tai kai iš tenai išėjau, tai tada atsirado daug labai laiko... ir daug didelio aktyvumo. Didelio aktyvumo žmogus, profesinių misijų žmogus lieka be darbo. Tai įsivaizduojate, kad tai nėra smagi situacija. Vieną, kitą dieną gali namuose sėdėti, bet turi susirasti prasmingą veiklą. Kuri tau būtų prasminga ir kitokia prasme būtų prasminga.“ [MR4]</i>

Šaltinis: sudaryta autorių.

Lentelė 8. Mecenavimo motyvacija tarpininkų požiūriu

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Tarpininkai	
Kultūra yra domėjimosi ar verslo sritis	<i>„Jiems tiesiog norisi matyti kokybišką kultūrą, meną ir taip toliau, ir turi galimybių tai užtikrinti.“ [TR1]</i>
	<i>„Dažniausiai yra, be to, kad verslininkas, uždirbantis tam tikras pajamas, tai tuo pat metu yra ir žmogus, besidomintis kultūros viena arba kita sritimi...“ [TR2]</i>
	<i>„Mano patirtyje tai daugiausia žmonės, kurie yra patyrę kažkokių tai išgyvenimų, yra susidūrę su ta sritimi, kurią remia.“ [TR3]</i>
	<i>„Šiuo momentu dažniausia yra taip, kad žmonės ar tai organizacijos, vadovai, kurie priima sprendimus remti, tai dažniausiai jiems klasikinė muzika, kultūra yra artima, dažnai turi savo aplinkoj ar tai sakysim giminaičių ar tai vaikų, ar dar tai kažkokių artimų žmonių, kurie susiję su kultūra, su klasikine muzika, ir tada jie supranta tą motyvą remti, nes iš tiesų, kad pasiekti profesines aukštumas klasikinėje muzikoje, tai yra be galo didelės investicijos ne tik laiko, bet ir finansinės. Tai tiesiog kiekvienas asmeniškai yra prie to prisilietęs. Nes kiek mes bandėm tiesiog va taip kreiptis į organizacijas, siųsti laiškus, interviu, mūsų susitikimus suorganizuoti ir panašiai, tai toks būdas buvo ne itin sėkmingas pritraukti lėšas.“ [TR4]</i>

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Reklama, žinomumo, padėkos, pagerbimo siekis	„Na, jiems patinka dalyvauti procese, jausti dėkingumą, patinka viešas pripažinimas, garbė su tuo ateina tam tikra.“ [TR1]
	„Visi geri darbai yra daromi iš egoizmo, tai aš manau, kad kiekvienas vis vien siekia savų kokių tikslų. Jeigu įmonė, tai siekia žinomumo, siekia save pateikti tam tikroj plotmėj, kaip, sakysim, socialiai orientuotą įmonę, kaip besirūpinanti kažkokia tai visuomenei rūpimais dalykais ar padidinti savo žinomumą tam tikroj auditorijoje, jeigu tai yra asmenys, tai taip pat, sakykim, politikai dažnai mėgsta būti, globoti renginius. Tai irgi savo tikslai.“ [TR4]
Tiesioginiai ryšiai su meno žmonėmis, kuriems reikia pagalbos	„Tai yra ir asmeniniai ryšiai, ir žmonės, kuriuos paskatina asmeniniai ryšiai, kurie turi kažkokį asmeninį ryšį.“ [TR3]
Noras duoti, savirealizacija	„Prisidėti prie viešojo gėrio, kitas, antras – tai savirealizacija būtų, todėl, kad tu nori visuomenei duoti tai, ką gavai, ir... vėl saviraiška, bet aišku, duoti visuomenei.“ [TR5]

Šaltinis: sudaryta autorių.

Lentelė 9. Mecenavimo motyvacija paramos gavėjų požiūriu

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Paramos gavėjai	
Kultūra yra domėjimosi ar verslo sritis	„Nu, jie tiesiog myli tą muziką arba myli būtent tą atlikėją, ir, nu, bendrai visa, visa, visa ta veikla, kuri vyksta, jiems yra artima.“ [GR1]
	„Kad mecenatas dažniausiai būna tas žmogus, kuris supranta, mm, meno kūrinio vertę, bet negalintis pats tą meno kūrinį padaryti. Ir tuo būdu jis prisiliečia prie meno kūrinio gamybos, taip sakykime.“ [GR9]

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Kultūra yra domėjimosi ar verslo sritis	„Žmogus tikrai labai myli, mėgsta tą sritį, kurią mecenuoja, pats joje gyvena ir kažkokios neišsipildžiusios svajonės gali būt. Gal pats norėjo būt muzikantas, dailininkas.“ [GR10]
Noras duoti, savirealizacija, vidinis pasitenkinimas darant gerus darbus	„Vidinė motyvacija yra labai svarbi, ir tiesiog, kaip sakyti, asmenybės tas... noras dalintis. Manųčiau taip.“ [GR1]
	„Yra kitų, beprotiškai kuklių žmonių, kurie net prašo neskelbti. Nes mes, kaip paramos gavėjai, bendraujantys su tais žmonėm, siūlom, kad ir ten jų vardas gali nuskambėti, ar ten kažkokiais kitais būdais. Ir atsiranda tokių kuklių žmonių, kurie sako, kad tiesiog nereikia, kad tiesiog: „Aš tą padariau, aš manau, kad tas darbas, kurį darot, yra teisingas. Jums iškilo sunkumų, aš galiu jums padėti ir tiek.“ [GR1]
	„Noras kažkokiai vidinei saviraiškai.“ [GR3]
	„Vienus skatina noras tiesiog duoti.“ [GR4]
	„Dėl to, kad žmonės ieško prasmės. Nes man atrodo, jog didžioji dalis tų žmonių, kurie yra mecenatai arba filantropai, tai jie tiesiog nu daro dažniausiai didelius verslus ir kartais tas yra pagrindinis trūkumas prasmės, nes tai nu dažniausiai prasilenkia, o kultūra yra dažniausiai ta veikla, kurioje žmonės mato prasmę, nes ji, kaip sakau, duoda pridėtinę vertę ir nu, kuri yra nu visuotinė gėrybė. Tai tiesiog tie žmonės yra kaip nu jų realizavimas savo darbo rezultatų duodant kitiems. Toks prasmės ieškojimas.“ [GR5]
„Kitam galbūt, ko iš tikrųjų norėtusi, kad iš principo ta atsakomybė socialinė... tas dalinimasis būtų... Nu, ta prasme, kad tu iš tikrųjų kažką norėtum ir gero padaryti.“ [GR7]	
Išsilavinimas, vertybės, auklėjimas	„Aš manau, kad tai yra, pirmiausia, sakau, išprususio žmogaus, išsilavinusio žmogaus... Atsiprašau už negražų palyginimą, bet devynių klasių išsilavinimo žmogus, jo pirmas klausimas – kam man to reik, kam tas teatras, kam tas paveikslas? Ir taip gerai gi viskas. O, tiktai vėliau sužinai, kad tai yra dvasinis penas, be kurio, iš tikrųjų, nu, realiai negali būt.“ [GR2]

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Išsilavinimas, vertybės, auklėjimas	„Šiaip tai yra veikla, vis tiek tam tikra prasme susijusi su viso verslo ir kompanijos vertybėmis. Ir tai nebūtinai yra tiesiogiai susijusi su jų veikla, bet, nu, tiesiog yra projektai, kurie remiami, ir tai kartu atspindi jų tam tikras vertybes. Tos vertybės, aišku, yra daugiau tokios visuomeniškos.“ [GR6]
Reklama	„Vieniems yra svarbus, manyčiau, tas... akcentas, kad bus minima jų pavardė šalia kažkokio grandiozinio, vadinkime taip, ar kažkokio labai populiaraus kūrinio, spektaklio, koncerto.“ [GR1]
	„Galbūt žinomumas yra, kiti reklamiškai nori, kažkas turi vardo fondą, per ką garsina save. Ir per kultūrą, tai galima išgarsinti, ypač jeigu tai yra geras produktas.“ [GR2]
	„Kitus skatina noras duodant gauti kažkokios naudos. Bet naudos tai ne finansinės, žinoma, bet galbūt, jeigu tai būna verslas, tai jisai nori gauti... naudos išviešinimo prasme, tai yra, naudos verslui...“ [GR4]
	„Svarbūs nori būt. Nu, taip... Svarbūs, paminėti... įžymus.“ [GR6]
	„Operos ir baleto teatrą. Nu, tai... nesuklysi, ir plius – pakvies visą laiką į ložę, direktorius nusilenks, įpils... konjako per pertrauką. Ta prasme, su artistais supažindins, nu... Draugus galėsi pasikviest. Tai toks labai praktiškas... požiūris.“ [GR6]
	„Kitiems tai yra tik reklama, ir tai yra pamatuotas dalykas, ir čia jokių, kaip sakant, niuansų tokių jautrių tikrai nerasi. Kitiems galbūt tai yra prestižas, prestižo reikalas kažką tai remti, būti... viešumoje, būti eskanuojamu, būti minimu geru žodžiu ir taip toliau.“ [GR7]

Šaltinis: sudaryta autorių.

5.2.3. Gerosios mecenavimo praktikos

Dalis respondentų pasidalijo gerosiomis mecenavimo praktikomis – t. y. pavyzdžiais iš asmeninės patirties ar žinomais iš aplinkos atvejais. Toliau pateikiami keli tokie atvejai, iliustruojantys donorų, tarpininkų ir gavėjų patirtis.

Geroji patirtis: paramos gavėjai

- „Mes organizuojame [respondentas mini renginį ir miestą, kuriame organizuojamas renginys], kur irgi iniciatyva gimė iš to... Tiesiog savivaldybės ir konkrečiau vieno žmogaus buvo beprotiškas palaikymas, ne tik moralinis, o iš karto buvo: „Tai – puiki mintis, tai – puiki idėja! Darom! Jūs darykite visą meninę programą, o mes surasime galimybių, kaip tai įgyvendinti. Jūs tik siūlykit, sakykit, ko reikia.“ [GR1]
- „Yra įvairiausių pavyzdžių. Yra ir pavyzdžių, kurie tiesiog skyrė paramą ir nieko nenori. Netgi net nenori, kad ten ar ten padėkos, ar kažko, nieko. Tikrai tiesiog skyrė ir viskas. Yra tokių dalykų. Yra, kurie skyrė paramą ir nori, kad jie būtų. Apie juos būtų rašoma, apie juos būtų kalbama, būtų viešinama. Yra, kurie skyrė paramą dėl to, kad jiems patinka idėja ir jie nori prisidėti prie tos gerovės vystymosi ir gauti tą rezultatą, apie kurią yra šnekama.“ [GR4]
- „Panašu labai, kad jisai, nu, tokią... surado savo misiją, kad va – uždokumentuosiu penkiasdešimt metų... meno lietuviško, ir kad, nu, po savęs, aišku, kažką paliksiu. Nes Nacionalinė... strategija dabar... Yra neperkamas menas, nekolekcionuojamas valstybiniu lygiu, nu, tai jis atlieka valstybės funkciją. Nu tai toks labai praktiškas, kaip aš supratau iš jo, tai... Labai pragmatiškas, praktiškas, versliškas.“ [GR6]

Geroji patirtis: mecenatai

- „Kultūros mecenavimas duoda didesnę išliekamąją vertę ir platesniam ratui žmonių. Va čia yra, ko gero, esminis dalykas, kurį mes turime suvokti. Primityviai žiūrint, kad paremiant tam tikrą klasikinės muzikos plokštelės išleidimą, jį gali klausytis tūkstančiai: du, trys, keturi, penki tūkstančiai žmonių. Ir čia jau yra kita sklaida.“ [MR1]
- „Vilniaus klubas, ta prasme, kuris yra vienas iš didžiųjų viešų įstaigų, turinčių ir giliausias tradicijas šiandien čia, toj Nepriklausomoje Lietuvoje, jau egzistuojantis nuo devyniasdešimt aštuntų metų... Jau šešiolika metų... Ir ta prasme, aš matau, kad visgi daugelis remia kultūrą.“ [MR1]

- „Jaunųjų muzikų kultūros paramos fondas... Nuo du tūkstančiai šeštų metų iki praėity metų, praktiškai iki šių metų pavasario, mes rėmėme Muzikos akademijos auklėtinius. Ta prasme, juos rėmėme tais pačiais kompaktiniais diskais – į ketvirtį po vieną. Profesūra atrinkdavo tuos gambiausius atlikėjus. Ta prasme, užtekdavo jų verdikto. Na, profesūros, ta prasme, kad jie yra gabūs. Ir galiu pasakyti, kad septynis metus, beveik aštuonis metus, tas projektas vyko, ir mes rėmėm tuos visus jaunuosius muzikus. Jaunas atlikėjas, kuris baigė ką tik Muzikos akademiją, turėdamas savo vizitinę kortelę – gerą kompaktinę plokštelę... <...> Tai, ko gero, buvo geriausias projektas. Ir jis daugiausiai duoda... Duoda, reiškia, tokios vertės, nes tas kiekis tų kompaktų, jis buvo išdalintas ambasadoms visoms. Ten būdavo apie porą tūkstančių, man atrodo, apie porą tūkstančių kiekvienas leidimas buvo... Tai ambasados, atstovybės turėjo, ir, ta prasme, mes turėjome, ką dovanoms pasiūlyti su naujais atlikėjais. Ir, aišku, tai atgulė didžiausiose filharmonijose.“ [MR1]
- „Man teko pasižiūrėti muziejų modelį... kuris yra Portugalijoje, reiškia. Vienu metu čia sklandė idėja, kad privačius čia meno muziejus, meno galerijas steigti, ir kodėl čia jų niekas neįsteigė, – atsakymas labai aiškus. Aš, kai savaitę praleidau ten, nes tokia iniciatyvinė grupė žmonių buvo, nu, man norėjosi teisinį ir ekonominį modelį pasižiūrėti. Taip, trisdešimt septynis procentus pastoviai dotavo valstybė. Kitką jiems reikėjo susirinkti. Bet! Ką ta reiškia? Nu, trisdešimt septyni, apie keturiasdešimt procentų tų dotacijų iš valstybės jiems leido išlaikyti patalpas... ir minimaliai sumokėti žmonėms. Nu... Jie buvo saugūs, tam tikra prasme – teikė saugumą, reiškia, jiems. O toliau – skatino verslumą įvairiomis formomis, ir į Europos programą jie... kreipdavosi dėl apmokėjimo įvairių programų, iš kurių jie dalį galėdavo skirti tų visų valandų vystymui. Ir vaikus įtraukdavo mokymus, ten muziejų pamokos nuolat, ir neįgalieji... Nu, ta prasme, taip. Ten būdavo kooperuotos lėšos iš tikrųjų. Nu, privačios... Tada privačios duoda, nes jos žino, kad jeigu tu duosi, tai nesubankrutuos tas objektas, nes tą platformą pagrindinę išlaikyti padeda valstybė.“ [MR3]
- „Tai aš tą veiklą, kurią dabar... pradėjau sau vystyti, kolekcijos rinkimas, reiškia, ir toks sisteminis rinkimas su profesionalia pagalba menotyrininkų, kad ta kolekcija turėtų būtent savo... Ji turi akivaizdžių nišų, kad Lietuvos muziejų kolekcijose tos, tos dalies trūksta. Teisingiau, jeigu ją padėti iš mano saugyklų, įdėti į Dailės muziejaus sandėlius, tai jinai... tenai yra laukiama. Nes paskutinius dvidešimt kelis metus ten, beveik dvidešimt penkis, nu, kiek mes turim čia

tą Nepriklausomybę, muziejai negauna fondų visiškai šiuolaikinio meno kolekcionavimui, ir jisai išsibarsto: išvažiuoja, išsiparduoda ir yra kaip išmuštas dantis. Dvidešimt penki metai istorijos, o... dailės pas mus nėra. Nu, dabar yra, kaip sakant, dėl to, kad aš keturis metus trupučiuką padirbėjau šitoj vietoj. Tai čia kaip ir misija.“ [MR4]

— „Tai ir gal aš ir nebūčiau tapęs tuo rėmėju [minima mokslo institucija] studentų, bet viena klubo narė [vardas pavardė], jinai pakvietė, sako: „žiūrėkit, ten yra studentai, yra gabių...“ Ten yra sistema, kad dėstytojai mato, kad vat labai gabus studentas ir kad jis ten sunkiai... Aš sakiau, kad aš kuruočiau ten, pavyzdžiui, [minimas katedros pavadinimas] katedrą. Ir tada man parinko porą mergaičių... Aš jų net iš tikrųjų nemačiau, tiktai vėliau kažkaip pamačiau, kai buvo paroda kažkokia. Ta ir sako: „Vat, matome, kad joms tikrai tas tūkstantis kitas labai padėjo žengti.“ Ir tu paprasčiausiai duodi ir per daug nežiūri ten, nes pasitiki tais dėstytojais. Labai kultūringi, išsilavinę dėstytojai. Tu juos matai, tiesiog tirpsti nuo jų šnekos... Ten jau tokie, aš akademijoj kiek bendravęs, tai tokie entuziastai savo darbo ir tokie inteligentiški labai žmonės ir ir tau ten nekyla abejonių, kad tie pinigai tikrai pasieks...“ [MR5]

Geroji patirtis: tarpininkai

— „Papratai dažniausiai mums tenka dirbti su rėmėjais, nes yra pasaulinė praktika, kokie prekiniai ženklai, jeigu daro rėmimus, su kokiais projektais dirba, ir dažnai stengiamės, pavadinkime taip: kreiptis (angliškai „aproučinti“), arba bent jau bandyti sudominti tuos prekinis ženklus. Visų pirma, tai yra tam tikras tyrimas, kada tu pasidomi, kas aktyviai kultūros srityje dirba labiausiai. <...> Pirmas bandymas, sakykime, pirmas etapas – į tuos prekinis ženklus kreiptis... Tada paaiškėja, ar jie Lietuvos rinkoje taip pat dirba su rinkodara kaip ir pasaulyje, ir jeigu ne taip pat, tai kitas scenarijus – arba nebetęsiamas pokalbis, arba tęsiamas kitaip. Galbūt kitokie šiek tiek yra interesai. Tada antras etapas to tokio tyrimo yra domėjimasis Lietuvoje, kokie prekių ženklai, ką veikia rėmimuose. Tai matosi pagal reklamines kompanijas, ar stengiamasi ieškot kažkokių netradicinių sprendimų, ar, tarkim, reklama tikrai transliuojama per televiziją ir daugiau jokių nestandartinių rinkodaros veiksmų nevyksta.

— O kalbant apie mecenatus, tai iš esmės vienintelis toks gana dažniausiai pasitaikantis kelias, be abejo, yra gyvas bendravimas įvairiuose renginiuose... Dažnai mecenatai mėgsta bendrauti su projekto aukščiausia valdžia, personalijomis, žinomais asmenimis. Ir labai atsargiai, labai

- trapiai tiktai pradedama vystyti diskusiją, kad galbūt būtų įdomu arba ne vienam, ar kitam asmeniui tapti tuo mecenatu. Tai dažniausiai, aišku, mecenatą reikia sudominti pačiu projektu, jo esme, ir tada vėliau seka antras, trečias arba ketvirtas pokalbis, kurio metu po truputėlį judama link. Tai va dažniausiai tuo ir skiriasi, kad mecenatui, kalbant apie mecenatus, reikia personalijas sudominti savo veikla iš esmės, o tada jau atsiranda noras prisidėti arba ne.
- Tik kad retais atvejais, kiek man yra, tarkim, savo srityje tekę pastebėti, yra konkretūs paramos fondai, kuriuos yra įkūrę mecenatai, pavyzdžiui, [respondentas mini fondo pavadinimą], kuris dėl vienokių ar kitokių priežasčių, sakykim, kažką tai remia, dabar kiek aš pastebėjau, tai, pavyzdžiui, reguliariai pakankamai remia [respondentas mini renginio pavadinimą]. [TR2]
- „Tai teigiamas galbūt, sakyčiau, mano pastebėtas pavyzdys yra būtent Kazickų fondo bendradarbiavimas su Kristupo festivaliu, ir tai yra tiesioginis mecenavimas, ta prasme... Aš, kaip rinkos specialistas, matau, kas vyksta, bet neteko pastebėti kažkokios perdėtos komunikacijos, sakykime, ar panašiai, kas jau būtų rėmimo atvejis. Tai, manyčiau, kad čia yra gražus pavyzdys.“ [TR2]
- „Na, aš pažįstu tiesiog gal pavienių mecenatų, bet nežinau, kiek jie linkę būti viešiniami. Jie remia aktorius, ar teatrus atskirus. Nu va, Rimtautas Vizgirda, žmogus pagarsėjęs savo mecenatystėmis Operos teatro srityje.“ [TR1]
- „Mes juos ieškome įvairiais būdais, bet sėkmingiausia yra asmeniniai ryšiai. Tai, sakysim, pačioj fondo veiklos pradžioj aš eidavau per Rodrigo pažįstamus ir tiesiog informavau, kad va toksai fondas ir visa kita, ir buvo žmonių, palaikančių šitą idėją ir prisidedančių. Dabar, kai jau fondo veikla yra eilę metų, mes turim tiek įmones, organizacijas, tiek fizinius asmenis, kuriems ši veikla yra artima, kuri mato prasmę ir kurie laiks nuo laiko mus paremia. Tai sakyčiau aš, kad labiausia, bent jau mūsų atveju, padeda asmeniniai ryšiai.“ [TR4]
- „Yra viena organizacija, kur, sakysim, yra, nežinau, ar čia man minėti vardus pavardes, žmogus turintis savo verslą, jisai yra asmeniškai iš su muzika susijusios šeimos ir jisai labai plačiai užsiima sakyčiau mecenavimais. Jis remia tiek atlikėjus asmeniškai, tiek studentus, tiek mūsų fondą, apskritai šitą būtent kultūros sritį, klasikinės muzikos sritį. Tai, sakyčiau, labai sveikintinas pavyzdys.“ [TR4]

5.3. KULTŪROS MECENAVIMO POREIKIS IR PRAKTIKOS

5.3.1. Kultūros finansavimo problemos Lietuvoje

Interviu dalyviai, įvardindami kultūros finansavimo problemas, daugiausia akcentavo kelis aspektus:

- Finansų stygius ir sunkumai įvertinant, kada finansavimas yra pakankamas (nes visada atsiranda erdvės finansavimą plėsti);
- Viešinimo trūkumas;
- Nepakankami menininkų ir kitų kultūros srities darbuotojų vadybiniai gebėjimai;
- Aiškios finansavimo sistemos nebuvimas ir nesubalansuotas finansavimas;
- Biurokratizmas;
- Mecenavimo kultūros ir sistemos nebuvimas;
- Teisinės sistemos trūkumai.

Lentelė 10. Kultūros finansavimo problemos

Charakteristika ar savybė	Ilustruojantis teiginys
Finansų stygius ir sunkumai įvertinant, kada finansavimas yra pakankamas	„Matot, kultūra yra toks dalykas, kad visada tų pinigų stigs. Šiandien dienei tas finansavimas, aš manau, yra labai prastas. Jeigu atvirai... Jeigu mes skaičiuojame, kiek mes nuo savo BVP skiriame kultūrai, tai man tie skaičiai... ahm... kelia nerimą. Būsiu atviras... Visgi kaip mes ir ką bežiūrėtumėm, jeigu mes neinvestuojame, tai mes ir neturėsime. Kultūrą apčiuopti iš esmės yra labai sunku, nu, tą visą finansavimą... Tu pamatai po trijų–penkių metų, ką kalba tavo vaikai, kuo jie domisi, kas jiems įdomu, nu, net po dešimt–penkiolikos metų. Ir tu čia šiandien įdėjęs, tu nepamatysi.“ [MR1]
	„Kad, aišku, per mažai yra pinigėlių visgi skiriama.“ [TR5]
	„Žmonių netrūksta, tiktai trūksta lėšų.“ [GR3]
	„Kad, aišku, per mažai yra pinigėlių visgi skiriama.“ [TR5]
	„Žmonių netrūksta, tiktai trūksta lėšų.“ [GR3]

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Viešinio trūkumas	<p>„Bet didžiausia problema yra – jie neturi pinigų viešinimui. Jie gal ir turėtų, ir surinktų, ta prasme, pakankamą pinigų kiekį, kad galėtų ir save išsilaikyti, ar ten biudžetą papildyti, arba bent jau nebūti tokiu pilnu minusu... Viešinio nėra. Ir čia man yra skaudžiausias dalykas, kad mes nesuprantam ar bent jau... Nežinau, negalėčiau sakyti, kad Kultūros ministerija nesupranta, tiesiog jie neturi tų lėšų. Jeigu jie turėtų, aš tikiu, kad būtų skirta. Mes juk turim daug užsieniečių, kurie klausia: „Nu, tai kuo jūs čia įdomūs?“. Tai tada pradedi rodyt, kiek tų renginių vyksta. Tada klausi, ko jie norėtų, jie: „ O! Čia labai daug... O kaip muziejai?“. O su muziejais pradedi tada pats žiūrinėti, kad nėra tokio bendro, reiški, portalo, ta prasme. Bent jau aš nežinau. Gal jis ir yra, bijau suklyst. Bet muziejai, galerijos galėtų būti vienas portalas, padarytas vėlgi tos pačios Kultūros ministerijos ar kažkokio tai... Kur tu atsidarai vieną puslapį ir matai tuos visus darbo laikus, visa kita ten, trumpą aprašą, kas ir kuo užsiima. Tai tokių vat... Ir tai nereikalauja daug pinigų, nes tie pinigai grįžta atgal. Nes ką tada? Tada ten kokie turistai – jie apvaikšto, pravaikšto, pabūna, pavalgo, išgeria ir išvažiuoja. Jie tikrai norėtų plačiau... Nes yra didžioji dalis tų, kas norėtų aplankyti ir visa kita.“ [MR1]</p> <p>„Taip, ir visų pirma, kad tave išvestų į viešinimą. Tegul būna tai ir minimalus. Pavyzdžiui, kaip „faina“ buvo centre prie Kudirkos aikštės būna keramikų tie dideli, dideli stendai ir ten sudėta. Arba prie Dailės akademijos, prie „Titanikų“ sudėta. Vis tiek, kiekvienas žmogus praeina ir mesteli akį.“ [GR10]</p>
Nepakankami menininkų ir kitų kultūros srities darbuotojų vadybiniai gebėjimai	<p>„Trūksta vadybinių gebėjimų. Nes gaunasi, kad kažkur tai renginys, tai aišku, jisai neįvyks pakartotinai, jeigu nebus geros vadybos. O pavieniams, reiški, menininkams vėl bus sunku, nes jie neturi kaip, kas juos remia.“ [MR2]</p> <p>„Kadangi menininkai, puikiai žinom, jie yra labai... nu, ne visada blogi menedžeriai... ehm... Čia jau greičiau retenybė, bet kai menininkas tampa verslininku, tai tada... kaip taisyklė – pradeda meną kvestionuoti.“ [MR3]</p>

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
<p>Nepakankami menininkų ir kitų kultūros srities darbuotojų vadybiniai gebėjimai</p>	<p>„Dailininkai – jie neorganizuoti: jie susipykę, išsibarstę. Sąjunga dailininkų yra subyrėjusi, žodžiu, blogai valdoma, nors turi daug turto. Tai akivaizdu, kad jiems trūko vadybos. Ir dabar trūksta vadybos iš tikrųjų.“ [MR4]</p>
<p>Aiškios finansavimo sistemos nebuvimas ir nesubalansuotas finansavimas</p>	<p>„Nu, reiškia, varau, tai gausiu ten kokių 20 tūkstančių, trisdešimt, šešiolika, penkiolika, tai čia man bus tam tokiam kažkokiam, sakykim, knygos išleidimui, o paskui dar ją pabandyčiau parduoti, tai ten tiesiog gausis kažkoks „miksas“. Nu toksai va, toksai kaip ir išgyvenimo ant ribos gaunasi menininkui, jeigu ten... vienas projektas gali sužlugti, jeigu neįvyksta, arba pardavimai, arba ministerijos, ir tas va toksai, nėra to tokio, kaip aš sakau, tęstinumo.“ [MR2]</p> <p>„Jeigu festivalis, tarkime, pritraukia privačių rėmėjų, labai greit formuojasi požiūris, kad jam gerai, ir daugiau niekam lėšų netrūksta. Tų kultūrinių projektų ir festivalių pradžia labai dažnai yra išskaidyti, tokia yra pasaulinė praktika, tai yra, na, tarkim, grubiai po dvidešimt penkis procentus gaunama iš privataus sektoriaus, iš valstybinio sektoriaus, iš bilietų pardavimo ir dar kokių nors veiklų. Ir subalansavimas to biudžeto yra kada yra lygios, proporcingos arba na, sakykim, pasikartojančios proporcijos biudžeto, tu gali tada visapusiškai vykdyti projektą kaip tau atrodo, kad reikia. Kai tuo tarpu pradeda dominuoti kažkuri pajamų dalis biudžete, tarkim, ten gauni daugiau iš privačių rėmėjų arba iš valstybės, tu patampi nuo tam tikro sektoriaus labiau priklausomas ir skirtingus interesus įgyvendini: jeigu tu gauni daugiau pinigų iš rėmimo, tu per daug tampi komercišku, per daug atidirbinėji prekiniam ženklam, ir atvirkščiai, jeigu tu gauni per daug lėšų iš valstybės, esi kaip tik rinkodarine prasme mažiau aktyvus rinkoje. Tai valstybėje yra toks požiūris, jeigu gaunama iš privačių rėmėjų bent kažkiek lėšų, jau reiškias gerai, ir galbūt valstybei reikia tą finansavimą mažinti. Tuo tarpu atvirkščiai – reikia galbūt jį palikti ir fiksuoti tokį patį, kad tai būtų motyvacija organizacijoms, kad jos pritrauktų privačių tų lėšų ir jos vertinamos, nes mažiau reikia iš valstybės. Dabar iš valstybės yra toks požiūris, kad gal visai nebereikia duot valstybinio finansavimo, nes iš privačių rėmėjų gaunamos lėšos.“ [TR2]</p>

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Aiškios finansavimo sistemos nebuvimas ir nesubalansuotas finansavimas	„Aš tai iš asmeninės patirties, galėčiau pasakyti, kad nėra labai aiškios ir skaidrios finansavimo programos iš savivaldybių vyriausybės, turiu omenyje, savivaldybių teikiamas programos ir kultūros tarybos programos. Jeigu norėtysi didesnio skaidrumo ir yra teikiamas finansavimas ar mažinamas, būtų gerai žinoti dėl ko tas mažinimas yra, kokios to priežastys. Jeigu yra atmesta paraiška, kokios to priežastys, o ne taip, kad tiesiog neigiamas atsakymas ir tiek žinių. Ir tada skaitai projektus, kurie laimėjo ir nelabai matai loginio ryšio. Tai va šičia manau yra labai didelė problema.“ [TR4]
Biurokratizmas	„Radus formą, kaip iš tikrųjų dokumentus paprasčiau susitvarkyt visus. Nes menininkui sakai: „Reikia tau ten įmonės pažymėjimo, paramos gavėjo, statuso dokumentą tu mums atnešk...“ Iš tikrųjų elektroninė erdvė kaip ir viskas egzistuoja, bet ten turi būti patvirtinti jie. Prašymas... nu prašymas gal ir ne problema. Sutarties sudarymas. Nu ten tokie va visokie, kur tie menininkai, nu giriasi savo tuo renginiu, vadybos nėra, ir tada tiesiog po renginio jiems vėl kažkas kitas rūpi, nu tiesiog tie vat.“ [MR2]
	„Labai didelis popierizmas ir biurokratija... Paskutiniu metu labai susiduriame, nes rašome nemažai projektų ir matome, kaip... užsienyje tai žymiai lengviau yra daryti. Lietuvoje kažkaip su tuo yra sudėtingiau: yra prašoma begalės popierių, kopijų, įrašytų laikmenų. Paskui tu, reiškia, atrandi tą jau paskelbtų ir laimėjusių projektų sąrašą, savęs nerandi, skambini ir teiraujiesi, kas ir kaip, galbūt galėtų patarti, kad kitam kartui, nes mes tikrai tikim ta mintim, tai gal mes blogai galvojam ar kažko nežinom... tai iš ten kažkaip nesusilaukiam...“ [GR1]
Mecenavimo kultūros ir sistemos nebuvimas	„Mecenavimo sektoriaus, filantropijos, mecenatystės tradicijų nebuvimas, galbūt netgi tokio kultūringo kapitalo nebuvimas.“ [TR1] „Visų pirma aš manau, kad tai yra finansų trūkumas, o mentaliteto – tai labai galimas dalykas, todėl, kad jei reikia rinktis, tai manau, kad kultūra visų pirma pastūmiama į šalį, nes perspektyvos to, kas yra kultūra, tautai tai yra tolimiausiai matomas, jos, kaip sakant, rūkuose skendi ir tai yra labai didelė klaida.“ [TR3]

Charakteristika ar savybė	Iliustruojantis teiginys
Mecenavimo kultūros ir sistemos nebuvimas	<p>„Dar aš manau, jog reikia šiek tiek laiko, kad žmonės labiau susidarytų tą kultūrą rėmimo. Sakysim, kaip yra Anglijoje, kad praktiškai didžioji dauguma žmonių kažkokią veiklą remia ir yra, na tiesiog sudaro sutartis, kad organizacijos nuskaito po 10 svarų kiekvieną mėnesį, sakykim nuo jų sąskaitos ir taip prisideda prie kažkokios tai veiklos ar rėmimo kažkokio. Tai, aš manau, Lietuvoje dar turi truputį, dar nesusiformavo ta rėmimo kultūra, nors jinai sparčiai formuojasi ir, aš manau, iš jaunų žmonių tarpo, sakysim, mūsų vienmečių ar ir jaunesnių žmonių, kurie jau pradėję gauti normalnes pajamas, jie jau jaučia tą tokią socialinę atsakomybę ir jie jau prisideda prie rėmimų. Tai po truputį manau gerėja ta situacija.“ [TR4]</p> <p>„Turbūt, pasakysiu grubiai, dėl nebuvimo mados. Nes dar, sakykim, sportą pasidaro po truputį madingą remti ir tikrai aš iš jų nenoriu atimti pinigų, jiems irgi reikia, bet ir mes norėtume būti tame būrelyje.“ [GR2]</p> <p>„Tai vat, mano požiūriu, sakau, pagrindinis trūkumas yra tai, kad šitos visos sritys yra kol kas, funkcionuoja taip pakankamai atskirai, nors tai yra labai susiję. Aš turiu mintyje, tiek gavėjai, tiek vartotojai, tiek mecenatai, tiek fondai, kad, ta prasme, nėra palaikomas tas ryšys, kad viskas momentinis: įvyksta, pasidarai, atsiskaito ir nėra tos analitinės dalies, labai trūksta to, nes manau, abiem pusėm tas padėtų labiau pažinti viena kitą ir surasti tuos sprendimus.“ [GR5]</p> <p>„Nėra populiariu... visiškai remti kultūrą.“ [GR7]</p>
Teisinės sistemos trūkumai	<p>„Vis dar neturėjimas Labdaros paramos įstatymo normalaus.“ [GR2]</p>

Šaltinis: sudaryta autorių.

Nors respondentai minėjo su kultūros finansavimu ir apskritai kultūros sritimi susijusias problemas, dalis jų yra patenkinti kultūros srities lygiu:

— „Bet dabar kultūra Vilniuje klesti. Gal Lietuvoje – ne, bet Vilniuje tai... Vilniuje tiek renginių, kad kartais tenka netgi... Tų profesionalių, gerų renginių, tikrai ir festivalių, ir tokių, kaip

sakant, lengvų popso renginių. Bet ir profesionalių renginių, tiek teatrų, koncertų, visokių festivalių, kad kartais tenka rinktis, kur eiti. Tai negali sakyti, kad kultūros nėra, degraduoja jiniai. Jinai yra išlaikoma, mėgstama, ir tai sudaro ženklių mūsų, lietuvių, mentaliteto dalį iš tikrųjų.“ [MR4]

— „Yra projektų, kur valstybė tikrai yra ir dabar dalyvauja. Tai čia viskas tvarkoj.“ [MR2]

— „Na, aš vis tiek manau, jog kultūra turi būti palaikoma valstybės, nes kultūra kadangi yra sritis, kuri neneša pelno, tai vis tiek turi būti palaikoma valstybės. Tai viskas yra gerai, yra skiriamos lėšos, yra sukurta sistema. Viskas yra tvarkoj, tiktai norisi daugiau skaidrumo.“ [TR4]

— „Aš manau, jog yra pakankamas, tik aš manau, tik tiek, kad reikia, kad lėšos tos skirtos, iš biudžeto būtų tikslingai paskirstomos. Pati suma, tai su ja viskas tvarkoj yra, bet tik tiek, kad reikia to paskirstymo skaidresnio.“ [TR4]

Kalbėdami apie kultūros sritis, kurias tikslingiausia remti Lietuvoje ir kurioms reikia daugiausia paramos, interviu dalyviai beveik sutartinai teigė, kad negalima išskirti nė vienos iš sričių ir kad visas jas tikslinga remti. Tą galima iliustruoti interviu citatomis, atspindinčiomis visų mecenavimo proceso dalyvių tipų požiūrius:

— „Nu, visos svarbios yra. Būsiu atviras. Negalima praleisti nei vienos, nei kitos, išskirt kažką tai vieną būtų sudėtinga. Ir jeigu praeiti pro tai, kas yra bibliotekoj šiandien dienai, ir dėka ko, sakykime, mes užaugome ant bibliotekų savo laikais ir neturėjome jokios kitos informacijos, tai vėlgi turėtų būti remtina... Etninė regionų kultūra... Kinas, be abejo, yra platus... švietėjas. Nekilnojamasis kultūros paveldas – būtina į jį atsižvelgti, nes dabar pasižiūrėkime, kaip visi džiaugiasi mūsų senamiesčiu, ir kiek atvykstančių turistų. Jis parodo tai, ką šalis gali, kad mes saugom savo vertybes. Literatūra – be abejo! Muziejai, galerijos – be abejo! Mano manymu, dalis muziejų ir galerijų yra nepilnai išnaudojami, arba apie juos mažai žino. Nu, muzika – be abejonės. Tautinių mažumų kultūra – būtina ją palaikyti. Visada Lietuvoje gyveno daug įvairių tautų, ir, aišku, skirti tam tikrą dėmesį jiems, tuo labiau parodant... Aš manau, kad kuo daugiau dėmesio skirsim tų tautinių mažumų kultūrai, tuo labiau jie jausis, kad jie yra Lietuvos dalis, negu kad atskirta dalis ir visa kita. Tai čia, aišku, reikėtų labai... Ypač šiandienos, reiškia, aktualijose reikia žvelgti, kad jie jaustųsi būtent Lietuvos piliečiu, o ne kitos šalies piliečiai, būdami čia. Tai... Nu, teatras jau čia irgi... Nėra net... Vienu žodžiu, aš negaliu nieko išskirti, žinokit. Viskas ir atitinka, ta prasme, ir pažymėt... Norėtusi visą

tą dalyką remti. Be abejo, aišku, kad... Vaikų ir jaunimo kultūrinė edukacija yra, sakyčiau, vienas iš tokių... dalykų. Šiuolaikiniai menai – jie vėlgi leidžia mums jaustis... ahm... kaip bendroj šeimoj, na, Europos ir visur, su visais kitais šiuolaikiniais menais. Jie mus pakelia į kitą lygį, ir jie kuria pridėtinę vertę, ir iš jų galima uždirbti. Tai šitoj vietoj irgi, sakyčiau, toks aktualus. Ir, be abejo, norėčiau pažymėti, kad mes truputį neįvertiname to nekilnojamo turto paveldo... Nes visgi ką vaikšto ir žiūri, sakau dar kartą, tie užsieniečiai – jie žiūri mūsų senamiestį. Kur mes jų matome daugiausia? Jie žiūri tenai, jie žiūri, kaip mes susitvarkę. Iš to ateina supratimas apie mus, kaip apie tautą.“ [MR1]

— *„Aš manau, kad tolygiai turi vystytis kultūra. Čia ne taip, kaip moksle, kad Lietuva negali su mokslu vystytis. Bet kultūra yra mūsų kultūra, ir ji turi pasireiškimą, tai negali sakyti, kad, kad viena labiau reikalinga už kitą. Ar literatūra svarbiau už muziką. Tai taip negalima net klausimo kelti.“ [MR4]*

— *„Aš tai tikrai, žinot, atsakingai sakau, aš neišskirčiau nei vienos, todėl kad jos visos vienodai, čia ką aš matau, visos vienodai yra svarbios. Ir kad aš sakyčiau, negalima, net nusikaltimas būtų.“ [MR5]*

— *„Ne, negalėčiau išskirti, iš tikrųjų tai negalėčiau, todėl, kad visos sritys turi būti remiamos.“ [TR3]*

— *„Konkrečios srities neišskirsiu.“ [TR2]*

— *„Na, aš tai, aišku, manyčiau, kad čia viskas labai svarbu. Kiekvienas iš jų tikriausiai turi ir savo tuos argumentus, kodėl ir kaip, ir kas...“ [GR7]*

Interviu buvo siūloma ypač susitelkti į tas sritis, kurios skatina turizmą: etnografiją, architektūrą, vizualiuosius menus bei vystyti jaunimo švietimą.

5.3.2. Valstybės vaidmuo remiant kultūrą ir skatinant mecenatystę

Interviu duomenys rodo, kad svarstant, ar kultūrą turėtų remti valstybė, ar priešingai – turėtų būti skatinamos privačios iniciatyvos mecenuoti, valstybės vaidmuo vertinamas nevienareikšmiškai. Viena vertus, valstybės vaidmuo yra pabrėžiamas. Kita vertus, kaip teigia respondentai, valstybė niekada nebus pajėgi maksimaliai finansuoti kultūrą, todėl prie to gali svariai prisidėti verslas, privačios iniciatyvos, mecenatai:

— „Aš tai tik iš privačios. Aš tai čia valstybės vaidmenį minimumą matau ir nematau, kad ji ten daugiau ką nors galėtų. Aišku, puiku, jo, su švedais dirbu ilgai, ir smagu, kai jie tų pinigų visada gauna ir gali visa ką daryt. Bet tai... pas mus dar, sako, trupučiuką ne toks mąstymas ir aš čia nematau valstybės. Nu minimaliai – taip. Yra labai gerai, kad valstybė daro taip, ir taip toliau, bet man tame žavumas ir yra, privatus. Tai tame žavesys ir yra pagrindinis. Tai čia valstybės beveik nėra.“ [TR5]

— „Aišku, aš daugiau už privatų dalyvavimą visame šitame reikale, bet čia reikės laukti... Mes nepakeisime taip staiga. Turi būti pereinamasis laikotarpis, ir mes čia galime įsivaizduoti, kad mes galime bet ką nugriauti, bet keičiasi sąmoningumas žmonių. Ir jeigu mes staigiai sakysime, kad dabar valstybė nieko neatidaro, viską atiduodam į privačias rankas – bus lengvai chaosas. Vis tiek yra dalis biudžetinių organizacijų, kurios gyvuoja – teatrai, galerijos. Ir čia turėtų būti nuosaikus perėjimas. Aš tai būčiau, kad būtų penkiasdešimt ant penkiasdešimt. Šiandien dienai. O paskui laikas parodytų, ant kiek našiai dirba privatus sektorius, ar jisai tikrai surenka tas lėšas ir vykdo savo veiklą, moka mokesčius, ar nekenčia kitos socialinės grupės. Ir lygiai tuo pačiu valstybė juos prižiūri.“ [MR1]

— „Valstybė visko neišlaikys. Šitokius dalykus gali puikiai išlaikyti verslas. Gali, jeigu, sakykim, valstybė paremia ir skatina. Valstybė dabar duoda projektui trisdešimt procentų, septyniasdešimt nori, susisuk. Kaip sukis: arba savo lėšom, arba mecenato ieškok, ir taip toliau. Gali, kaip jau čia išmanai daryti. Bet, jeigu, sakykime, atras septyniasdešimt procentų kažkokia tai įmonė, tada tu iš karto turi pasakyti, kokią naudą gaus Jūsų įmonė. Ar tai rašant projektus Jūs galite įrašyti, sakykime, kad Jūs buvotė mecenatas, Jūsų palaikyto projekto ir, sakykime, tą procento dalį, kurią skyrė, jis gali būti panaudota inovatyviom technologijom, diegimui. Jau čia kaip ir priedas prie to, ir svarbu tos lengvatos, nes jeigu valstybė neskatins verslo prisidėti prie visuomeninės gerovės...“ [GR4]

- „Tai yra tas variantas, kai ne valstybė turi viską kontroliuoti. Valstybė turi duoti gaires. Ta prasme turi būti, kaip sakant prižiūrintysis aparatas, organizmas, bet tai turi eiti ir privati iniciatyva kiekvieno fizinio asmens ar įmonės. Tai čia, sakau, valstybė neturi pasiimti visos kontrolės.“ [GR5]
- „Na, aš manau, kad... vienas dalykas – valstybė čia visų neišrems, ir čia visiems nepadės, nereikia čia irgi tikėtis. Tai, aš manau, kad jie vis tiek turi tam tikrus biudžetus, kurie, nu, turi būti labai protingai padalinti, atsižvelgiant į dabartinę situaciją. Į tai, kad, nu, tikrai yra daug pokyčių ir yra, kas yra pasaulyje, kas vyksta, kokios yra tendencijos, kokios yra tos pačios aktualiausios industrijos ir panašiai. Kalbant apie tai, kad vis tiek... jie vieni visko neišrems, tai, reiškiasi, kad valstybės politika tikrai būtų nerealus žingsnis, jeigu būtų mecenavimo tam tikra politika, lengvatos daromos. Kad iš tikro kuo daugiau tą kultūrą, aš kalbu apie kultūrą, kad būtent jai skirtų.“ [GR7]
- „Ne tai, kad jie neturėtų nesikišti, jie neturėtų ir visų pirma neturėtų iš viršaus nuleisti prioritetų. Pirmiausia tai yra tai, kad kultūrinis laukas turi formuoti kultūros ministerijos ar kokios kitos institucijos veiklą. O ne atvirkščiai, kad kultūros ministerija sugalvoja, kaip bus rytoj, ir taip ir turi būti, ir nesvarbu, kad, tarkim, kaip sakant, nėra net specialistų ar nėra tokios šakos, ar ne.“ [GR8]
- „Bet matyt, reikėtų rasti aukso vidurį. Aukso vidurį rasti, kad tai būtų kontroliuojama valstybės, bet kad atiršti daugiau rankas, kad ta iniciatyva būtų daugiau palaikoma ir leidžiama ten iki kažkokios ribos ta veikla užsiimti privatiems.“ [MR5]
- „Viena, kad tikimės iš valstybės, kad ji turi visa, kas ne mano naudai, turi padengti ir netgi tai, kas mano naudai, nes man priklauso... Aš turiu teisę į pigius muziejaus bilietus, nes valstybė turi rūpintis, kad paminklus prižiūrėtų, o kas... Tai vat, čia sovietinio mentaliteto, o kitas sovietinis, netiesioginis, ta prasme, kad mes labai vėlai įėjome į tokios normalios civilizacinės raidos kelią po penkiasdešimties metų pertraukos ir, ir tie instrumentai, grynai kapitalas, kaip minėjau, senas kapitalas linkęs... Kaip sakant, jis kultūringesnis, linkęs daugiau investuoti į kultūrą, meną, tokius egzotiškesnius dalykus...“ [TR1]
- „Aš manau, kad tikrai didžioji dalis turėtų būti privačios iniciatyvos, tai bet koku atveju, kad, sakysim, jeigu yra organiuojami kažkokie kultūros projektai, kad valstybė užtikrintų tą minimumą, 30 proc., kad tas projektas būtų įgyvendinamas ir, kad galėtų užtikrinti organizatoriai

kokybę, bet iš tikrųjų, aš manau, visi projektai daromi, kultūros projektai vis tiek turėtų būti remiami ir privačiom lėšom, ir aš, aišku, dabar žiūriu iš savo asmeninės tokios perspektyvos, nes mūsų visi projektai ir mūsų visa veikla, sakykim, mes sugebam taip susiorganizuoti, kad rėmimas iš tų savivaldybių programų ar valstybinių programų yra mažoji dalis mūsų, bet, aišku, čia atsakant į tokį klausimą reiktų pasvarstyti detaliau, nes kultūra yra labai plati sąvoka. Ir galbūt yra sričių, kur pritraukti lėšų yra sudėtinga.“ [TR4]

Interviu ypač pabrėžiamos lengvatos – suteiktos lengvatos, interviu dalyvių nuomone, paskatintų mecenatystę. Tačiau tai – laikina priemonė, kuri neužtikrina mecenatystės kultūros susiformavimo ir yra grindžiama daugiau vertybiniais aspektais nei racionali išskaičiavimu:

— „Be abejo, be valstybės įsikišimo, bendros vienos politikos tęstinumo, nėra šansų išlaikyti kultūrą, mes tą puikiai suprantam. Įsivaizduokim vėlgi, kokią mes turėjom sovietmečio laikais „kultūrą“ – vėlgi kabutėse, – kuri buvo implementuojama labai kryptingai, ir kiek pinigų tenai būdavo išleista. Ir visgi dabar, pasižiūrėjus į tą praeitį, matome, kiek buvo išplautos smegenys daugeliui. Ir mes patys tikrai dabar suvokiame, kokiam laikotarpy mes gyvenome. Aš truputį vyresnis už jus, aišku, ta prasme, ne truputį – gal ir daugiau... Iš esmės, kad tu turi labai formuoti žmogų. Ir, be abejo, pirmoje eilėje – tai turi būti valstybė, jeigu mes norime turėti savo nepriklausomą valstybę, jeigu mes norime matyti savo vaikus ateityje, tikrai žvelgiančius ir didžiuojančiuosius vienas kitu ir tauta, aišku, be jokių ten... reiškia, ekstremizmo savybių, tai mes, be abejo, turim šviesti ir ugdyti tai. O vėlgi – viskas grįžta atgal į pinigus, į švietimą, knygas ir taip toliau. Be abejo, valstybės vaidmuo – numeris vienas... Kuo daugiau privačių iniciatyvų, padedančių valstybei vykdyti tą bendrą kryptį, politiką, tai aš manau, kad valstybė turėtų sveikinti tuos visus ir mecenavimo galimybes, ir... atskirus, pavienius asmenis, ir organizacijas, ir visa kita. Be abejo, jeigu būtų galimybė, kažkiek tai buvo ir anksčiau, taikyti tam tikras nuolaidas, tarkim, ar mokesčines, čia jau turėtų finansininkai skaičiuot – man sunku...“ [MR1]

— „Tų priemonių gal ir užtenka, daugelis net nežino, kaip jomis naudotis. Bet, be abejo, kultūrai niekada nebus tų lėšų per daug, ta prasme. Čia jau reiktų žiūrėti, tvarkyti, bet, aišku, jeigu būtų galimybės remti... Juk ta pati kultūra yra dalis ir sporto, ir visa kita... Jeigu būtų praplėstos tos galimybės, ir ateityje, aš tikiuosi, tai bus įmanoma padaryti, subalansavus mūsų biudžetą valstybės... Tai aš manyčiau, kad už tai, jog būtų daugiau tų galimybių.“ [MR1]

- „Valstybė turėtų sudaryt sąlygas privačiai iniciatyvai ir... per mokesčių galbūt lengvatas, sakykim, per kažkokį, reiškiasi... per mokesčių lengvatas, sakykim, kad „okey“, įvairios formos ten yra, bet aš nemanau, kad valstybė turėtų duot menininkui daugiau pinigų, tikrai ne. Tai ne, aš nežinau, čia esu dauguma – mažuma šitoj vietoj, manau, kad tiesiog tie... kai verslas duoda pinigus kažkam, tai iš tikrųjų, tai jie ranka laiko tą impulsą ir kontroliuoja, ane? O ten, nu kaip... nu parašiau projektą, vieną kartą man ten pavyko, ministerija skyrė pinigų – puiku. Kitą kartą neskyrė, tai tas projektas ir neįvyko – vėl nėra tęstinumo. Kuris, vėlgi, labai reikalingas. Jeigu, aišku, sėkmingas, teisingas projektas.“ [MR2]
- „Galų gale valstybė gal ir negali pamatyti ir pastebėti visų tų niuansų, o privatus sektorius gali matyti per, nu, tarkim, aš nežinau, per... Aš sąlyginai frazuuju tik... Tai gal ten, reiškia, kažkokiai sporto šakai – badmintonui ar dar kažkam trūksta, nes jie niekam neįdomūs, bet mes galim išugdyti dar kažką. Tai galbūt ta privati iniciatyva ir galėtų būti – dalį savo lėšų, mokesčių sumokam, ten gal vėl kokia proporcija, skirkim tai šakai. Ir, be abejo, ten dailės galerijoms, dar kažkam... Čia tiesiog faktas, kad reikėtų praplėst. Aišku, tai reikėtų derinti su viešaisiais finansais, žiūrėti. Čia reikia kompleksinio to požiūrio.“ [MR1]
- „Man tai idealu būtų, jeigu būtų kažkoks tai rodiklis, kuris nuo bendro vidaus produkto. Būtų labai logiška. Aišku, tada jį labai atsakingai paskirstyt reikėtų, be abejo, daugiausiai dedant į švietimą.“ [MR1]
- „Tos lengvatos sąlygiškai neblogos visai yra. Kaip jas utilizuoja kiti... nu, kitos įvairios įmonės – aš tiesiog nežinau. Man atrodo, kad skatinimo mechanizmų tikrai pakanka. Toliau turi atsirasti, nu, sąmonė.“ [MR3]
- „Tai, tai gerai būtų, kad valstybė galėtų remti ir mecenatus, aišku, visaip turėtų skatinti valstybė ir tuos mokesčius mažinti už mecenavimą.“ [TR3]
- „Lietuvoj pirmiausia visi žiūri, jeigu tu prašai tos lengvatos, tai esi „žūlikas“ ir stengiesi... praturtėti...“ [MR4]
- „Ta prasme tu darai tą, ką turėtų valstybė daryt, ir tu savo lėšom darai, nu tai suteikit nors kažkokias lengvatas, ten kad nereikėtų kažkaip PVMų, ar mažesnę kažką, nieko tokio nėra.“ [MR5]
- „Nu vis dėlto jos [aut. pastaba – lengvatos] yra tam tikras „saldainis“ kultūros projektų atstovams kalbėti su mecenatais. Ta prasme, galima galų gale susitikti tam, kas supažindint

su koku įstatymu ir susitikus tu gali apie tai kalbėtis, ir tada labai švelniai pereiti, perleisti pokalbį į projekto pristatymą, nes su rėmėjais, tiek mecenatais, tiek privačiais labai sunku susitikti, kuomet iš karto kvepia tuo, kad tu ateini prašyt pinigų. Visada susitikimas ir bendravimas vyksta apsikeisti informacija apie projektą arba bendrą situaciją valstybėje tame sektoriuje, pavyzdžiui, ir rėmėjams patinka, kada jie gauna daugiau informacijos tam tikro pobūdžio, kurios jie šiaip negautų galbūt.“ [TR2]

Interviu dalyviai teigia, kad turėtų būti kokia nors valstybės strategija šiuo klausimu:

— „Be abejo. Vienareikšmiškai. Be to... Nu, galų gale, ką reiškia kultūra? Tai tada mes vėl sakome, kad nusivažiuosime į meną, kuris... ta prasme, yra... pelningas. Bet tada vėlgi – po tuo yra labai daug paslėptų dalykų. Mes puikiai žinome ir tarybinį kiną, bet vėlgi galime sakyti, kad yra kitos alternatyvos, ir holivudinis kinas, kur vis tiek tam tikri šalies patriotiniai dalykai yra paslėpti. Tai vėlgi – tai priklauso, ir tas kinas... Aišku, vienu nušauname du zuikius: siekia ir valstybės kažkokių interesų, ir kuria finansinę naudą. Aišku, jeigu taip būtų įmanoma – būtų idealu. Bet mes skiriamės nuo tokių tautų... Ir į Rytus, ir, ir... Ženkliai į Vakarus. Mes tikrai turim savo identitetą... Tokį šiaurinį identitetą. Ir tas kinas mūsų gal netenkintų visai, nes tada jau... žiūrėtų galbūt paaugliai ir, ir, ir... ten kokie nors kovų meistrai, mėgėjai, vaikai. Tai ta prasme, aš manau, kad mums nepritaikyta nei viena forma, tai reikėtų kažko tai atskiro, unikalaus, be abejo.“ [MR1]

— „Arba tada vėlgi – ko mes norim: ar mes norime skaidriau žiūrėti ir valstybei duoti tą funkciją prižiūrėt daugiau su tom lėšom, ar mes tada turime formuoti privačias bendroves, kurios steigty, daryty savo fondus...“ [MR1]

— „Dabar yra pokyčiai, yra dabar kuriamos naujos strategijos ir bandomos sudaryti, bet tai nu yra dar procesas, dar tikrai nėra tas tobulasis variantas. Dar yra daug neaiškumų, neišbaigtumų, pokyčių, kurie nuolatos vyksta, tai čia, man atrodo, ir yra pagrindinė, kaip sakot, valstybės dar dalis, kad jie turi nusodinti viską į tą stabilų jau lygmenį.“ [GR5]

— „Nu sakau, nu aš pati nežinau, gal tai vyksta, bet tie vat, pavadinkim, kad ir apskritojo pokalbio tie stalai, kad jei vyktų jo, tarkim, ministerijos, kad tiesiog būtų apsikalbami dalykai, kad būtų informuojami kultūros operatoriai apie planuojamus rengti, nežinau, naujus planus, strategijas arba kažkokius tuos, ką jau priima pati vyriausybė. Tai, kad jau tai būtų tame procese, kad būtų įtraukiami, bent suteikiama galimybė dalyvauti. Sakau,

aš nežinau, galbūt taip ir vyksta. Gal tiesiog aš nesu apie tai informuota. Bet tam, kad galėtų ateiti va tie patys kultūros operatoriai ar tie patys mecenatai, kurie norėtų arba jau yra, norėtų būti visuose sprendimuose įtraukiami dar tame lygmenyje, kada yra dar tiktai kuriama. Tai sakau čia tokių aš nugirdau, kad ten atvyksta tokių, kaip kūrybinių industrijų strategijų rengimo tame etape, kad ten yra daromos tos diskusijos su tais ir privačiais vienetais, bet sakau, be šitos dalies gal dar reikėtų stiprinti, va, kaip sakot, siūlyti, įtraukti labiau ne į jau pačio fakto, nu kaip tai yra priimta, bet į pačio jo kūrimą ir sužinoti visų interesų sričių pozicijas.“ [GR5]

Svarstydami apie būdus, kaip valstybė gali skatinti mecenatystę, interviu dalyviai išskiria ke-
lias priemones:

- Informacijos sklaida, švietimas:

— „Aš manau, kad reikia daugiau viešumo, daugiau informacijos.“ [TR4]

— „Aišku, kad švietimas ir kažkokie aiškūs pavyzdžiai, kas gero iš to išėjo.“ [MR3]

— „Antras momentas, be abejo, yra reikalinga būtų tam tikra programa komunikacijos arba viešinimo, kad atsirado toks įstatymas, kuriuo galima pasinaudoti. Trečias dalykas būtų, kad tam tikra programa ar komunikacija, kuri vertintų ir atkreiptų dėmesį į organizacijas, kurios sugeba suderinti privatų ir viešąjį sektorių. Taip, kaip mes, tarkim, girdim, kad kaip gražu, kad savivaldybė su viešais ir privačiais finansais ir kultūros sektoriuje, jeigu būtų tokie pavyzdžiai iškelti viešinami kaip geros praktikos pavyzdžiai.“ [TR2]

— „Reikia rengti kažkokius forumus bendravimo, kad visi sėdėtų ir bendrautų. Ne tai, kad aš Jūsų nematau, bet rašau Jums laišką, kreipiuosi. Reikia padaryti kažkokią atvirą erdvę, kur galėtume komunikuoti vieni su kitais. Ir galbūt taip mes išgirstume vieni kitus.“ [GR9]

— „Manau, taip, todėl, kad bus viešinama. Paskaičiau, kad Oginskio bus metai ir jeigu jį viešins, ir jį sakys, kad Oginskis buvo mecenatas ir bus visur pilna. Visų pirma žmonėm, sakau, man tai kaip žmogui pragmatiškam, man reikalinga informacija. Kuo aš daugiau gausiu informacijos, kuo aš daugiau surinksiu, tuo man bus įdomiau ir žingeidžiau, ir visa kita. Sakau, aš įdomumo dėlei įsijungiau internetą, ir sakau, pažiūrėjau, kiek buvo mecenatų. Tai vat, vat, vat sakau, aš gavau informaciją, aš susidariau dabar jau platesnę savo akiratį ir gal dabar aš kitaip dar. O jeigu aš... aš nežinau, aš galvoju, ar yra mecenavimo įstatymas, ar ne? Nes aš niekada su tuo nei aš susidūriau, nei aš žinau, nei nieko.“ [GR10]

- Mecenatų pagerbimas:
  - „Tų jau mecenatų kažkaip pagerbimas, ir... jiems patiems ūpas pakils.“ [MR3]
  - „Keisti moralinį klimatą arba požiūrį į mecenavimą. Privati iniciatyva yra gerai. Vertinti, globoti, apdovanoti, moraliai paremti tuos žmones, kad jie štai yra pavyzdiniai piliečiai, kurie paremia kažkokius ten dalykus ir taip toliau.“ [TR1]
- Tarpininkų ugdymas ir skatinimas:
  - „Tarpininkus skatinti būtų labai pozityvus reiškinys, nes, kaip ir versle, taip ir kultūroje, vieni projektai yra didesni, kiti mažesni. Ir tie projektai, kurie yra didesni, kurie turi tikrai didesnes auditorijas, nežinau, kino festivalis, kad ten ir „Kultūros naktis“, auditorija skaičiuojama šimtais tūkstančių arba keliasdešimt tūkstančių. Tai jie labiau ateityje bus, jeigu samdyti profesionalus, tai dirbtų jų organizacijos viduje. Tuo tarpu visada bus mažesnių renginių ir reiškinų, kurie negalės sau leisti profesionalų, tačiau jeigu tarpininkams, irgi būtų tam tikras paramos priemonių mechanizmai konstruojami.“ [TR2]
- Sutvarkyta įstatymų bazė, visų pirma – lengvatos:
  - „Įstatyminė bazė... Aš neįsivaizduoju, ar tai įmanoma, ten pradėdant nuo Konstitucijos, baigiant visais kitais poįstatyminiais aktais, bet, pavyzdžiui, va taip sakyti: „Ir vieną procentą nuo savo pelno, pajamų, kur tu turi mokėti šitam, mokesčių inspekcijai, tu, jeigu sumoki teatrui, sportui, bet kokiai kultūrai, sakau, ar kažkam, tau nereikia mokėti, tu, vat mes pateikiame vienas kito sąskaitas, kad mes apsikeitėm, ar ten ne sąskaitas, sutartis rėmimo, ir tau nereik mokėti“. Tada, tada aš jau galėčiau nueiti pas, va, kaimyną ir sakyti: „Tai tu tą vieną procentą, jis tau vis tiek ar ten, ar ten, koks tau skirtumas...“ Nes dabar jam tą vieną procentą plus reikia mokėti. Juk jeigu aš paprašau pinigų, tai yra plus. Viskas ant viršaus, nes tu vis tiek turėsi visus mokesčius susimokėti ir ant viršaus dar kažkodėl tam teatrui, neaišku kodėl. O čia, kai pasidaro „o koks skirtumas, kam mokėti“, tada taip, aš manau, kad būtų mum lengviau šnekėti.“ [PG2]
  - „Tai tas pats ir su įstatymine baze, jeigu ji bus palanki tiems veiksmai ir tai gali būti, kad kiti gal kokią silpnumo minutę, ar kaip parems, po to užsikabins ir ir gali tai išsukti tą ratą.“ [MR5]
  - „Pirmas, kaip sakant, sukurti teisinės galimybes privačiai iniciatyvai ir šiek tiek sumažinti tą valstybės apimtį, ta prasme, kad sakyti, štai, kad privačios iniciatyvos, yra... Joms turi

būt sukurtos galimybės.“ [TR1]

— „Visada geriausia turėti, visų pirma, palankią aplinką tam, kad tie, kurie yra aktyvesni, pradėtų greičiau veikti ir, pavyzdžiui, norėtų pasekti tie pasyvesni.“ [TR2]

— „Visų pirma, tai turėtų būti sutvarkytas ir pabaigtas vis dėlto įstatymas, kuris leistų ir fiziniams asmenims investuoti, nes tai bent jau būtų pagrindas stengtis, sakykime, kultūrinėms organizacijoms. Nors mes ir suprantam, kad mecenavimas vyksta ne dėl kažkokio didelio savanaudiškumo, bet turėjimas mechanizmo, pagrindo visada padėtų papildomai apie tai šnekėt organizacijoms su fiziniais asmenimis. Čia yra vienas momentas – tai teisinė bazė.“ [TR2]

— „Lengvatos, aš manau, skatintų... Nevaidina pagrindinio vaidmens, ta prasme aš nemanau, kad įmonė, žinodama, kad jie turės kažkokią tai lengvatą pelno mokesčiui, tai va, jie ieško, ką čia paremti. Kai jie jau sugalvoja, ką paremti, ir žino, kad parėmus ta suma ten truputėly jiems kažkas atsiperka, tai viskas yra smagu ir tai tiesiog, na kaip pastūmėjimas priimti galutinį sprendimą ir padėt parašą direktoriui, bet ta pati mintis, kad remti, aš nemanau, kad dėl to ateina.“ [TR4]

— „Aš manau, pirmiausia reikia sutvarkyti įstatyminę bazę, nes į mus kreipiasi organizacija ir sako: „mes norim paremti tokį ir tokį atlikėją, bet mes kaip įmonė negalim to padaryti tiesiogiai. Ar galim mes paremti fondą, o fondas paremti atlikėją?“ Tai va, mums, iš tiesų, nėra sunku tai padaryti ir mes čia nepažeidžiam jokių įstatymų, bet kodėl tada to nepadaryti paprasčiau? Aišku, kad užtikrinti, kad tos lėšos buvo panaudotos tikslingai, ir visa kitą turi būti kažkaip užtikrinta, bet vis tiek, manau, tas rėmimas, turėtų būti paprasčiau jį padaryti, nes po to yra visokie deklaravimai mokesčių inspekcijai ir panašiai, tai galbūt viso to reikia, visą tą informaciją mokesčių inspekcija turėtų turėti, bet manau, kad turėtų būti paprastesnis mechanizmas.“ [TR5]

— „Verslininkams, verslo sektoriui sukuriamos kažkokios, reiškia, prioritetai ar lengvatos, kur jie mažiau mokesčių moka, ar dar kažkas, tai aš manau, kad kažkuria prasme tai būtų ir paskatinimas to dalyko. Nes galbūt dauguma net nesusimąsto, kad galėtų, reiškia, savo... savo darbo, laiko rasti ir padėti kažkokiai kaimo, miestelio bibliotekai įsikurti, ir skirti tam pinigų.“ [GR1]

5.3.3. Santykiai tarp donoro (mecenato) ir gavėjo

Svarbiausias santykių tarp donoro ir gavėjo aspektas – tai komunikacija, grįžtamasis ryšys. Visi mecenavimo proceso dalyviai vienu ar kitu aspektu pabrėžė komunikacijos svarbą, ypač tokios komunikacijos, kuri yra veikiau asmeninė padėka. Toliau pateikiamos svarstymą, ar paramos gavėjo grįžtamasis ryšys donorui yra svarbus, iliustruojančios citatos:

- „Tai – pirmoje eilėje svarbus. Jeigu mes norime tęstinumo... kuris buvo iki šiol, ta prasme, ir tarpukario Lietuvoje, tai turi būti atgalinis ryšys.“ [MR1]
- „Taip, labai, kai kuriuos dalykus aš aiškiai dirbdamas su reklama tikrai žinau, kad labai sunku pamatuoti ten tiesiog, bet taip, atgalinis ryšys tai yra privalomas, būtinas ir nebūtinai ten „Ačiū“, bet tai yra svarbu, kad tai, nu, kad toliau tikėtum žmones to projekto ir drausmės, sakykim, tų renginių organizatoriam tiesiog nu turi būt aiški drausmė, atskaitomumas ir kad: „Aha, okey, mes tai padarėm, pavyko tas, nepavyko kitas.“ Norime kitiems metams pagerinti – tai viena, ir tiesiog tokie dalykai labai reikalingi, nes, jeigu, sakykim, įstaiga viešoji kreipiasi dėl mecenavimo, bet nu mes matom juos tik taip – šiemet remiat, neremiat nu? Teko ir tokių sutikti. Pernai rėmė, tai šiemet jau remia, kaip tai. Jo, būna tokių, taip. Įvairių istorijų turim ir, ta prasme, kad nu tiesiog atėjo krizė, nebuvo, kad remia, atėjo pas mus. Pagelbėkit, paskui gal kažkas pagerėja, ai, bet nei „Laba diena“, nei „Viso gero“, tai turim tokį variantą tiesiog. Būna taip.“ [MR2]
- „Nu, turbūt svarbi. Kiekvienam žmogui malonu paprasčiausiai, kai jam pasako: „Ačiū!“. Nors aš to labai čia neakcentuočiau, nes tu visada... tu visada matai, kur tie pinigai nuėjo. Ir žinai, sąmoningai net, kur jie ten nueis, nes jeigu kažkoks keistas projektas, tai niekada jie ten tų pinigų...“ [MR3]
- „Nes mecenatas... tikrai nori žinoti, nu, grįžtamąjį ryšį turėti. Ar tu turi pakviesti į savo renginį, ar tu turi padėkoti, ar tu turi, nu, kažką tai tokio... Nu, parodyti dėmesį kažkokioj tai formoj. Nes daug žmonių yra, nu, jautrūs, kad tu išėjai su pinigais ir grįžti tik po metų sekančios porcijos pasiimti. Tada jau sakys, kad aš nieko nežinau apie tave, nei girdėjau, nei aš žinau...“ [MR4]
- „Taip, aš manau, kad didžiąja dauguma atvejų, jeigu gavėjas sugeba gerai įsisavinti lėšas ir išpildyti lūkesčius mecenato ar paramos davėjo, tai ta parama gali būti ne vienkartinė. Na mūsų praktikoj tai mes taip ir darom, kad tiesiog stengiamės apie save priminti. Tai vienas

dalykas, kad mes toj savo srity teikiam visą informaciją socialiniais tinklais, labai stengiamės, kad ta informacija pasiektų ir mūsų partnerius, taip pat, kaip ir minėjot, atvirutės, kvietimai į renginius. Tai tiesiog, kad jie matytų, kaip mes veikiame, jaustų mūsų pulsą ir tuomet tikimės, kad ta parama būtų ne vienkartinė ir jie matytų prasmę tame.” [TR4]

— „Privalo!” [TR5]

— „Be abejo, kad taip. Pasaulinė statistika arba tyrimus, kuriuos yra dariusi Čikagos agentūra „International group“ atlikusi prieš keletą metų, ir pagal jį net keturiasdešimt septyni procentai sprendimų ar pratęsti bendradarbiavimą iš rėmėjo pusės priklauso nuo to, ar jisai gauna po projekto ataskaitą, kas buvo padaryta ir nuveikta. Čia aš kalbu apie privačius rėmėjus. Mecenatam galbūt mažiau, statistikos tokios neturiu, bet, be abejo, visuomet pirma padaręs tam tikrą ataskaitą, ar ji būtų marketinginė, ar mecenato veiklos ataskaitą, tai leidžia jam padėti tokį galutinį tašką, kad ta partnerystė buvo, na pilnavertė. Nes kaip ir bet kuriam bendradarbiavime, jeigu tu neuždarai projekto ciklo, tai visada lieka, toks lieka truputėlį tuštybės, neaiškus jausmas. Ir, be abejo, vienas dalykas visada yra daromos ataskaitos, tiktai nuo rėmėjų tipo priklauso kokios yra daromos: rėmėjams vienokios, mecenatams kitokios, jos galbūt abstraktesnės, tokios apie veiklą. Ir, be abejo, nuolatinio ryšio palaikymas yra atvirukų siuntimas oficialių švenčių proga, tai tada renginio organizavimas tampa nedidelio pasibuvimo arba ten prieš kokį kino filmą kažkokį ar kažkokios naujienos pristatymas visada padeda priminti apie save ir neprarasti ryšio arba tam tikro pulso. Matot, kai reikės sugrįžti prie naujo ciklo būsimo renginio, būtų galima tą padaryti lengviau.” [TR2]

— „Manau, kad svarbu. Aš galvoju, kad tikrai labai svarbu.” [GR10]

— „Tai vat tiesiog vyksti visą laiką pasveikinti arba va sakau, tiesiog po projekto vyksti pas juos padėkoti su dovanom ir apsitarti, pristatyti, kas buvo padaryta, ko nepavyko padaryti, ką planuojama keisti, kas neplanuojama. Toks kaip mini pristatymas. Visą laiką kviečiame į tuos pačius renginius uždaromuosius, kada būna pristatomi tie rezultatai, kas buvo pasiekta. Toks va didesnis, bet aš visą laiką bandau individualiai su kiekvienu, nu tarkim, rėmėju, ne mecenatu, bet rėmėju, atskirai, nes vis tiek kiekvienas turi savo poziciją ir savo lūkesčius. Man atrodo, kad čia yra didžiausia, nu kiek man pačiai asmeniškai teko susidurti, tai jiems tai yra labai svarbu ir vertinga, nes jie sako, būna dažnas klausia, kodėl nebenorite, tarkim, nu remti kažkokių kultūrinių veiklų, sako, kad tai būna labai momentinis: ateina, paprašo

ir viskas. Sako, kad kažkas ateitų ir paklaustų, ką mes galvojame, arba kad pasakytų, kaip pavyko, sako, tai čia vienetai taip daro.“ [GR5]

Tačiau mecenatai dvejopai vertina paties mecenato pristatymus viešai:

— „Yra įvairių. Aš žinau, yra ir tokių, ir tokių. Čia labai priklauso nuo žmogaus asmeninių savybių. Vieni mėgsta labai, nu, būti viešumoj ir... pasirodyti, pademonstruoti savo tą, kad juos pagirtų, ir galbūt jie nesiekia sąmoningai to, bet kai tas įvyksta, jie džiaugiasi ir... Aš esu visiškai priešingos natūros žmogus. Man svarbu daryti savo darbą ir turėti kolektyvą, kuris daro, kažką tai stebėti ir...“ [MR4]

— „Kad tas... čia irgi dvejopas jausmas. Kartais tu nori žinoti ir nori, kad tave pakviestų, o kartais tu nejaukiai jauties. Man taip... Ok, tave pakviečia, ane, tie žmonės ten dėkoja, man tas... aš tada norisi prasmegti kur nors, žinot, tai toks irgi. Tai ir kai tas grįžtamasis ryšys: norisi išgirsti ką nors, bet nesinori tos pompastikos kartais, nes kai pastato ten prieš tūkstantį tų dailės akademijos studentų, ten ploja, aš sakau, gal neateisiu... Tai be abejonės, bet vat vieną, čia irgi gera tema, kad grįžtamojo ryšio norisi, bet jokiais būdais nesinori kažkokio... grįžtamosios naudos.“ [MR5]

Patys mecenatai mato prasmę bent iš dalies dalyvauti remiamose veiklose:

— „Jeigu jo nėra, jeigu aš vieną kartą paaukojau, tai dar paskutinį sykį aš jums padėsiu, bet, gink Dieve, čia nėra... Tada sekretorei sakai.... Tai čia ir yra esmė, kad, ta prasme... Tai jeigu tu, jeigu tu nedalyvauji, tai tada, vėlgi tada – tu ne mecenatas iš dalies, aš sakyčiau. Tu skiri tik finansinę injekciją. Tu atsikratei. Tai... Tai o kam nuėjo tavo pinigai, gal tada jie nei racionaliai panaudoti, tarkim, jei tai pinigai, arba... lėšos ar laikas... Čia perkeltine prasme kalbame apie viską... Ne, tai turi džiaugtis tuo, ir tai... Nu, tai turi nešti gerį tau pačiam. Tai tada yra noras toliau tęsti.“ [MR1]

Tačiau tarpininkai ir gavėjai mecenato dalyvavimą mecenuojamose veiklose vertina prieštaringai:

— „Iš tikrųjų, aš manau, įvairiai. Iš tikrųjų yra tokių, kurie nori dalyvauti ir žinoti kiekvieną žingsnį, kaip kas bus panaudota. Turim ir tokių atvejų. Bet turim ir tokių atvejų, kurie skiria paramą tiesiog fondo veiklai ir jiems nesvarbu, kam bus panaudota parama konkrečiai.“ [TR4]

— „Aš manau, kad kiekvienas turi dirbti savo darbą. Menininkas turi kurti, vadybininkas turi vadybinti, o mecenatas dirbti savo tiesioginį darbą.“ [GR8]

— „Žinoma priklauso nuo paramos dydžio, priklauso nuo rėmėjo ir mecenato indėlio, kiek jis

nori daryti, kiek jis apskritai žino, tarkim, apie tą sritį, nes nu nepabijokim pasakyti to, kad mecenuojami renginiai, kur mecenatai, rėmėjai, jie net nėra iš tos srities, tarkim, ir tada jie, nu kaip patys sako, jog mes neturime galios kažką sakyti, nes mes net nežinome.“ [GR5]

Nėra ir vienareikšmiško atsakymo, kieno iniciatyva turėtų vykti mecenavimas, bet itin pabrėžiamas gavėjo vaidmuo šiame procese:

— „Gavėjo iniciatyva – be abejo, dėl to, kad jis turi parduot koncepciją. Koncepcija pirmiausia bus patraukli. Ir aš tikrai tikiu, jeigu iš šitos pusės į visus projektus pažiūrėsit, tai turbūt įsitikinsite, kad... žmonės, nu, kad ir tegul nesupranta to meno, bet sprendimus priima dėl rėmimo pagal savo vidinius įsitikinimus.“ [MR3]

— „Yra kur žmonės, pavyzdžiui, turi pinigų ar neturi laiko... Galbūt geranoriškai būtų, bet nežino, ką daryti. Tai, be abejo, turi tie, kurie nori kažką daryti kultūros srityje, turi... turi aktyviai ieškoti pinigų. Aktyviai ieškoti pinigų ir mokėti... mokėti dirbti su pinigais ir su tuo pačiu mecenatu.“ [MR4]

— „Na aš manau, kad vis tiek tai yra natūralu, kad tas gavėjas yra labiausiai suinteresuotas visam šitam procese, tai manau, kad natūralu, kad daugiausia iniciatyvos yra rodoma, bet manau, jeigu yra susiformavusi kultūra, kad sakysim, Vakarų kultūros šalyse ar toj pačioj Britanijoje, kadangi daugiausiai informacijos apie ją turiu, visos normaliai veikiančios, pelningos įmonės, jos daugiau ar mažiau, vis tiek prisideda prie kažkokio tai rėmimo. Jeigu įmonė yra socialiai atsakinga ir kiekvienais metais savo biudžete numato dalį lėšų skirti mecenavimui ar rėmimui, tai aš manau, jie irgi ieško tokių variantų ir ieško, ką galėtų paremti.“ [TR4]

5.4. MECENAVIMO ATEITIS LIETUVOJE VIZIJA

Visi interviu dalyviai pozityviai vertina mecenavimo ateitį Lietuvoje – į klausimą, kokias jie mato mecenatystės perspektyvas Lietuvoje, ar turėsime labiau išvystytą mecenatystės kultūrą, dažnas atsakydavo, tuo neabejojantis:

— „Be abejonės. Be abejonės. Be abejonės. Aš tikrai tikiu, kad jeigu nebus didelių kataklizmų, kažkokių politinių, tai turėtų judėti į tą pusę. Tai tikrai turėtų judėti į tą pusę.“ [MR1]

— „Auganti ir didėjanti.“ [TR4]

— „Oi, gerą matau! Matau šviesią. Greičiau plėsis, didės, TIKRAI! Jau dabar mano vizija kaip yra, jau viskas plaukia, atsiras, kad kas nors kuriasi, va vienas, antras, trečias ir bus keli lyderiai, kurie veš visą tą sistemą, o tada jau kiti visi prisijungs.“ [TR5]

— „Aš viliuosi šviesios ateities šioje srityje ir manau, kad mecenavimo kultūra augs, privatus sektorius stiprės. Jie perims galbūt labiau užsienio patirtį ir jie, nu sakau, viliuosi ir be valstybės, vat kaip sakant, to įsikišimo ir paraginimo, kad jie...“ [GR5]

— „Aš tai gerą matau ateitį.“ [GR6]

— „Nu pabandyčiau naiviai įsivaizduoti, kad viską tą, ką išsakaiu, suveikė kaip kaip panacėja, ir ir atsirado ir kultūros politika ministerijose, ir apskritai valstybėj, ir atsirado finansinės kažkokios lengvatos ir galimybės, ir ir menas iš šiuolaikinio tapo šiandieniniu, aktualiu, ir darbo valandos galerijose kažkur atsirado palankesnės, arčiau vartotojo ir kažkokia tarpinė grandis atsirado tarp vieno ir kito, tą kurį gali puoselėti. Jiems, jiems tarpiniai grandžiai tapo žymiai patogiau dirbti, negu nedirbti ir ataskaitas parašyti iš oro. Nu turi būti patogiau atidirbti, praktiškai tau lengviau atidirbti, negu liaudiškai tariant atsifutbolinti. Nu tau praktiškai sunkiau būtų ataskaitas parašyti kažkokias netikras, nes tau patogiau atidirbti vos ne tai, kad tą laiką užsidirbti, o ne ieškoti to. Tai nu aš įsivaizduoju, kad taip. Vat jeigu tas visas ratas užsisuktų, gal kažkas gautųsi.“ [GR8]

Visų pirma, tai siejama su mecenavimo kultūros ugdymu: mecenatai minėjo, kad jie tikisi iš savo vaikų, jog šie užaugę bus taip pat mecenatais, paramos gavėjai ir tarpininkai taip pat pabrėžė, kad itin svarbu nuo mažens ugdyti „mecenatą“:

- „Tikiuosi, jeigu jie [aut. pastaba – vaikai] galės skirti. Bet, aišku, jeigu negalės lėšų skirti, tai gal skirs laiko tam. Mecenatystė – tai yra darymas pasaulio geresniu.“ [MR2]
- „Pirmas dalykas, kaip ir sakiau, kad tai visgi priklauso nuo auklėjimo, nuo tėvų – jeigu vaikai mato, kad tėvai tai daro, tai automatiškai bus ir mecenuotojų, jeigu bus tam galimybių.“ [MR1]
- „Vis dėlto aš įsivaizduoju, kad mes turėtume sudaryti sąlygas... sąlygas ir ugdyti tą mecenatą.“ [GR8]
- „Mecenatų turėtų būti daugiau. Jeigu kažkas mecenavimui priskirti vieną vardiklį, pagerės. Nes yra daug žmonių, kurie domisi kultūra, kurie norėtų, arba kurie ne prieš, tačiau jie dabar neduoda, neremia. Bet jiems pasiūlai ir jie pagalvoja, o kodėl ne? Reikia šviesti, dirbti ta linkme.“ [GR9]

Antra, tai siejama ir su tarpinių institucijų aktyvesne veikla:

- „Organizacijos, viešieji fondai – be abejo, jie galėtų geriau pristatyti pačią esmę, projektą, kartais geriau nei pats, tarkim, įgudęs menininkas. Būčiau už tas profesionesnes organizacijas, susibūrusias galbūt ties tematika, ta prasme, tai... Dailininkų tos pačios sąjungos. Mes gerbiam, aišku, savo vyresnius visus sąjungų narius, bet aš manyčiau, kad reikia pokyčių daug. Ir jeigu mes norime, kad jie turėtų ir pritrauktų, nesėdėtų vien tik iš biudžeto, kaip įprasta yra, kad už kiekvieną susirinkimą gauna kažkokią dalį atlyginimo, nu, šimtą litų, kad susirenka... senukai su lazdom. Aš esu tikrai už mūsų vyresniųjų kartą, kuri daug padarė ir nuveikė, bet reikia ir naujo požiūrio. Mes galime atsilikti iš viso... Ir aktyvumo... Norint pristatyti, tu turi suprasti esmę. Realijas šiandienines. Tada tu gali ateiti ir pasakyti, galinčiam būti mecenatu paaiškinti visą esmę, kad žiūrėkime, jei čia įdėtume, būtų tas, tas, tas, už jūsų lėšas būtų padaryta tas, tas, tas.“ [MR1]

Trečia, tai siejama su tiek donoro, tiek gavėjo suinteresuotumu mecenatyste:

- „Norėtusi į tai labiau žiūrėti su viltimi, ir kad degtų žalia spalva, reiškia, daug kam. Kad kažkoks turėtų atsirasti tas... balansas tarp donoro ir gavėjo. Tada, kad ne tik gavėjai žvalgytųsi labiau ir stovėtų su ištiesta ranka, kas kartais, ne kartais, bet dažniausiai, būna nemalonu... Kad ir tas donoras irgi žvalgytųsi plačiau ir suvoktų, kad jo pagalba, ta injekcija, reiškia, tas indėlis, nu, tikrai gali ir padėti ne tik konkrečiai organizacijai, bet jos veikloje ir to pasekoje, reiškia, visos šalies mastu.“ [GR1]

Vertinant kultūros rėmimą ateityje, nėra pabrėžiamas valstybės vaidmuo, bet daugiau tikimasi

iš privačių mecenavimo iniciatyvų, keliant mecenato prestižą Lietuvoje:

- „Tai valstybė, tai tikrai aš nemanau, kad ten artimiausią dešimtmetį... Vis tiek dabar skirs daugiau raketoms pirkt. [juokiasi] O manau, kad tą patį mecenavimo prestižą kelti iš tikrųjų pritariu, tas yra pasakyt „Ačiū“ ir aiškiai, ta prasme, nu reikalingas labai, reikalinga veikla, reikalingas darbas. Aš nu taip matau, iš tikrųjų tai reikalinga dirbti su būtent, kad, kad mecenatai, rėmėjai, kad jie norėtų ir kuo plačiau dalyvautų.“ [MR2]
- „Aš visada svajojau, kad mecenatu būti ypač tai yra prestižas. Čia jeigu kažkoksai tai projektas labai puikiai pasisekė, būti šito projekto mecenatu, tai ne tik tai pačiai įmonei, kaip tas socialinės atsakomybės viešinimo prasme, ta komunikacine, bet ir valstybei irgi yra prestižas, nes iš to dalyko yra kuriami kažkokie tai inovatyvūs produktai, kurie gali tave viešinti ir užsienyje. Ir iš viso aš galvočiau: kas yra mecenavimas? Čia tas pats, kai jeigu tu esi krikščionis, pavyzdžiui, duokime dešimt procentų nuo savo, sakykim, pelno, nors čia iš tikrųjų nuo pajamų. Dešimt procentų turėtų skirti visuomenės labui ir va tie dešimt procentų grįžtų tau per kažkokios valstybinės paramos kita prasme. Tai čia būtų idealiausiai, man atrodo.“ [GR4]

APIBENDRINIMAS

Mecenavimo ir *filantropijos* sąvokų apibrėžtys yra gana plačios – pasižymi turtinga, klasikinę Graikiją siekiančia istorine raida ir iki šių dienų vyraujančia didele sąvokos turinio įvairove. *Mecenavimo* sąvoka akademinėje literatūroje dažnai tapatinama su kultūros filantropijos koncepcija ir apibrėžiama kaip viena iš moderniosios filantropijos krypčių. Pagrindiniais akcentais apibrėžiant filantropiją ir mecenavimą laikomi mecenavimo motyvai ir rezultatai.

Apibendrinant mokslinę literatūrą, pastebima, kad filantropijos ir mecenavimo motyvai išsidėsto egoizmo, egocentrizmo ir altruizmo skalėje, kurią apibrėžia konfliktuojantys vertybinių motyvacinių veiksnių poliai: normatyvinis geranoriškumo ir geros valios (altruistinis) vs. racionalusis egoistinis. Ne mažiau nei mecenavimo veikėjo vertybinės orientacijos, mecenavimo motyvaciją neišvengiamai lemia ir veikėjo vaidmuo filantropijos procese (donoras, tarpininkas, gavėjas).

Apibendrinant skirtingas užsienio šalių mecenavimo patirtis, reikia pažymėti, kad plačiausiai taikomos pasaulinės filantropijos ir mecenatystės skatinimo praktikos yra racionalioji, kuri grindžiama mokesčių lengvatomis, ir neracionalioji emocinė ar vertybinė, kurios pagrindas yra egocentrinis motyvavimo imperatyvas, praktikoje reiškiamas kaip viešinimas, apdovanojimas. Vertybinės mecenavimo skatinimo praktikos ilgainiui veikia visuomenės mentalitetą, t. y. formuoja mecenavimo reiškinio teigiamą įvaizdį ir kita.

Aptariant skirtingose Europos valstybėse taikomus teisinio reguliavimo mechanizmus, susijusius su privataus sektoriaus paramos kultūrai skatinimu, svarbu paminėti porą aspektų, kurie svarbūs kalbant apie teisinio reguliavimo tobulinimą Lietuvoje: 1) egzistuoja eilė teisinių mechanizmų (priemonių), susijusių su paramos kultūrai skatinimu, valstybės neretai pasirenka įgyvendinti kelis tokius mechanizmus (priemonės); 2) valstybės pasirinkti teisiniai paramos kultūrai skatinimo mechanizmai (priemonės) yra glaudžiai susiję su tokiais veiksniais kaip valstybės įstatymų leidybos tradicija, paramos kultūra bei politika, ekonominė padėtis ir pan., ir yra tiesiogiai šių veiksnių veikiami. Taigi siekiant keisti dabartinį paramos kultūrai skatinimo modelį Lietuvoje, jokių būdu negalima tiesiogiai perkelti kokios nors kitos valstybės modelio, neatsižvelgiant į esminius, perkeliama modelį paveikusius veiksnius.

Pagrindinis skirtumas tarp valstybių, kuriose privataus sektoriaus paramos kultūrai tradicijos laikytinos giliomis (susiformavusiomis) (pavyzdžiui, Nyderlandų ar Jungtinės Karalystės), ir valstybių,

kuriose šios tradicijos dar formuojasi (pavyzdžiui, Lenkijos, Slovėnijos ar kad ir Italijos), yra toks, kad pažengusiose valstybėse pasirinkti nuoseklesni teisinio reguliavimo kultūros paramos skatinimo priemonių srityje modeliai. Pavyzdžiui, Lenkijos ir Italijos įstatymuose įtvirtintos tiek mokesčių lengvatos fiziniams ir juridiniams asmenims, teikiantiems paramą, tiek galimybė fiziniams asmenims skirti dalį pajamų mokesčio (0,5 proc.) pasirinktam juridiniam asmeniui (paramos gavėjui), veikiančiam kultūros srityje. O štai Jungtinėje Karalystėje ir Nyderlanduose pasirinkta viena nuosekli sistema, t. y. tik mokesčių lengvatos paramos teikėjams fiziniams ir juridiniams asmenims, bet ne galimybė skirti dalį pajamų mokesčio kultūros srityje veikiančioms juridiniams asmenims. Jungtinėje Karalystėje yra įgyvendintas vadinamasis papildomo finansavimo (*angl.* „Matching funds“) modelis, kai privataus asmens suteiktos paramos lėšos yra papildomos valstybės skirtomis lėšomis.

Europos valstybių doktrinoje ir praktikoje pripažįstama, jog PVM mokesčio lengvatos, susijusios su kultūros prekėmis ir paslaugomis, yra viena svarbiausių valstybės subsidijų kultūrai. Europos Sąjungos lygmeniu kalbama apie būtinybę suderinti PVM reglamentavimą kultūros prekėms ir paslaugoms. Galimos dviejų tipų PVM lengvatos – sumažinto PVM tarifo taikymas, įskaitant ir 0 proc. VAT tarifo taikymą, arba PVM netaikymas. Šiuo metu 0 proc. PVM tarifas kultūros prekėms ir paslaugoms yra taikomas Latvijoje ir Suomijoje.

Lietuvoje šiandien egzistuoja keli paramos kultūrai teisiniai mechanizmai: pridėtinės vertės mokesčio lengvatos; mokesčių lengvatos paramos kultūrai teikėjams (pvz., mokesčių lengvatos (pelno mokesčio) juridiniams asmenims, teikiantiems paramą kultūros srityje veikiančioms subjektams), tačiau paramos teikėjai fiziniai asmenys negauna jokių mokesčių lengvatų už suteiktą paramą; pajamų mokesčio dalies skyrimas kultūros srityje veikiančioms juridiniams asmenims, turintiems paramos gavėjo statusą (fiziniai asmenys gali skirti 2 proc. pajamų mokesčio pasirinktam paramos gavėjo statusą turinčiam juridiniam asmeniui); specifinė juridinio asmens veiklos forma – fondai (Lietuvos įstatymai suteikia galimybę steigti fondus, kurių pagrindinis tikslas – paramos ir labdaros teikimas asmenims, taip pat ir veikiančioms kultūros srityje; fondai gali gauti paramą iš fizinių ir juridinių asmenų bei ją paskirstyti taip pat fiziniams ir juridiniams asmenims, šitaip sykiu pasinaudodami pirmiau aptartomis mokesčių lengvatomis). Taip pat reikia pažymėti, kad 2 proc. pajamų mokesčio skyrimą vadinti mecenavimo mechanizmu yra netikslu, nes ši priemonė neatitinka filantropijos veiksmo koncepcijos.

Pažymėtina, kad Europos valstybės vis daugiau dėmesio skiria fondams, kaip priemonei remti

kultūrą. Fondams suteikiamos mokesčių lengvatos, jie turi specialų statusą. Pamažu atsiranda ir vadinamieji hibridiniai fondai, pavyzdžiui, kultūros rėmimo fondai, kurių steigėjai yra bankai, ir panašiai. Taip pat, kai kuriose valstybėse klesti tiesioginių finansinių investicijų į kultūros srityje veikiančius juridinius asmenis bei kitokie verslo ir kultūros tiesioginio bendradarbiavimo modeliai.

Filantropijos ir mecenavimo tyrimų Lietuvoje yra nedaug, o iki šiol atliktiems filantropijos tyrimams dažnai būdinga kiekybinė tyrimo metodika, analizuojamas pats filantropijos reiškinys neišskiriant atskirų jos sričių. Tačiau, kaip pastebi Porter, filantropija, o sykiu ir mecenavimas, niekada nebuvo ir nebus „tikslioji“ koncepcija, kadangi pats reiškinys jau nuo pat pradžių tarpasmeninio bei tarpinstitucinio pasitikėjimo ir apsisprendimo veiksmas (Porter&Kramer, 2002), todėl šiam veiksmui analizuoti ypač reikšminga kokybinė tyrimo prieiga.

Remiantis interviu rezultatais galima teigti, kad nors visų tipų mecenatystės veikėjai – mecenatai, tarpinių institucijų atstovai ir paramos gavėjai – savo įsivaizdavimus, kas yra mecenatas, grindžia šiek tiek skirtingais savybių rinkiniais, vis dėlto bendrąja prasme mecenatas yra suvokiamas kaip žmogus, remiantis kultūrą, išmanantis, vertinantis meną, išsilavinęs, dosnus, geranoriškas, aktyvus, visuomeniškas, pilietiškas, plačių pažiūrų. Taigi galime daryti išvadą, kad apibrėžiant mecenatą dominuoja tradicinis požiūris, pabrėžiantis patronažines savybes, o ne investicinius ketinimus.

Pagal interviu duomenis, mecenatystė suvokiama plačiaja prasme: iš mecenato tikimasi nebūtinai tik pinigų ar materialinių vertybių – tai gali būti laikas, patarimai, konsultacijos, organizacinė pagalba.

Mecenavimo motyvacija yra susijusi su keliomis veiksniais, kuriuos galima klasifikuoti pagal kelias plotmes, grupėmis. Pirmoji plotmė žymi racionaliąsias ir neracionaliąsias priežastis, antroji plotmė atskleidžia priežasčių lygmenį – individo ar visuomenės. Pagal šią klasifikaciją, racionali individualinė perspektyva rodo asmeninio domėjimosi konkrečia kultūros sritimi svarbą (asmenys dažnai linkę mecenuoti veiklas ar sritis, kurias gerai išmano, kai yra nuodugniai susipažinę su tam tikros srities problemomis, taip pat kai gerai pažįsta menininkus, t. y. turi racionalių motyvus mecenuoti šias kultūros sritis). Individuali neracionalioji perspektyva iškelia vertybes ir vidinį pasitenkinimą (asmens nuostatas, kad turint reikia dalytis, šeimos vertybes, vidinį pasitenkinimą atlikus gerą darbą, t. y. asmens vidinę nuostatą remti kultūrą). Kolektyvistinė (visuomenės) racionali perspektyva rodo organizacijos viešinimo svarbą (reklama, ženklo žinomumas, investicija). Kolektyvistinė neracionalioji perspektyva iškelia kultūros išliekamosios vertės suvokimą, meilę menui (t. y. esama suvokimo, jog galima ir reikia padėti išsaugoti Lietuvos kultūrą).

Daugiausia akcentuotos tokios kultūros finansavimo problemos:

1. finansų stygius ir sunkumai įvertinant, kada finansavimas yra pakankamas (nes visada atsiranda erdvės finansavimą plėsti);
2. viešinimo trūkumas;
3. nepakankami menininkų ir kitų kultūros srities darbuotojų vadybiniai gebėjimai;
4. aiškios finansavimo sistemos nebuvimas ir nesubalansuotas finansavimas;
5. biurokratizmas;
6. mecenavimo kultūros ir sistemos nebuvimas;
7. teisinės sistemos trūkumai.

Kalbėdami apie kultūros sritis, kurias tikslingiausia remti Lietuvoje ir kurioms reikia daugiausia paramos, interviu dalyviai beveik sutartinai teigė, kad negalima išskirti nė vienos iš sričių ir kad visas jas tikslinga remti.

Interviu dalyviai teigia, kad turėtų būti kokia nors valstybės strategija mecenavimo klausimu. Duomenys rodo, kad svarstant, ar kultūrą turėtų remti valstybė, ar priešingai – turėtų būti skatinamos privačios iniciatyvos mecenuoti, valstybės vaidmuo vertinamas nevienareikšmiškai. Viena vertus, valstybės vaidmuo yra pabrėžiamas. Kita vertus, kaip teigia respondentai, valstybė niekada nebus pajėgi maksimaliai finansuoti kultūrą, todėl prie šito svariai prisidėti galėtų ir verslas, privačios iniciatyvos, mecenatai.

Priemonės, kaip valstybė gali skatinti mecenatystę:

1. informacijos sklaida, švietimas;
2. mecenatų pagerbimas;
3. tarpininkų ugdymas;
4. sutvarkyta įstatymų bazė, visų pirma – lengvatos.

Svarbiausias santykių tarp donoro ir gavėjo aspektas – komunikacija, grįžtamasis ryšys. Visi mecenavimo proceso dalyviai vienaip ar kitaip pabrėžė komunikacijos svarbą, ypač tokios komunikacijos, kuri yra veikiau asmeninė padėka.

Visi interviu dalyviai pozityviai vertina mecenavimo ateitį Lietuvoje – į klausimą, kokias mato mecenatystės perspektyvas Lietuvoje ir ar turėsime labiau išvystytą mecenatystės kultūrą, dažnas atsakė, tuo neabejojantis.

NACIONALINĖS KULTŪROS MECENAVIMO STRATEGIJOS MODELIS

Įžanga

Nacionalinės kultūros mecenavimo strategijos (*toliau – strategija*) modelis (*toliau – modelis*) parengtas atsižvelgiant į viešojoje erdvėje vykstančią visuomenės diskusiją apie nepakankamą kultūros finansavimą valstybės biudžeto lėšomis, labdaringos veiklos ir paramos praktiką bei mecenatystės tradicijos Lietuvoje stoką ir į nesėkmingas pastangas Lietuvos Respublikos Seime priimti Lietuvos kultūros mecenavimo įstatymą. Siūlomas modelis grindžiamas kokybinio tyrimo „Nacionalinės kultūros mecenavimo strategijos sukūrimas“ (*toliau – kokybinis tyrimas*) išvadomis, „Paramą kultūrai (mecenavimą) tiesiogiai reglamentuojančių ir šiai paramos sričiai aktualių Lietuvos Respublikos teisės aktų apžvalgą“ (*toliau – teisės aktų apžvalga*) įžvalgomis, Lietuvos statistikos departamento duomenimis bei kita viešai prieinama informacija. Modelyje formuluojamos pagrindinės Nacionalinės kultūros mecenavimo skatinimo strategijos sąvokos, numatomos strateginės su mecenavimu susijusių procesų kaitos kryptys ir apibrėžiamas valstybės vaidmuo veikiant šią kaitą pageidaujama linkme ir siekiant užsibrėžtų strateginių tikslų.

Pagrindinės sąvokos

Sąvokos *mecenavimas* neapibrėžtumas bei jos santykio su sąvokomis *labdara* ir *parama* neiškumas sunkina galimybes susitarti dėl galimos mecenavimo skatinimo sistemos poreikio, pobūdžio ir funkcijų (žr. „Mecenavimo ir su juo susijusių sąvokų apibrėžtys“). Modelis grindžiamas patikslintomis sąvokomis, kurios neprieštaruja šiuo metu galiojantiems Lietuvos Respublikos teisės aktams, išskyrus toliau nurodomus ir atskirai aptariamus atvejus.

Filantropas – rėmėjas, savanoriškai, neatlygintinai ir nesuinteresuotai (t. y. nesiekiant asmeninės finansinės naudos) teikiantis finansinę ar kitą paramą paramos gavėjams filantropiniams tikslams.

Mecenatas – filantropas, remiantis meno ir kultūros reiškinius, kūrėjus, jų projektus ir organizacijas.

Modelyje *rėmimas* suprantamas taip pat, kaip ir Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įsta-

tyme, tai – paramos davimas įstatyme nurodytiems juridiniams asmenims įstatyme apibrėžtiems visuomenei naudingiems tikslams.

Nors sąvoka *filantropija* apima labai plačią veiklą (šalia paramos teikimo, galima kalbėti apie pagalbos teikimą, savanorystę ir pan.), modelyje paramos atžvilgiu *filantropas* apibrėžiamas siauriau negu *paramos davėjas*. Paramos davėjas gali turėti ir savanaudiškų tikslų, kurie neprieštarauja visuomenės tikslams bei Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymui. Priešingai, filantropas yra toks paramos davėjas, kurio pagrindinis rėmimo motyvas yra filantropinės vertybės, o ne tiesioginė ar netiesioginė nauda (pavyzdžiui, produkto arba prekės ženklo rinkodara).

Modelyje *mecenatas* apibrėžiamas ne kaip rėmėjo, o kaip *filantropo* poklasis. Siūloma apibrėžtis leidžia aiškiau matyti, kokią vietą užima *mecenato* sąvoka šiuo metu galiojančioje labdarų ir paramų reglamentuojančios teisės sistemoje, ir išryškinti mecenato sampratoje dominuojančių filantropinių vertybių reikšmę.

Dažnai viešojoje erdvėje *mecenatas* suprantamas kaip stambiausias projekto rėmėjas (stambesnis ir svarbesnis nei, pavyzdžiui, *generalinis rėmėjas*). Šitaip suprantamas mecenatas yra toks rėmėjas, kuris projektui skiria didžiausią pinigų sumą. Siekiant išgryninti mecenato sampratą, reikėtų atsisiųkyti mėginimų mecenatu vadinti stambiausius rėmėjus. Mecenato titulas neturėtų būti naudojamas tiesioginės rinkodaros tikslams.

Kita vertus, mecenatystė gali būti realizuojama ne tik stambiu mastu. Šiuolaikinė masinės paramos (angl. „*crowdsourcing*“) praktika rodo, jog svari parama teikiama paramos gavėjams ir gausių anoniminių donorų, kurie, lygiai kaip ir stambieji mecenatai, aukoja pinigus ne siekdami finansinės naudos, o vadovaudamiesi filantropinėmis vertybėmis, įsitikinimais bei idėjomis. Dėl šios priežasties strategija turi apimti ir stambiuosius, ir smulkiuosius mecenatus, kurie vadovaujasi tomis pačiomis filantropinėmis vertybėmis ir teikia prioritetą kultūrai.

Strategijos tikslas

Pagrindinis strateginis mecenavimo procesų skatinimo tikslas – *sudaryti sąlygas kultūros mecenavimo tradicijai Lietuvoje formuotis ir stiprėti*. Strategijos sėkmės rodikliai – smarkiai padidėjęs fizinių ir juridinių asmenų skiriamos paramos kultūrai mastas, padidėjęs mecenatų ir mecenavimo faktų kiekis, pasikeitę rėmimo bei filantropinės paramos elgesio modeliai Lietuvoje.

Kadangi mecenavimas yra savanoriška veikla, valstybės politikos priemonės turi būti ribojamos

tik iki procesus skatinančių priemonių, minimalizuojant būtiną teisinį šios srities reglamentavimą. Strategijos parengimas ir patvirtinimas liudija ilgalaikį valstybės politikos prioritetą skatinti fizinių ir juridinių asmenų paramą kultūrai, filantropiją ir mecenatystę. Tam tikslui valstybė turi viešai pripažinti mecenatystės vertę ir sistemiskai kurti prielaidas mecenavimo tradicijai formuotis.

Iš kokybinio tyrimo išvadų matyti, kad, visuomenės požiūriu, valstybės parama kultūrai nėra pakankama ir dažnai nėra nuosekli remiamųjų atžvilgiu. Fizinių ir juridinių asmenų teikiama parama gali efektyviai užpildyti valstybinio finansavimo spragas, kadangi fiziniai ir juridiniai asmenys dažnai gali geriau atsižvelgti į paramos poreikį, nuosekliau nei valstybė rūpintis remiamos veiklos rezultatais.

Pagrindinės strateginės mecenavimo skatinimo kryptys

Nors modelyje konceptualiai skiriami *rėmimas*, *filantropija* ir *mecenatystė*, jis apima visus šiuos reiškinius, kaip sistemiskai susijusius. Pagal organizacijos Labdaringos pagalbos fondas (angl. „Charities Aid Foundation“) sudaromą pasaulinio dosnumo indeksą „World Giving Index“, 2014 m. Lietuva pagal labdaringos veiklos ir rėmimo mastą užėmė 119 vietą iš 133 (Latvija – 89, Estija – 103). Nors ši pozicija yra geresnė nei Lietuvos vieta 2010 m. analogiškame indekse, kai Lietuva užėmė 147 poziciją iš 153, galima teigti, kad, palyginti su kitomis Europos ir pasaulio valstybėmis, Lietuva dar neišnaudoja labdaros ir paramos teikiamų galimybių.

Vertinant fizinių ir juridinių asmenų paramos kultūrai dalį palyginti su visoje Lietuvoje teikiama parama, matyti, jog kultūros sritį gerokai lenkia sportas ir socialinė apsauga. Palyginti su 2007 m. statistikos duomenimis, paramos kultūrai dalis sumažėjo, o socialinei apsaugai – padidėjo. Šie duomenys skatina svarstyti papildomas priemones siekiant paskatinti aktyviau remti kultūrą šalia kitų paramos sričių.

Kokybinio tyrimo pateikiama mecenavimo motyvacijos analizė leidžia teigti, jog kultūros rėmėjų motyvacija keičiasi – ilgalaikės paramos kultūrai procese prekės ženklo viešinimo poreikį keičia filantropinės vertybės.

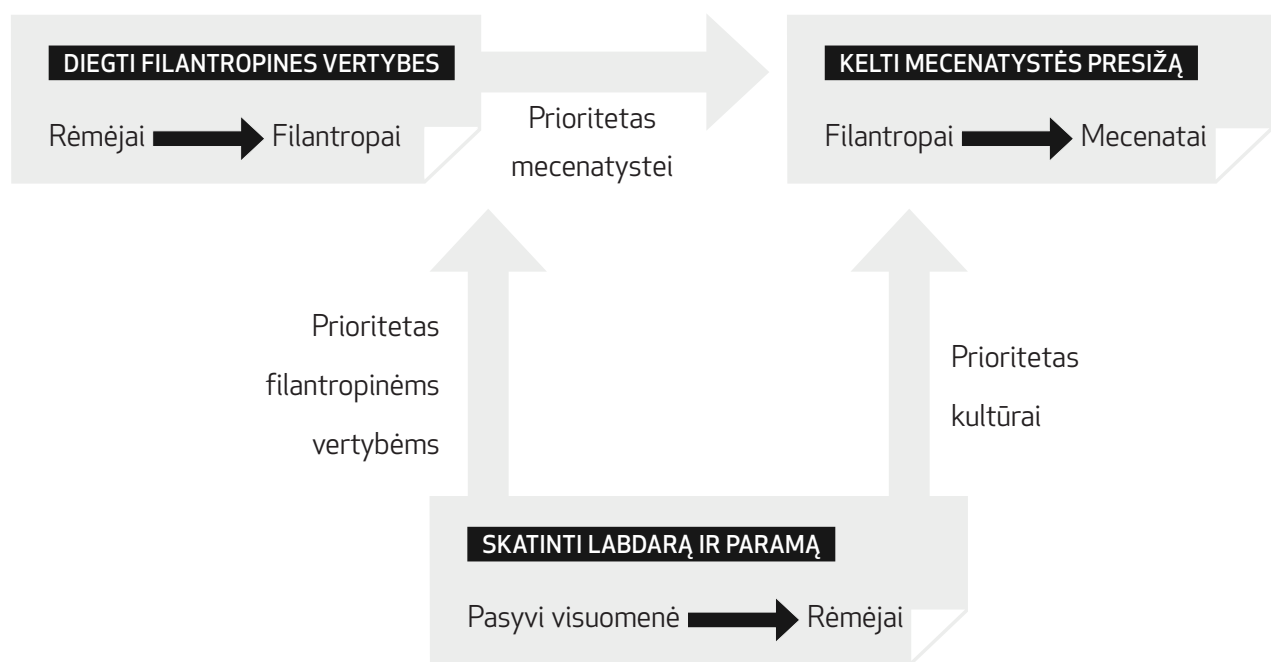
Lietuvoje atliktų tyrimų išvados teigia, jog viena pagrindinių kliūčių įmonėms skirti daugiau lėšų paramai yra nepakankamas valstybės ir visuomenės filantropinių vertybių pripažinimas. Tai rodo, kad dalis potencialių filantropų (fizinių asmenų ir įmonių) yra pasirengę suteikti nesavanaudišką paramą, tačiau nepasitiki visuomenės reakcija ir neįaučia politinio bei ideologinio valstybės palaikymo realizuojant filantropines iniciatyvas.

Šia išvada grindžiama prielaida, kad mecenavimo masto Lietuvoje augimas tiesiogiai priklauso nuo a) fizinių ir juridinių asmenų aktyvumo teikiant labdarą ir paramą apskritai augimo, b) fizinių ir juridinių asmenų paramos kultūrai dalies palyginti su visa parama didėjimo, c) fizinių ir juridinių asmenų paramos kultūrai filantropiniams tikslams dalies palyginti su visa parama kultūrai didėjimo.

Atsižvelgiant į aptartas aplinkybes, modelyje siūlomos šios strateginės mecenavimo skatinimo kryptys:

1. kelti visuomenėje mecenato ir mecenatystės prestižą;
2. diegti visuomenėje filantropines vertybes;
3. skatinti labdarą ir paramą, prioritetą teikiant kultūrai.

Šios kryptys papildo viena kitą ir sukuria sinergiją:

1 kryptis: kelti visuomenėje mecenato ir mecenatystės prestižą

Mecenatystės tradicijos Lietuvoje negali savaime formuotis, kol visuomenė nepakankamai pripažįsta filantropijos ir mecenatystės vertybių svarbą, t. y. kol filantropija ir mecenatystė nėra laikomos prestižine veikla. Pastangas kelti mecenatystės prestižą sunkina tai, jog nei pati *mecenato* sąvoka, nei elgesio modeliai, susiję su mecenavimu, nėra aiškiai apibrėžti, pats mecenavimas nėra pripažįstamas valstybės kultūros politikos prioritetu.

Kokybinio tyrimo rezultatai atskleidžia tiesiogines sąsajas tarp mecenavimo veiklos ir mece-

natų kultūrinės kompetencijos. Dėl šios priežasties galima daryti prielaidą, kad kuo labiau išprusę potencialūs mecenatai, kuo intensyviau jie dalyvauja kultūroje, tuo aktyviau vykdo filantropinę ir mecenavimo veiklą.

Įgyvendinant strategiją šia kryptimi rekomenduojama:

1. Vadovaujantis išgryninta *mecenato* sąvoka įtraukti mecenavimą į kultūros politikos prioritetus, šitaip parodant, kad valstybė pripažįsta mecenatystės svarbą.
2. Sukurti filantropijos ir mecenatystės raidos Lietuvoje stebėsenos sistemą, apimančią kokybišnius filantropijos ir mecenatystės procesuose dalyvaujančių subjektų elgesio modelių tyrimus.
3. Inicijuoti mecenavimo svarbos kultūros raidai analizę ir organizuoti jos rezultatų viešinimą.
4. Remti Lietuvos mecenatystės istorijos tyrimus, skleisti šių tyrimų rezultatus.
5. Remti galimų mecenatų edukacijos projektus, siekiant plėsti jų kultūrinį akiratį, skatinti ilgalaikį individualų potencialių mecenatų domėjimąsi kultūra, kokia nors paskira kultūros sritimi.
6. Sistemaiškai viešinti mecenavimo pavyzdžius, viešai pagerbti ryškiausias mecenatus.
7. 2016 metus paskelbti „Mecenatų metais“, parengti mecenatų metų minėjimo programą, į kurią būtų galima įtraukti ir anksčiau minėtas rekomenduojamas priemones.

2 kryptis: diegti visuomenėje filantropines vertybes

Kokybinio tyrimo rezultatai rodo, kad visų labdaros ir paramos procesų grandžių atstovai pripažįsta, jog visuomenė nepakankamai informuojama apie filantropines vertybes, filantropinės veiklos pavyzdžius. Žinomumo stoka yra kliūtis siekiant šių vertybių pripažinimo. Kita vertus, filantropų ir mecenatų atstovai dažnai filantropines vertybes sieja su jų šeimose gyvuojančiomis dorovinio ugdymo tradicijomis. Dėl šios priežasties rekomenduojama, kad filantropines vertybes atspindėtų ir įvairių amžiaus grupių ugdymo valstybinės programos.

Atsižvelgiant į tai, jog filantropinė veikla dažnai pasireiškia tarpsektorinėmis ir tarpdisciplininėmis iniciatyvomis, rekomenduojama stiprinti vadinamosios „tarpinės grandies“ – fizinių ir juridinių asmenų, kurie užtikrina skirtingų sričių sąveiką – kompetencijas. Šiam tikslui itin naudingi aukštos kvalifikacijos rinkodaros specialistai, išmanantys kultūros ir meno sektorius, kultūros ir kūrybinių industrijų vadybininkai, kapitalo pritraukimo specialistai ir kiti. Kyla klausimas, ar šiuo metu galiojanti labdaros ir paramos fondų politika efektyviai išnaudoja visas galimybes propaguoti filantropines vertybes.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pati kultūros sritis yra itin palanki filantropijos vertybių sklaidai.

Toliau pateikiami argumentai, pagrindžiantys teiginį, jog kultūra prisideda prie filantropijos vertybių diegimo visuomenėje:

1. Paremti meno kūriniai ir kultūros reiškiniai yra vieši, todėl be papildomos komunikacijos pasiekia daug platesnę auditoriją negu paremti socialiniai ar ekonominiai projektai. Tokiu pačiu mastu informacija apie atliktą nesuinteresuotos paramos atvejį pasiekia daugiau žmonių ir ilgesnį laiką – tol, kol kūrinys ar reiškinys yra prieinamas visuomenei.
2. Paremti meno kūriniai ir kultūros reiškiniai liudija ne tik donorų socialinį jautrumą, pateikia sektinus altruizmo pavyzdžius, bet taip pat liudija donoro, kūrėjo ir visuomenės (auditorijos) kultūrinį išprusimą. Suvokimas, jog priklausai visuomenei, kuri vertina kultūrą ir meną, didina pasitikėjimą savo kompetencijomis, potencialiai įkvepia plėsti akiratį, šviestis, kurti aplinką, palankią jaunosios kartos ugdymui, ir kita.
3. Skirtingai negu dauguma kitų sričių projektų, menas ir kultūra gali tapti socialinės ir ekonominės pažangos varikliu – paremti meno ir kultūros projektai gali tapti efektyviomis kūrybinių industrijų veiklomis, sukurti naujas darbo vietas, padidinti sukultūrintos aplinkos vertę ir taip toliau.
4. Paremti meno ir kultūros srities projektai yra susiję su konkrečia vietoje ir prisideda prie vietos tapatumo stiprinimo ir įvaizdžio gerinimo.

Įgyvendinant strategiją šia kryptimi, rekomenduojama:

1. Šviesti visuomenę filantropijos klausimais, viešinant ryškiausias filantropinių ir mecenavimo iniciatyvų pavyzdžius, išnaudojant kultūrai ir menui būdingus komunikacijos būdus.
2. Įtraukti filantropines vertybes į vidurinio ugdymo programas.
3. Stiprinti mecenatystės „tarpinės grandies“ gebėjimus ir kompetencijas įtraukiant filantropinės etikos, kapitalo pritraukimo tematiką į aukštojo mokslo studijų programas bei mokymosi visą gyvenimą programas.
4. Parengti labdaros ir paramos fondų aktualizavimo gaires.

3 kryptis: skatinti labdarą ir paramą, prioritetą teikiant kultūrai

Apžvalgoje konstatuojama, kad šiuo metu Lietuvoje funkcionuojanti labdaros ir paramos sistema yra pakankamai efektyviai teisiškai reglamentuota. Kadangi statistikos duomenys rodo, jog paramą kultūrai smarkiai lenkia parama sportui ir socialinei apsaugai, rekomenduojama funkcionuojančią

sistemą papildyti priemonėmis, kurios paskatintų visuomenės ryžtą remti būtent kultūros sritį.

Kita vertus, funkcionuojanti labdaros ir paramos sistema nepabrėžia filantropinių vertybių, o labdarą ir paramą apibrėžia kaip veiklą, siekiančią visuomenei naudingų tikslų. Dėl šios priežasties funkcionuojanti sistema labdarą ir paramą supranta abstrakčiai bei neapima filantropijos atveju esminės asmeninės motyvacijos daryti gera kitiems. Praktiniai pavyzdžiai rodo, kad dažnai filantropiniams tikslams parama galėtų būti teikiama ir fiziniams asmenims, nors galiojanti sistema to ir nenumato. Vadovaujantis „naudos visuomenei“ kriterijumi, į labdaros ir paramos akiratį patenka visas viešasis sektorius, įskaitant ir valstybės institucijas bei įstaigas. Tą iš dalies patvirtina statistika, iš kurios matyti, kad didelę dalį labdaros ir paramos gauna biudžetinės įstaigos. Šitaip labdaros ir paramos sistema dubliuoja įstaigų finansavimą valstybės biudžeto lėšomis, o nevyriausybines organizacijas, asociacijas ir viešosios įstaigos dėl paramos konkuruoja su valstybės ar savivaldybių įstaigomis.

Ši situacija, kai kyla konkurencija dėl 2 proc. gyventojų pajamų mokesčio, yra ypač nepalanki kultūros sričiai. Dauguma potencialių kultūros rėmėjų jaučiasi įpareigoti paremti, pavyzdžiui, švietimo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigas, kurioms gauta parama kompensuoja biudžetinių lėšų trūkumą. Paradoksaliu būdu visuomenė verčiama remti ne kultūros, švietimo ar kitos srities iniciatyvas, o viešojo sektoriaus infrastruktūrą.

Atsižvelgiant į išvardytas aplinkybes, rekomenduojama:

1. Papildyti funkcionuojančią labdaros ir paramos sistemą *filantropijos* ir *mecenatystės* sąvokomis.
2. Funkcionuojančioje labdaros ir paramos sistemoje nukreipti paramą nuo viešojo sektoriaus į visuomenės iniciatyvas.
3. Teisinėje bazėje numatyti galimybę, kad kai kuriais atvejais paramos gavėjais galėtų būti fiziniai asmenys (pavyzdžiui, meno kūrėjai ar meno ir kultūros specialybių studentai).
4. Atlikti Lietuvos kultūros finansavimo valstybės ir kitų finansavimo šaltinių lėšomis analizę, peržiūrėti Lietuvos kultūros finansavimo valstybės lėšomis principus ir prioritetus.

Strategijos įgyvendinimas

Pagrindinio strategijos tikslo įgyvendinimo sėkmė priklauso ne tik nuo pagal išvardytas kryptis vykdomų veiksmų sinergijos, bet ir nuo efektyvaus jų chronologinio planavimo. Tradicijos formavimasis yra ilgalaikis visuomeninis procesas, kurį tiesiogiai veikti valstybės politikos priemonėmis yra

sunku. Maža to, mecenato prestižas visuomenėje yra trapus dėl neskaidraus rėmimo atvejų atminties. Tai dar kartą pabrėžia ilgalaikio ir sistemiško darbo, kuriant prielaidas mecenavimo tradicijai formuotis, svarbą.

Rekomenduojama siūlomas priemonės įgyvendinti trimis etapais. Pirmuoju etapu valstybė pripažįsta mecenavimo svarbą ir užtikrina ilgalaikę politinę ir ideologinę mecenatystės globą. Taip pat organizuojamas filantropijos ir mecenatystės praktikos viešinimas, mecenatų pagerbimas, sukuriama filantropijos ir mecenatystės procesų analizės ir stebėsenos sistema, skleidžiamos filantropijos vertybės visuomenėje ir organizuojamas ugdymas filantropijos ir mecenatystės tematika.

Pirmojo etapo priemonių įgyvendinimo rezultatai turi padėti atsakyti į klausimą, ar Lietuvoje galiojanti labdaros ir paramos teisinė bazė nestabdo mecenavimo tradicijos formavimosi. Antruoju strategijos įgyvendinimo etapu, įvertinus pirmojo etapo rezultatus ir tuometinę padėtį, gali būti rengiama labdaros ir paramos teisinės sistemos pertvarka, keičiant galiojančius teisės aktus ir (arba) priimant Lietuvos mecenavimo įstatymą. Atnaujinta teisinė bazė sudarytų prielaidas sukurti efektyvią valstybinę mecenavimo skatinimo sistemą, įtraukiant administracines, finansines ir informacines priemones.

Trečiuoju strategijos įgyvendinimo etapu, įvertinus ankstesnių etapų rezultatus bei nustačius besikuriančios mecenavimo tradicijos mastą ir indėlį, skatinant kultūros plėtrą Lietuvoje, turėtų būti atlikta bendra kultūros finansavimo valstybės ir kitų finansavimo šaltinių lėšomis analizė, kurios rezultatų pagrindu galėtų būti peržiūrimi Lietuvos kultūros finansavimo valstybės lėšomis principai ir prioritetai. Tikėtina, jog besiformuojanti mecenavimo tradicija vis labiau įtrauks visuomenę bei ūkio subjektus į mecenavimo veiklą ir šitaip atskirose kultūros srityse galės užtikrinti efektyvesnę, labiau kultūros poreikius atitinkantį finansavimą.

Priede Nr. 1 pateikiamos šio modelio rekomendacijos, įvardijant siūlomas priemones įgyvendinimo terminus ir atsakingus vykdytojus.

LITERATŪRA

- BAPP, TNS Gallup (2005). Didžiausių Lietuvos įmonių apklausa apie paramą ir labdarą. www.labdara-parama.lt. Žiūrėta ir išsaugota: 2006-05-01.
- Filantropija Lietuvoje 2003. Lietuvos gyventojų apklausa apie filantropiją: kiekybinio tyrimo ataskaita. http://lark.osf.lt/OSF/filantropija/filantropija_gyventojai.pdf. Žiūrėta ir išsaugota 2004-02-24.
- Geremek B. (1987). *The margins of society in late medieval Paris*. Cambridge University Press, ISBN 0521 301564.
- Khalil E. L. (2003). What is altruism? *Journal of economic psychology*, June p. 99.
- Kinnunen P. (2000). The social welfare support of citizens and the third sector. In: *The third sector in Finland*. Helsinki: Hakapaino, p. 92–103.
- Laurinavičiūtė A. (2011). Kultūros mecenavimo prielaidos ir teisinė bazė. Magistro baigiamasis darbas. Vilniaus dailės akademija, UNESCO kultūros vadybos ir kultūros politikos katedra.
- Lazutka R., Matulionis A., Stankūnienė V. (red.) (2005). *Lietuva ES. Pirmieji metai*. STI. Vilnius: Firidas.
- Marshall C. Rossman G. B. (1999). *Designing qualitative research*. London: Sage Publications.
- Miller E. (2006). *Philanthropy and Cosmopolitanism*, p. 52. https://muse.jhu.edu/login?auth=0&type=summary&url=/journals/good_society/v015/15.1miller.html.
- Payton R. (2000). *Ethics and morals*. <http://www.PaytonPapers.org>.
- Porter M., Kramer M. (2002). The competitive advantage of corporate philanthropy. *Harvard Business Review*. U.S. p. 5–15.
- Sargeant A., Jay E. (2010). *Fundraising management. Analysis, planning and practice*. New York: Routledge.
- Schuyt T. (2013). *Philanthropy and philanthropy sector*. Ashgate.
- Simon H. (1993). Altruism and economics. *American economic review*, volume 83, issue 2.
- Sulek M. (2010). On the Classical meaning of Philanthropia. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*. Vol 39, June. Sage Publications.
- Vaidelytė E. (2006). Filantropija Lietuvoje: modernybės paieškos tradicinėje visuomenėje. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, VU KU, 2006 /1, ISSN 1392-3358, p. 128–143.

- Vaidelytė, E. (2012). Philanthropy perception in Lithuania: Attitudes of civil servants and community leaders // *Viešoji politika ir administravimas = Public policy and administration / Kauno technologijos universitetas, Mykolo Romerio universitetas. Kaunas: KTU. ISSN 1648-2603. 2012, t. 11, nr. 3, p. 434-446.*
- Vaidelytė, E. (2013). Filantropija Lietuvoje: tarp istorijos vingių ir šiuolaikinės realybės. [http:// www.paf.lt](http://www.paf.lt).
- Vaidelytė, E. (2013). Filantropijos aktoriai tradicinėje ir modernioje filantropijoje. [http:// www.paf.lt](http://www.paf.lt).
- World Giving Index 2013. A global view on giving trends. http://www.cafonline.org/pdf/WorldGivingIndex2013_1374AWEB.pdf.
- World Giving Index 2014. A global view on giving trends. <http://futureworldgiving.org/2014/11/18/2014-world-giving-index-published/>.
- Wright K. (2001). Generosity vs. Altruism: Philanthropy and charity in the United States and United Kingdom. *Voluntas: International journal of voluntary and nonprofit organisations. Vol 12, No 4.*
- Council of Europe/ERICarts, Compendium of cultural policies and trends in Europe. <http://www.culturalpolicies.net/web/statistics.php>. Žiūrėta 2014-10.

PRIEDAI

1 PRIEDAS. REKOMENDACINĖS PRIEMONĖS

Eil. Nr.	Priemonė	Igyvendinimo terminas	Atsakingos institucijos
1 kryptis. Kelti mecenato ir mecenatystės prestižą visuomenėje			
1.1.	Vadovaujantis išgryninta <i>mecenato sąvoka</i> , įtraukti mecenavimą į LR Vyriausybės ir kultūros politikos prioritetus, šitaip parodant, kad valstybė pripažįsta mecenatystės svarbą	2015–2016 m.	LR Seimas, LR Vyriausybė, LR kultūros ministerija
1.2.	Sukurti filantropijos ir mecenatystės raidos Lietuvoje stebėsenos sistemą, apimančią kokybinius filantropijos ir mecenatystės procesuose dalyvaujančių subjektų elgesio modelių tyrimus	2015 m.	LR Seimas, LR Vyriausybė, LR kultūros ministerija,
1.3.	Inicijuoti mecenavimo svarbos kultūros raidai analizę ir organizuoti jos rezultatų viešinimą	Nuo 2015 m. kas dvejus metus	LR kultūros ministerija, Lietuvos kultūros taryba
1.4.	Remti Lietuvos mecenatystės istorijos tyrimus, skleisti šių tyrimų rezultatus	Nuo 2016 m.	LR kultūros ministerija, Lietuvos kultūros taryba
1.5.	Remti galimų mecenatų edukacijos projektus, siekiant plėsti jų kultūrinį akiratį, skatinti ilgalaikį individualų potencialių mecenatų domėjimąsi kultūra, kokia nors paskira kultūros sritimi	Nuo 2016 m.	LR kultūros ministerija, Lietuvos kultūros taryba
1.6.	Sistemiškai viešinti mecenavimo pavyzdžius, viešai pagerbti ryškiausias mecenatus	Nuo 2016 m.	LR kultūros ministerija
1.7.	2016 metus paskelbti „Mecenatų metais“, parengti mecenatų metų minėjimo programą, į kurią būtų galima įtraukti ir anksčiau minėtas rekomenduojamas priemones	2015–2016 m.	LR Prezidentūra, LR Seimas, LR kultūros ministerija

Eil. Nr.	Priemonė	Įgyvendinimo terminas	Atsakingos institucijos
2 kryptis. Diegti filantropines vertybes visuomenėje			
2.1.	Šviesti visuomenę filantropijos klausimais viešinant ryškiausias filantropinių ir mecenavimo iniciatyvų pavyzdžius, išnaudojant kultūrai ir menui būdingus komunikacijos būdus	Nuo 2016 m.	LR kultūros ministerija, LR kultūros ministerijai pavaldžios įstaigos, nebiudžetinės organizacijos
2.2.	Įtraukti filantropines vertybes į vidurinio ugdymo programas	2016 m.	LR švietimo ir mokslo ministerija
2.3.	Stiprinti mecenatystės „tarpinės grandies“ atstovų gebėjimus ir kompetencijas įtraukiant filantropinės etikos ir kapitalo pritraukimo tematiką į aukštojo mokslo studijų programas bei mokymosi visą gyvenimą programas	2016 m.	LR švietimo ir mokslo ministerija, aukštosios mokyklos
2.4.	Parengti labdaros ir paramos fondų aktualizavimo gaires	2017 m.	LR finansų ministerija, LR kultūros ministerija
3 kryptis. Skatinti labdarą ir paramą, prioritetą teikiant kultūrai			
3.1.	Papildyti funkcionuojančią labdaros ir paramos sistemą filantropijos ir mecenatystės sąvokomis	2015–2020 m.	LR Seimas, LR kultūros ministerija, LR finansų ministerija, LR teisingumo ministerija
3.2.	Funkcionuojančioje labdaros ir paramos sistemoje nukreipti paramą nuo viešojo sektoriaus į visuomenės iniciatyvas	2015–2020 m.	LR kultūros ministerija, LR finansų ministerija
3.3.	Teisinėje bazėje numatyti galimybę, kad kai kuriais atvejais paramos gavėjais galėtų būti fiziniai asmenys (pavyzdžiui, meno kūrėjai ar meno ir kultūros specialybių studentai)	2015–2020 m.	LR kultūros ministerija, LR finansų ministerija
3.4.	Atlikti Lietuvos kultūros finansavimo valstybės ir kitų finansavimo šaltinių lėšomis analizę, peržiūrėti Lietuvos kultūros finansavimo valstybės lėšomis principus ir prioritetus	2015–2020 m.	LR kultūros ministerija, LR finansų ministerija

2 PRIEDAS. ANKETOS PAVYZDYS

NACIONALINĖS KULTŪROS MECENAVIMO STRATEGIJOS SUKŪRIMAS: INTERVIU KLAUSIMAI

1. Kokiais 5 žodžiais jūs apibūdintumėte mecenatą (daiktavardžiai, būdvardžiai, kt.)?
2. Dabar keli klausimai apie rėmimo motyvą.
  - a. mecenatams: Kas paskatino jus užsiimti filantropine veikla? Kodėl jūs remiate kultūrą?
  - b. kitiems: Kodėl žmonės užsiima filantropine veikla? Kas skatina juos remti kultūrą?
3. Pateikite jums žinomų mecenavimo pavyzdžių – Lietuvoje, užsienyje...
4. Ką turi aukoti mecenatas: pinigus, laiką, materialias vertybes, kt.
5. Kokios, jūsų nuomone, šiuo metu yra kultūros finansavimo problemos Lietuvoje?
6. Kurias kultūros sritis tikslingiausia remti Lietuvoje? Kurioms jų reikalinga didžiausia parama?
  - Bibliotekos
  - Etninė, regionų kultūra
  - Kinas
  - Nekilnojamasis kultūros paveldas
  - Literatūra
  - Muziejai ir galerijos
  - Muzika
  - Tautinių mažumų kultūra
  - Teatras
  - Vaikų ir jaunimo kultūrinė edukacija
  - Vizualieji menai
  - Šiuolaikinis menas
7. Koks turėtų būti valstybės vaidmuo remiant kultūrą? / Kokia situacija, jūsų nuomone, yra šiuo metu Lietuvoje?

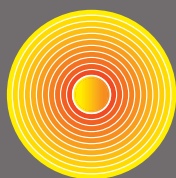
8. Koks turėtų būti valstybės vaidmuo skatinant mecenatystę? Kiek svarbios mecenavimo veiklai yra valstybės teikiamos lengvatos? Kokios galimos kitos priemonės?
9. Kalbant apie kultūros rėmimą, kieno – donoro, tarpininko ar gavėjo – iniciatyva turėtų dominuoti?
10. Ar svarbu išlaikyti atgalinį ryšį tarp donoro (mecenato) ir gavėjo? Kokiais būdais efektyviausiai tą daryti? Kokia jūsų praktika šiuo klausimu?
11. Ar mecenavimas – tai tradicijų tęsimas, ar noras ką nors pakeisti (pvz. mato, kad tos tradicijos nėra ir bando užpildyti šią spragą)? Lietuvoje, pasaulyje?
12. Įvardinkite, kurioje skalės vietoje yra/turėtų būti mecenavimo veiksmas:

-----1-----2-----3-----4-----5-----6-----7-----8-----

  - a. Mecenavimas yra/ turėtų būti anonimiškas ar viešas?
  - b. Mecenavimas yra/ turėtų būti grindžiamas geranoriškumu ar yra/ turėtų būti pareiga?
  - c. Kas dominuoja/ turėtų dominuoti: Asmeninis interesas / egoizmas ar Viešas interesas / altruizmas?
  - d. Ką svarbiau remti: populiarioji kultūra ar elitinė kultūra?
  - e. Ką svarbiau remti: tarptautinio lygmens ar nacionalinio/lokalaus lygmens menininkai, renginiai, kt.
  - f. Ką svarbiau remti: populiarius menininkus ar dar nežinomus, naujus menininkus?
  - g. Ką svarbiau remti: tradicinius projektus ar inovatyvius projektus?
13. Kokią matote mecenavimo ateitį Lietuvoje?

VILNIUS, 2014

ATEITIES
VISUOMENĖS
INSTITUTAS

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA